

Abat Justin Bessou

**Dal brèç
à la toumba**

**RODEZ
1892**

Centre International de l'Écrit en Langue d'Oc

3 Place Joffre, 13130 Berre L'Étang

<http://www.lpl.univ-aix.fr/ciel/>

C.I.E.L. d'Oc

ABANS PROPAUS

Se volètz vertadièrament tornar trobar las vòstras raïces, vos cal tornar legir *D'al brèç a la tomba* de l'abat Justin Besson. I descobriretz la vida dels vòstres grands : pepins e meninas, onclons e tatàs, e la vida de totes los vòstres ancians del sègle passat.

Aquel poèma en dotze cants nos rememòria los polits vèrses de William Shakespeare suls las sèt epòcas de la vida : del popon tetarèl al vièlh acabat ; mas l'abat Besson i ajusta totjorn la dimension espirituala e mai subrenaturala, que i tornaretz trobar, amb la vida dels païsans del Roergue del sègle passat, la fervor religiosa de la segonda mitat del sègle XIX. E mai faga una granda plaça a la vida de pel campèstre, Besson insistís bravament sus las fèstas crestianas pus majoralas : baptisme, comunion solemniala, confirmacion, ordinacion, nòças de convent, nadal...

Ni per qualques longors e qualques flaquesas, aquel poèma liric es plan capitat e comol de pichons caps d'òbras. Los bessonejaires i tornaràn trapar los tròces que sabon per còr : «L'ostal naissedor», «La cançon del pepin», «La breçairòla de Catin», «Drollon de tres ans», «Retorn de trabalh», «Lo niu de forselons», «Lo nadalet de la tatà Mannon», «Lo curat Cabanhòl», «Jòcs de dròlles», «Dalhaires e fenejaires», «La carrada de fen», «La cançon dels dalhaires», «La cançon dels meissonièrs», «Joanon de Sirment», «Lo vicari mancat amb lo cant», «Balbina de Roziès»... e la famosa «Fièira de Marmont».

L'adaptacion en vèrses franceses, facha per l'abat Justin de Viguièr, del temps de Besson, fuguèt voluntada per aïceste. Ajudarà, aquela adaptacion francimanda, totes los que maganhan per comprene la lenga d'òc, e los farà melhor dintrar dins la polida lenga de Besson, tan granada, tant expressiva, tan pintoresca.

Las discrètas ilustracions de Genevieve Joly, totjorn polidetas e suggestivas, s'endevenon plan amb l'òbra de Besson que fòrça Roergats — e fòrça autres miègjornals, o vòli plan creire — faràn lo perquè pr'amor de la tornar legir e de la far conéisser a lors mainatges.

La transcripcion del poèma en grafia classica es estada facha* , justament per far descobrir Besson als 31 autres departiments occitans que lo coneisson pas brica, o pas que de nom, incapables que son de lo legir dins una grafia fonetica desbigossada e vièlha de mai de cent ans.

Cantalaua.

Nòta de CIEL d'OC : Dins las edicions de Besson, lo texte se debana de contunh ; Cantalausa, en mai de z-o botar en grafia occitana, a trocejat lo poèma, e a escampilhat dedins los títols que l'autor aviá recampats, sota lo nom de "centena" (senteno) , en guisa d'ensenhador- programma a la debuta de cada cant. Aquò explica l'escritura disparièra de qualques mots que Cantalausa "normalisa" mai dins aqueles títols que non pas dins lo texte, que l'anar del vers, si pas res mai, l'entrapacha. Aital, dins lo prumièr cant, legissèm "Pegàs" (Cantalausa) e "*Pegasa*" (per "Pegaso" de Besson), "Peiron" e "Pierron", "nèni" e "nenin", "meninas" e "mimis", e quitament "vilandreses" pel "moussús" de Besson.

Es de notar ataben, que Cantalausa daissa de caire s'unis títols del Besson (aital al cant 3) e que ne cambia o ajusta d'autres : nis de forselon ; la Peiròta (cant 3)

Aicí, per ben marcar que los títols pertenen pas al còrs del poèma, los escriurèm entre parentèsis, en letras Drechas, se son de l'autor, en letras Italicas quand son del Cantalausa.

Notarèm ataben que

-Dins lo cant prumièr, son estadas botadas en italica de formas jujadas afranchimandidas o pas de bona lenga pel Cantalausa. Mas lèu s'es alassat . Avèm doncas pogut tornar emplegar dins los autres cants l'italica coma o fasiá Besson dins sas edicions, per marcar de mots , afranchimandits o non, que lo narrator escriu tals coma son dins lo parlar de sos personnatges (per exemple : "lo bon *lumerò,*" al cant noven)

-Cantalausa a restituidas, e botadas entre parentèsis, d'unas letras que, per destimborlar pas lo ritme del vèrs, las cal pas legir : Qué fa(r) (a)quí mai, Margarida ? o portats-lo m(e) aici **que Besson escriviá : "Que fa 'qui mai", e "pourtas-lou-m'aici.**

Mas quora quant, Besson e Cantalauza daissan lo legeire far d'esperèl l'elision qu'es necite : cant prumièr, v. 11 :

e nos quitatz pas mai que per escambiar, amont **se deviá escriure :**

e nos quitatz pas mai que per escambia(r), (a)mont (**Cantalauza**) o

“Et nous quitas pas mai que per escambia ‘mount (**Besson**)

-Enfin, la grafía classica defugís las letras de ligason entre vocalas, que las cal dire se volèm escapar al iatus, o a una elision que fariá panardejar lo vers ; se tracha mai que mai de la preposicion “a” e del pronom “o” :

- “a aquel “ **se legís** “ a-n-aquel”

- “o” pronom après una vocala se ditz “zo” : “lo proverbi z-o ditz”

(cant 8)

CANT PRIMIÈR

(Comjat a Pegàs.)

Canti lo Segalar, l'ostal que m'a vist nàisser.

Pegasa, lascia-me, te'n pòdes anar pàisser;

n'aurà lèu sièis mila ans que tròtas pel pavat :

deves èsser arrendut, e siás vièlh acabat.

(Apèl als àngels gardians.)

Mas *vautres*, angelons, que dins cada familha

careçatz dins son brèç lo *nenin* que somelha,

que li risètz quand plora en l'apelant frairon ;

vautres que vous sesètz a un coet del *foairon*,

lo ser, quand la clocada es tota reünida ;

vautres que nos guidatz tot lo long de la vida

e nos quitatz pas mai que per escambiar, amont

los patèrs qu'engrunam pel pan de cada jorn,

avètz aquí mon còr e ma *ploma*, pecaire !

Se me fasètz prodèl, serai un bon lauraire,
e benlèu mos nebots, l'ivèrn en se *caufent*,
amb aquel libronèl passaràn un moment.

(L'ostal naissedor.)

L'ostal que soi nascut *n'es pas riche* ni paure ;
nòu i avèm espelit, e nòu i podiàm claure,
e i avèm pas patit, mai que dins un castèl,
los potons, l'aiga fresca e lo pan del cantèl.
Çai aviá sèt frairons quand ieu çai arribèri ;
podia ben, me directz, demorar *decont* èri ?...

(Païsans e vilandreses.)

Aital rasona pas l'obrièr trabalhador,
e perque Dieu o vòl, dins lo nòstre Avairon
las nòras dels *païsans*, *pilièrs* de las familhas,
brèçan, d'un *mème* brèç, quatre enfants e cinc filhas.
N'i a que van plan pus luènh, parli *per a pus près*,
volent dire, *Mossús*, que n'auriàtz pas lo prètz
per donar de soldats al drapèu de la França.
Viva lo Segalar ! *Viva* la tèrra sança
que beu per sos enfants la rosada del cèl
e lèva lo segal e lo froment rossèl !
Viva los ostals plens de fraires e de sòrres
desgordits, estirats e verds coma de pòrres,
que dòrmon sus la palha e creisson dins los camps !
Viva los ostals plens ! e *viva los païsans* !...

(Los ostals plens e la Providéncia)

« Qué fa(r) (a)quí mai, Catin ? çò fa lo paure paire,
sèm paures, sèm roïnats, o se'n manca pas gaire,
e de dròlles totjorn !... A la bontat de Dieu !

(Mesengas e mesengons.)

I a quinze besengons que piutan dins lor niu
ambe lobèc dubèrt per prene la becada...
E besengue jamai s'es pas desesperada
e cap de besengon s'es pas acantelit. »

(Monestièr de La Planca)

È ben qué ne disètz ? Qué i a de pus polit
qu'aquel rasonament *ambe* la Providéncia ?

Atanben Lo qu'amont benesís la semença
lo farà pas mentir d'aver parlat aital :
veirà pas los escuts plòure dins son ostal,
per noirir sos enfants, sa pus bèla fortuna,
mas li mancarà pas de pan de torta bruna
e dirà de cadun, *dusc(a)* al darrièr vengut :
« Coratge ! çai avèm un novèl revengut ! »
Joial coma l'aucèl que canta sus la branca,
aital parlava, un ser, Monestièr de La Planca
quand portèt lo registre a *Mossú* lo Curat
d'un de sos eretièrs, lo onzen arribat.

(Batejalhas.)

Nautres, coma vesins, *sièrem* de batejalhas.
Los arbres èran plens d'aucèls e de gazalhas,
mèrlhes e rossinhòls, bosquetas e pinçons
al trenhon del cloquièr mesclavan lors cançons.
Per *malur*, lo *nenin* volguèt far sa partida !
Semblava qu'agès vist, en dintrant dins la vida
los mila pessaments que totes çai avèm :
los *unses* dins lo brèç, d'autres un pauc pus luènh,
dins son crespè de dòl la dolor nos espèra.

(Pecat d'Adam e primièr sacrament.)

Podiás ben laissar (es)tar la poma *decont* èra,
paure Adam ! Los *nenins*, sens tu, plorarián pas,
e la traitassa mòrt que nos sèc pas a pas
seriá pas (e)stada aquí, darrièr lo baptistèri,
per reganhar las dents al drollon qu(e) ieu tenguèri !
Sus aquela question cal pas tròp rasonar ;
Adam es nòstre paire, e li cal perdonar :
sa femna lo temptèt, pel *Demoniàs* temptada...
Mas la falta d'Adam es tan plan reparada
despuèi que Nòstre Sénher es davalat d'amont
que lo pus afinat es be(n) (e)stat lo *Demon* !
Consí boissa lo nas, consí brandís las banas
quand ausís al cloquièr trenhonar las campanas
que cantan las vertuts del primièr sacrament !
Lo Diable vergonjós se retira (e)n *brament*
e lascia lo *nenin* dins sa raubeta blanca
coma *fèt* de *Pierron*, mon filhòl d'a La Planca.

(Peiron, mon filhòl.)

Pierron, qu'èras polit e qu'èras revelhat
quand la gràcia del Cèl t'agèt ensolelhat,
e que ieu èri fièr de te portar suls braces !
Dins la vida, despuèi, t'ai vist far quelques passes :
caminas coma cal, pensi qu'anaràs luènh.
Mas quand venguèssèm vièlhs coma Matusalèm,
quand te tornèssi veire après nòu cents annadas,
sus un caval del Rei comandar las armadas,
ambe la crotz d'onor, las espatletas d'òr ;
quand sièssas lo pus bèl e mai lo pus majòr
al mièg dels generals quand tòrnan d'en batalha ;
quand n'i agès pas cap pus sus tèrra de ta talha,
m'agradariás pas tant coma fèras, Pierron,
quand los àngels del Cèl t'apelèron frairon !

(Repais de batejalhas.)

L'environ de miègjorn tornam tota la banda.
Bon apetis sustot, aquò non se demanda,
ni se demanda pas s'acò de Monestièr
olas e marmitons avián fach lor mestièr.
Dins la conca d'estam las sopas so(n) (e)scalcidas
puèi ven lo mortairòl e doas polas farcidas,
un garròt del gonhon dins un plat de favons,
una tripada d'uòus e lo rei dels capons
tan rossèl coma l'òr dins son plat de convida ;
puèi lo gran flan que fa la paura Margarida
cada còp que li tomba un angelon d'al Cèl !
Puèi lo formatge mòl, lo burre e mai lo mèl,
la ròda de fogaça e lo pastís de prunas :
aquí tot lo repais ; mas totas las fortunas
de la jòia qu'avèm pagarián pas lo tèrç.
Totes èrem risents, regaudinats e fièrs :
tant i a que lo pepin, per plaire a l'ostalada,
sus la fin del dessèrt nos cantèt son aubada.

(Cançon de Pèire lo pepin.)

Tot se cala e dubrís aurelhas per l'ausir.
« Quilhartz aquel menut e portats-lo m(e) aici,
çò fa lo vièlh ; e tu, femna, vèni te sèire.
N'a cinquanta ans que siás ambe ton paure Pèire,
nos fasèm vièlhs !... Es egal ! Tè ! pren-ne mièg taçon,
e, perque tant volètz, escotatz ma cançon :

CANÇON DEL PEPIN

Fanton polit coma un sòu,
tu venes e ieu me'n vau !
Qué fa(r) (a)quí mai, Margarida ?
Aquò's lo trin de la vida ;
fanton polit coma un sòu,
tu venes e ieu me'n vau !

N'a (u)n brieu qu'ai los pèlses blancs,
sarri mos quatre vints ans ;
que de blat, que de farina
ai portada sus l'esquina !...
N'a (u)n brieu qu'ai los pèlses blancs,
sarri mos quatre vints ans.

Margarida çai venguèt
tal jorn que lo Rei nasquèt.
A La Planca tot sautava,
tot cantava, tot dançava...
Margarida çai venguèt
tal jorn que lo Rei nasquèt

Lo Rei es pus a París,
sifèt Pèire a sos molins !
E jamai a nòstra Planca
l'aiga ni lo blat li manca...
Lo Rei es pus a París,
sifèt Pèire a sos molins.

Mas ara, paure menut
ton pepin s'es arrendut...
Es estat fòrt coma (u)n(a) arca,
a plan menada sa barca,
mas ara, paure menut,
ton pepin s'es arrendut.

Quand faràs ton primièr pas,
benlèu ieu correrai pas ;
se çai èri, sus l'erbeta,
te prendriái per la maneta :
mas benlèu correrai pas
quand faràs ton primièr pas.

Lo bon Dieu siá benesit !
Me tròbi plan provesit...
Sièis ostals de mas familhas
son plens d'enfants e de filhas.
Me tròbi plan provesit,
lo bon Dieu siá benesit !

Ò ! jamai los Monestièrs
mancaràn pas d'eretièrs :
vèni, tira ! Margarida,
podèm quita(r) (a)questa vida
que jamai los Monestièrs
mancaràn pas d'eretièrs.

(Mamàs meninas e nenins.)

Tiratz ! tant d'eretièrs vos dònan ben plan pena.
Del temps que tolhoratz Pierron, Baptiston rena,
e Nòstre Sénher sap se mamàs e menins
tastan sovent lo sòm ambe aqueles nenins...
Tanlèu dins lo lençòl, de lassièira assucada,
paura mamà ! fasiás ta primièira cutada,
quand te cal enairar per ton fosiconèl !
Las mamàs, ça que la, dormètz pas que d'un uèlh.
Al pus mendre cridal oblidas que siás lassa.
Finta ! qu'es plan polit, ton nenin que regassa !
Fai chucar lo gromand, e de mila potons,
tòrna far somelhar ton borrèl amistós :
mas benlèu se vòl pas calar, lo teu renaire ;
brèça que breçaràs ! brèça, brèça, pecaire !

(La breçairòla de Catin.)

E pendent qu'a ton braç trantòla lo breçon,
canta-li dins la nuèch ta polida cançon.
Se ne sabes pas cap, te n'ensenharai una
que fèri tot exprès per Catin de la Bruna :

BREÇAIRÒLA

Nòstre Sénher m'a enviat
un nenin plan revelhat ;
es polit coma una cièia,

sembla (u)n angelon de glèia ;
Nòstre Sénher m'a enviat
un nenin plan revelhat.

Quand los angelons rossèls
se miralhan dins sos uèlhs,
sai pas qué li podon dire,
mas sulcòp lo vesi rire,
quand los angelons rossèls
se miralhan dins sos uèlhs.

Quand lo meu nenin me ritz,
cap de dama de París,
de Bordèu ni de Tolosa
mai que ieu es pas urosa...
Cap de dama de París,
quand lo meu nenin me ritz.

Lo nenin m'agrada mai
que la flor del mes de mai,
que l'estela mirgalhada
que lusís per la velhada...
Que la flor del mes de mai
lo nenin m'agrada mai.

Quand lo nenin serà bèl
li cromparem un capèl ;
sus la cavaleta blanca
lo prendrem a Vilafranca...
Li cromparem un capèl
al nenin quand serà bèl.

Qué farai d'aquel nenin ?
Somelhon vòl pas venir...
E pr'aquò, n'a mai d'una ora
que lo meu nenin se plora...
Somelhon vòl pas venir :
qué farai d'aquel nenin ?

Venètz totes, angelons,
li me cutar los uelhons !
Tu, gardian, que tant t'agrada,
fai li fa(r) (u)n(a) outra cutada...

Venètz totes, angelons,
li me cutar los uelhons!

Amont, darrièr lo bartàs,
avèm ausit lo lopàs !
Çai venguèt la nuèch passada,
rescond-te jos la flaçada,
qu'amont darrièr lo bartàs,
avèm ausit lo lopàs !

Lo nenin s'es adormit,
ai ! mon Dieu ! qu'es amarmit !
Doçament sus la gauteta
as aquí (u)na potoneta...
Lo nenin s'es adormit,
ai ! mon Dieu ! qu'es amarmit !...

(Lo nèni quand se dormís)

Dins aquel angelon tot dòrm e tot repausa ;
n'a pas fach ni pensat cap de missanta causa ;
lo Banut a paur d'el e pòt pas li far paur :
quand lo veson (e)ndormit, drac e trèvas se'n vau.
E per ieu cresi plan que, del temps que somilha,
l'àngel gardian lo pren dins l'estela que brilha,
e puèi pus luènh, e puèi pus naut, e puèi, benlèu,
per el del Paradís s'abaissa lo ridèu...
D'aquí ven que pus tard sentissèm d'a vegadas
al pus fond de l'esprit d'idèias amagadas
sovenença d'aver entrevist endacòm,
un solelh que despuèi nos fug e se rescònd...

(E quand se desrevelha).

Quand lo jorn espelís, la nòra matinièira,
après lo cap d'ostal se lèva la primièira ;
e totjorn lo nenin, qu'es plan repasimat,
dins una mar de sòm diriàtz qu'es abismat.
Mas puèi, quand lo solelh vendrà daurar la vitra,
quand la poleta blanca entonarà la pitra,
quand los minons fripons se gropan pels cantons,
quand la cloca fa gloc ambe sos poletons,

quand ritas e canards caquetan jos la trelha,
alara lo nenin, pasmens, se desrevelha,
se confla, s'espandís, fa bandar los timplons,
puèi coma (u)n perdi(g)alhon regassa los uelhons...
Finta devèrs pertot, e sap pas qué ne dire,
se deu fa(r) (u)na renada o se metre a se rire ;
tanplan que se ririá s'èra pas a la prieu :
te plores pas, menut, i siás pas per un brieu :
es aquí, la mamà, desfa las estaquetas,
deslarga los penons, deslarga las manetas,
manetas e penons ! Venètz veire, venètz,
espingar del nenin manetas e pèpès !...
Çò que ditz lo nenin quand la mamà lo lèva,
la mamà o compren, lo poèta ne rèva,
e los àngels soven ne parlon en Paradís...
Mas aquò dintra pas dins nòstre parladís.

(Los primièrs passes.)

Pus tard, quand lo nenin vòl començar de còrrer,
que de paur, que d'efrais que lo nenin s'amorre !...
E l'espingaire espinga e pètna a cada pas,
petnoteja menut o quilha son compàs...

(Nènis amb mamàs.)

La mamà que lo ten, aici tròba (u)na finta ;
recuòla un briconèl, s'aclata, puèi lo finta,
li fa veire un polit... una cièia, un peron...
E li ritz e li fa : « Vèni, vèni, pauron !...
Alara lo menut se lança quatre passes,
e la mamà (e)n risent l'amaga dins sos bracs,
l'accepta de potons... e recuòla un pauc mai...
E totjorn com(a) aquò, sens s'alassar jamai,
dusca que tot solet lo fantonèl camina.

Çò qu'ai dich es plan pauc... lo rèsta se devina...
Un libre se fariá, de tot çò qu'ai volat,
pus bèl que lo missal de Mossú lo Curat !

CANT SEGOND

(Drollon de tres ans)

Quora fa l'estervelh, quora fa la naveta,
redòla per l'ostal coma (u)na perinqueta,
tomba los capfoguièrs, las cadieiras, los bancs...
Res de pus fat e fòl qu'un drollon de tres ans.
Qué fa(r) (a)quí mai ? Aquò's la vida que pren saba,
aquò's l'arma que ritz quand sentís pas d'entrava,
aquò's lo vesadum que dança dins l'esprit :
laissatz aquel drollon sautar coma (u)n cabrit.

(La picapandra.)

Repetinga, menut, e fai la picapandra,
siás rei, siás amperur, pus crane qu'Alexandra
e que Napoleon, Guilhaumes e Bismarck,
quand batalhas tot sol e vas de long en larg,
e tornejas los bancs e fas la risoleta
de téner lo minon pendolat per la coeta,
de susprene (u)n riton que crida coma (u)n fòl,
de peltirar la cloca o la piòta pel còl !...

(Bartomieu amb sa clocada.)

Bartomieu d'al Maset, se Dieus la li consèrva,
pòt se vantar d'ave(r) (u)na familha supèrba ;
l'ostal de Bartomieu ambe lo nòstre ostal
èran d'acòrdi ferme, e uèi ne sèm aital.
Ai aimat los ancians, o veiretz dins mon libre,
e los Bartomieunons son del mème calibre.
Lo pus bèl a onze ans, lo cachaniu n'a dos,
e puèi sèt entremièg que fan sèt esparrons.
Aquò fa nòu : Janton, Baptiston, Loïseta,
Estieineta, Pierrilh, Margaridon, Roseta,
Vievonèla e Ricon qu'es encara nenin.

(Quand lai va Monsen lo Curat.)

Quand lai vau, d'al pus luènh que me veson venir
sul pic a la mamà van portar la novèla.

La rebuga se passa, e la mama rapèla
quina mina cal prene e quin ton relevat

per far la capelada a Mossú lo Curat.
Cadun fa son dever, e mos sòus se debitan.
Los bèls fan de faiçons, los pus menuts s'envitan,
me'n tòrnan cinc per un, de qué volètz de mai ?
Puèi la crenta se'n va : caquetan que jamai.

(Las parlotejadas)

Vievonèla sosten qu'es pus saja que totes ;
Roseta sus aquí, capeja qualques dobtès...
Tant i a, son quatre o cinc que disputan lo prètz,
quand Ricon, qu'a pro far se parla (u)n a pus près,
se pronóncia per el, a mon genolh se quilha,
e per dessus lo sòu reclama (u)na pastilha,
un image, un pipit, un aucelon tot blanc,
e mai un carriolon per far rotlar sul banc.
Pagui de tot çò qu'ai e me roïni en promessas,
puèi, cadun a son torn, me'n debitan totplessas :
Pierrilh sap sillabar tres pajas d'alfabet,
e lo matin, la Sòr li a virat lo fulhet.

(Cabreta amb cabridons.)

Vievonèla me ditz que la cabreta blanca
per sautar pels caulets a volada la planca,
mas puèi, al mes de mai, farà de cabridons
qu'ela ambe lo Ricon gardaràn totes dos.

(Fedas amb lopàs - Galinas amb tartanàs.)

Estieineta m'apren qu'amont, darrièr las cledas,
lo lopàs aglenat fintonava las fedas ;
mas Taupet lo corsèt dusca (a)l bòsc del Tribol.
E sabètz pas ? Un jorn, aval sus un pibol,
i aviá lo tartanàs que velhava las polas ;
Qualqu'una auriá pagat, mas que n'èran pas solas,
e tant de vam cridèt lo pol roge esquilat,
que lo gòrre aucelàs agèt ben lèu filat.

(Bartomieu amb Ricon.)

Ò fantons amarmits ! ò clocada supèrba !
Quand los vei, pel pradèl, repetingar sus l'èrba,
Bartomieu es pus fièr de sos nòu eretièrs

que lo vièlh Amperur de sos vièlhs granadièrs.
Per deboiar lo puèg, per desfelcir la gleva,
se cal pas alassar de far córrer l'esteva,
e quand tòrnas, lo ser, del trabalh, siás rendut.
Consí donc, Bartomieu, rises coma (u)n perdut ?
Qu'es tant de vesadum après tant de fatiga ?
Aquò's lo teu Ricon, rossèl coma (u)n(a) espiga,
que paga sa porcion del prètz de ton trabalh.
Camina (e)n se risent, t'abraça pel cambal,
t'escala suls genolhs, puèi se tròba de talha
a plomissar ta barba, a te liurar batalha.
Pòdes ben far semblant de gafar sos detons,
qué servís ? tos gafals son pas que de potons,
e lo fièr batalhur finís e recomença ;
e tu prenes aquò coma ta recompensa
d'abure tant trimat per ton nenin rossèl.

(Retorn de la fièira.)

Bartomieu ! Bartomieu ! siás benesit del Cèl !
Que debes èsser urós, quand tòrnas de la vila,
de los veire arribar totes nòu a la fila,
quand te veno(n) (e)sperar coma una procession !
Ô ! cap mancarà pas a la distribucion !
Arrèsta, voiajur, que l'escadron s'apròcha.
Furga plan tos panièrs, tas biaças e ta pòcha,
ane ! ane ! vitament ! venètz aici pompons,
persègas e rasims, pastilhas e bonbons,
pifres, turlututús e cotèls estuflaires !...
Ricon serà servit abans sòrres e fraires :
lo drech del cachaniu, aquò se plaija pas.
Ara aici cal provar, sens bolegar d'un pas,
que te siás sovengut de totes las ampletas.
Vistalhatz, vistalhatz, ainadas e cabdètas,
veiretz que d'al pus bèl duscas al cachaniu,
n'a pas oblidat cap, lo papà Bartomieu.
De comandas, pasmens, n'aviá ben dètz o dotze :
aici lo capèl blanc, aici lo bonet roge,
puèi la casqueta blüa ambe lo galon ros ;
aici los esclopets, aici los solieirons,
e mai lo crivelet, e mai la manteleta.
Tant i a que d'al Ricon duscas a Loïseta,
e despuèi Vievonèla a l'eretier Janton,
cadun ten son quicòm... e totes un poton.

Te'n tòrnan quatre o cinc, Bartomieu, per quitança.
E viva lo plaser, las crombimbas, la dança,
la musica, lo pifre e lo turlututú...
e totes los papàs aimables coma tu!

(Après sopar, pregària del ser.)

Lo ser, pro lèu abans que lo somelhon venga,
la mamà los fa metre aquí, totes de renga,
de genolhons, las mans juntadas, e lor ditz
que los àngels, amont, fintan d'al Paradís.
E que Dieus, qu'es pertot, los vei e los escota.
La pregària se ditz. Janton l'engruna tota
sens se trompar d'un fial ; Baptiston raca pas,
Loïseta tanpauc, e Pierrilh, l'ausiriàtz
d'al fons del canabal quand es el que l'entona.
Estieineta la ditz tan plan coma persona ;
aquò's plaser d'ausir tindar Margaridon ;
e Roseta a degun demandariá perdon,
s'èra pas que s'entrava ambe las litanias.
Mas i a la Sòr Sant Pau, que so(n) (u)n parelh d'ami(g)as,
e Roseta, al segur, se picarà d'onor
de poder lèu cridar la pregària a son torn.

(Pregerieta. - PrègaDieu de Ricon.)

Mas Ricon, se sabiàtz! quand fa sa pregerieta!
Totes los angelons d'amont li fan riseta.
Pecaire! la mamà lo met de genolhons
suls sos genolhs, e puèi, los uèlhs dins sos uelhons,
li fa (u)n poton, li pren los braçons e l'ensenha
consí l'òm ten las mans e consí l'òm se senha,
e sus son prègaDieu — oblidetz pas, enfants,
lo prègaDieu sacrat de vòstres primièrs ans!—
Riconèl, a pus près, repeta una per una
las sillabas del Cèl que la mamà (l)i engruna ;
e s'arriba, per cas, qu'abans d'aver finit,
sul sen de la mamà lo nenin siá (e)ndormit,
sas potetas an pres lo plec e se bolègan.
Saique dins lor somelh los drollons totjorn prègan ;
l'innocència, que cute o que regasse, ditz
l'imne paradisenc que tòrna al Paradís.

(La velhada : fialairas e teisseire.)

Apuèi, après sopar, quand fa longa velhada,
la serventa Treson fiala sa conolhada,
e Ròsa tot aitant : d'aquí ven tot lo fial,
l'ordum e lo tescum del linge de l'ostal.
Bartomieu, que n'es pas un teisseire mazeta,
fa cantar los esplechs e dançar la naveta ;
Joan, lo vailet, garnís palhassas o panièrs
de bridols de rómec, de vims o d'aulanièrs.

(La doctrina en famiha.)

E los drollons ? — N'i a tres aval jos la flaçada,
qu'ambe lo somelhon se fan longa braçada,
mas los sièis ainadòts anaràn pas pus lèu
trobar l'Òme pichon de darrièr lo ridèu
que non sàpian sul det lor paja de doctrina.
Sorretas e frairons, sens far la gòrra mina,
un a l'autre se fan recitar la leiçon.

(Joan lo vailet amb la serventa Tereson.)

Lo batièr que d'abòrd fasiá qualque faïçon,
perque Ròsa lo prèga e qu'aquò la contenta,
ne respond un chapitre a Treson la serventa
que se'n trufa (u)n bocin quand n'escorga un verset ;
mas el s'embufa pas, se reprend dapasset
e ditz : « Soi estropiat un pauc de la memòria ;
sabi pas recitar coma laura(r) (u)na bòria...
Aquò's egal, se cresètz que siága (u)n ignorant,
per las explicacions totara no'n veirem.
Mèstra, demandatz-nos tot çò que nos cal saure ;
veire se la Treson se venga de me claure.
- Va plan, Joanet, va plan! çò fa Ròsa, as rason!
Una tala batèsta es totjorn de sason ;
ane donc! » E sul pic la mèstra lor demanda
çò que Dieus nos defend e çò que nos comanda,
lo simbòle complèt, los dètz comandaments,
la pregària, la gràcia e los sèt sacraments,
la mòrt, lo jutjament, lo Cèl, l'esprecatòri
e l'infèrn eternal... Joanet, sens adjutòri,
vos respondèt a tot ; Ròsa l'aplaudiguèt,
e la Treson, despuèi, jamai pus se'n riguèt.

Es mèmes d'aquel ser, suban que se mençona,
que la filha per el es pus bona persona
e qu'escota d'un aire un pauc mai atendrit
un perpaus que Joanet li bufa dins l'esprit,
E... de l'esprit al còr i a pas plan longa rota...
Se porriá que Joanet!... Enfin, Treson l'escota.
Se l'afar se complís, lor soèti que lor niu
se mòble coma aquel del papà Bartomieu!

(Monestièrs amb Bartomieus.)

S'aquel nom tan sovent es tombat de ma ploma,
es que ieu cresi pas que d'a París a Roma
esclaira lo solelh de pus braves crestiès
que nòstres Bartomieus e nòstres Monestièrs.

(Crestians de Segalar.)

Mas vos dirai qu'après Lo Maset e La Planca,
maites ne coneissèm, al torn de Vilafranca,
de familhas que Dieus benesís a plenponhs :
Martin d'a Romanhac, Roqueta d'a Sètfont,
Alari d'al Trebol, Barnabè d'a Tolzanas,
Simon d'a Braç, Boièr d'al Fau, Clusèl d'a Banas,
Lopiàs d'al Molin Nòu, Fricon d'a Ginestèl,
Laurenç d'a Fornaguèt, Ròcas d'al Boscatèl,
Espinassa d'Alpuèch, Marmieissa d'Auba Prima,
e tant d'autres ostals que refusa la rima
e que lor cal pasmens nòu, dètz àngels gardians.
D'aquí sòrton los bons e braves ciutadans,
los enfants abiaissats e las filhas sens glòria,
los fòrts trabalhadors, tot l'esper de la bòria,
e los braces d'acièr per totes los mestièrs :
fabres, mecanicians, peirièrs, teulièrs, rodièrs...
obrièrs que la santat e l'onor acompanha
tant que sabon presar lor trabalh de campanha.
Aquí ta pepinièira, ò santa religion!
Aquí venes, cad(a) an, cercar ta provision :
grana de capelans, de surs e mai de frèras ;
çai ne tròbas totjorn e totjorn çai n'espèras ;
e Dieus siá benesit! nòstres braves païsans
se creson tròp d'onor que prengas lors enfants.
Totjorn me sovendrai qu'un paire respectable
me disiá : « Donariá mos sièis buòus de l'estable
— e la Nòstra! Dieu sap se ne reiva sovent! —

per que n'i agèssem un del nòstre regiment
que prenguès lo camin de cargar vòstra rauba.
Sabèm ben, quand l'òm vòl, que pertot l'òm se sauva ;
« Dòminus bobiscòm », pasmens, pòrta bonur,
e tiratz! vòstre estat es ben lo pus segur. »
Aquel desir montèt dusca (a) la Providéncia :
dos enfants capelans seràn sa recompensa,
e me sembla dejà l'ausir que lor respònd
tanlèu qu'entonaràn lor primièr « bobiscòm».

(Las tantas.)

Ara, après las mamàs, sabètz, dins las familhas,
quin es lo grand tesor pels enfants e las filhas ?
Aquò son las tatàs. Per ieu, tant que viurai,
plen de mos sovenirs, dirai e cantarai :
uroses los ostals que i a de bravas tantas!
Dins nòstre Segalar lai n'avèm sai pas quantas
que — filhas de vint ans — an trobats de partits
supèrbes..., de Pierrons cranes e desgordits ;
mas elas avián pas lo tic a la marida ;
e tiratz! veirem pas nòstra raça (e)scantida
per lor falta. Per ieu, soi plan de lor avís
que çai aurem totjorn pro femnas pel país
e que mancaràn pas en França de lauraires,
d'obrièrs ni de soldats, falta de maridaires...
Cal de tantas... ne cal pas tròpas, mas ne cal.
E baste que n'i agès una dins cada ostal
coma la de Rosièrs, que pertot se mençona!

(La tatà Mannon amb los nòu mainatges de Laurenç)

A! la paura Mannon, quina santa persona!
Ambe lo mème còr qu'aimava sos parents,
aimèt los nòu enfants de son fraire Laurenç.
Totes, cadun son torn, li passèron suls braces ;
a totes ensenhèt de far los primièrs passes,
los brecèt, cimossèt, apimpèt totes nòu ;
los gardava, lo ser, al lièch, quand avián paur,
e per los endormir lor contèt mila contes.
Cèrtas, auriá calgut èsser de missants comptes
per cercar de guirguilhs a aquela Mannon.

(Propaus de la Laurença.)

Atanben, la mamà jamai li disiá non
pel branle de l'ostal ni per chicas o micas,
e — d'acòrdi totjorn coma cants e musicas —
la Laurença disiá plan sovent dins lo mas :
« N'avèm un regiment, mas i sèm doas mamàs. »
E totes los vesins lausenjaván Manneta,
brava d'aquò melhor, ni biata ni meneta,
un àngel qu'aviá pas dins l'arma res d'escur
e que sabiá, (a) perpaus, rire de tot son cur.

(Fablas amb contes.)

Quand anàvem velhar dins aquela familha,
al torn d'un brave fuòc provesit de ramilha,
d'asclons o de soquets o d'un tanc de garric,
«Manneta, li disiàm, *sivoplet!* E sul pic,
los contes de rotlar pendent d'oras entièiras :
aqu(ò) èra lo rainal d'Alpuèch de Las Masièiras
que pel gal d'al Perièr tan plan sièt afinat ;
aqu(ò) èra l'anelon pel lop assassinat ;
mas la tatà sabiá qu'a la bèstia cruèla
un bon còp de fusil fèt sautar la cervèla
abans qu'agès pogut estranglar l'anelon.
Aqu(ò) èra aquel catàs a patas de velós
que tant fasiá sarrar, per èsser dur d'ausida,
d'un costat lo lapin, de l'autre la polida.
— De qué i anavan quèrre, aqueles nigaudons ? —
Lo jutge scelerat los crusquèt totes dos.
Puèi un autre lopàs qu'espoldrèt la pateta
al grelhon que cantava al bòrd de sa croseta,
suban qu'aquel grelhon l'aviá pas saludat.
Mas davant que siès luènh, lo grelh tot estropiat
fèt anar demandar socors a las abelhas :
abelhas al brigand van traucar las aurelhas ;
cosut en mila parts ambe mila agulhons,
dins l'estanh se neguèt lo lopàs orgulhós.
Abreugi los recits, ela los alongava.
Puèi, enfin, se de tròp parlar se fatigava,
coma de n'ausir mai èrem fòls e falords,
lo papà, la mamà, nos contavan las lors.

(Conte de Godolin.)

E mèmes, se vos plai, Margoton la serventa,
que degun l'auriàm pas creguda tan sabenta,
ambe son Godolin nos fèt escafalar.
Godolin, lo pus fin volur del Segalar,
un ser que fasiá (u)n temps negre coma la pega,
se'n va panar (u)n moton de Romieu de Labrega,
ambe son enfantàs qu'apreniá lo mestièr.
Mas quand sièron davant la glèisa del Clapièr,
lo paire ditz : « De dos traïriàm lo mistèri ;
m'esperaràs aqui darrièr lo cemetèri.»
L'enfant sus la paret monta de cavalons
e per tuar lo temps, closca de rascalons.
Per azard, aquel ser, l'Angèlus retardava.
Jambèl lo campanièr, molàs coma una raba,
bèl e fòrt coma un truèlh, mas simplàs e nigaud,
qu'aviá paur de la trèva e mai del garranhau,
creseguèt qu'aquel bruch qu'en craquent fan los clòsques...
aqu(ò) èra lo diablàs que closcava los òsses
dels paures mòrts... Jambèl se'n va tot embaurat
ne portar la novèla a Mossú lo Curat,
que pensatz se riguèt e l'apelèt borrica!
Mas la paur al sonièr servís de retorica :
sos uèlhs escarcalhats, sos mila sarraments
sas gèstas, e sa votz plena de tremblaments
fan pietat al pastor. « Paure Jambèl, escota,
li ditz, tè! s'aviá pas mos pès ufles de gota
lai anariái amb tu per te provar, nigaud,
que los òsses dels mòrts al demon fan pas gau,
e qu'as un còp de tròp, anuèch, virat lo veire.
- A! Mossú lo Curat, aquò's çò qu'anam veire ;
soi pas pintat, Mossú, çò qu'ai dich o dirai ;
venètz!... Podètz pas córrer?... È ben vos portarai.»
E zop! sens tu ni vos lo vos carga suls braces.
L'enfant de Godolin qu'ausís córrer de passes
pel camin que davala, e vei, dins l'entrelutz,
coma (u)n(a) esquina d'òme amb un paquet dessus,
crei qu'aquò's lo moton que lo seu paire pòrta,
e crida d'una votz rauca coma (u)na pòrta :
« Es gras ? » Lo campanièr, d'efrai pus mòrt que viu,
li respond : « Magre o gras, aquí l'as! Ai! mon Dieu,
sauvatz-lo, se podètz, qu'es perdut sens ressorsa! »

E Jambèl en bramant s'enfila a tota escorsa,
e lo paure rector s'amassa coma pòt...
- Desliuratz-nos, Senhor, d'un volur e d'un sòt!

CANT TRESEN

(Laurençon de Rosièrs ; De uech a detz ans.)

Per èsser revelhat, lèste, polit e gus,
Laurençon de Rosièrs crentava pas degús.
Dins los mases vesins, d'al Suc a la Serena,
de dròlles de son temps i èrem una vintena,
dragons e granadièrs d'unes uèch o nòu ans,
totjorn en trin, totjorn a bordelar pels camps,
frenatis, totes plens de fadum, jamai lasses
d'escalar pels garrics, de burgar los bartasses,
d'afustar lo quilhon, de chimporlar pel riu,
de far a la resconduda e mai al rebeliu.
Mas que calguès anar gropar vacas o fedas,
volar lo besalàs, sautar parets o cledas,
crombimbar dins lo prat e virar l'escabèl,
las doas mans sus la gleva e las bingas val cèl ;
que calguès en dançant suls rius passar las plancas,
anar culhir los nius al pus cap de las brancas,
inventar qualque branle, enfin, per qué que siès,
lo rei èra totjorn Laurençon de Rosièrs.
Pretendi pas que fès totas sas espingadas
sens qualques agrifals e qualquas asagadas,
sens que jamai l'aucèl se desesparalhès :
caliá sovent l'agulha e de longs agulhièrs
per juntar los badals, barrar las galinièiras
e tornar maridar botons e botonièiras.
Aquò finissiá pas, e cèrtas, mai d'un còp,
la mamà sièt d'avís qu'aqu(ò) èra (u)n bocin tròp
e que calriá finir per dire a las aurelhas :
«Los cambals tròp sovent deslargan las polelhas!»
Mas vesiá lo moment, lo fripon amistós ;
al còl de la mamà sautava, e los potons
ambe : « Perdon perdon! » plovián coma l'auratge ;

e las mamàs, sabètz, n'an pas pus de coratge
quand aqueles braçons lor s'estacan pel còl.
Tant i a que Laurençon, totjorn pus fat e fòl,
fasiá plan confessions, mas ges de penitènciá.

(Lo niu de forselons.)

Un jorn, pr'aquo, — jamai ne perdrai sovenença —
se passèt un afar que virèt mal per el.

Aqu(ò) èra per Sant Joan ; la raja del solelh
aviá tarit los rius, los pesquièrs e las sèrvas,
secat, rabastinat los randals e las èrbas,
e caliá deslargar plan tard e plan matin
los tropèls qu'a pro far gardàvem de patir.
Sufís. Aquel matin, coma veniàm de claure,
Laurençon s'escapèt e nos venguèt far saure
qu'aviá vist per un trauc d'un vièlh castanhièr mòrt
un eissam de graulons que fasian dintra-sòrt.
Un eissam de graulons!... Ardit! viva la jòia!
A! volurs! a! sorcièrs, assassins de graulons!
Anam rire! Venètz, enfants, fuòc e brandons!
Partèm, plens de fadum e plens de friponièira,
e lai sèm. Lo randal ont èra la taunièira
trucava per d'amont la barta del Bisat,
espessa, nauta, plonda e seca per mitat.
Laurençon de Rosièrs, lo cap de la batalha,
aluca lo primièr son brandonèl de palha
e lo brandís, e va tot drech a l'enemic,
e nos crida : « Venètz! venètz vite! » e sul pic
engulha son brandon dins la pança de l'aure.
Mas, ailàs! ai! ai! ai! ai! ai! ai! ai! lo paure!
se rotla, s'alimena, e totjorn : « Ai! ai! ai! »
e nautres de fugir, falords e mòrts d'efrai ;
e de lors agulhons brutals coma de relhas,
los tòus a Laurençon fosigan las avelhas...

(La font del Mèrlhe e del Rossinhòl.)

Urosament la font que raja a plen besal,
la font del Rossinhòl e del Mèrlhe es aval.
Laurençon se'n rapèla e lai es d'una escorsa,
ambe lo cap primièr se chimpa dins la sorça,
e n'èra pas tròp lèu. Lo menut cependent,
crane coma davant, mas un pauc pus prudent,

ditz que lai cal tornar, lo ser, quand farà luna,
ambe lo majoral Joaneton de La Bruna,
e crema(r) (a)queles tòus que n'escape pas un.

(La barta del Bisat ; lo polit radal!)

Mas, Senhor, qu'es aquò d'amont ? qu'es aquel fum ?
A! Laurençon, tu fas de polidas maravilhas!
La cabòrna, probable, èra plena de fuèlhas...
La flamba sòrt, s'alonga e leca lo bartàs
que fuma, fremesís e branda... Ailàs! ailàs!
Lo vent bufa, lo fuòc s'expandís e s'escarta :
adieu bartàs! adieu randal! adieu la barta!
Fuòc aval, fuòc amont! A! lo polit radal
que fèron tot lo ser la barta e lo randal!
Se'n parlèt tant e mai dins totes los vilatges.
Quand lo paire Rosièrs ofriguèt de damatges
al Bisat, qu'èran (e)stats d'acòrdi de tot temps,
Alèxis refusèt las òfras de Laurenç :
«Veiràs qu'aurai un blat famós sus la cremada,
çò fèt, e per un brieu ma pèça plan femada ;
se vòls, per cubrisons me prestaràs Joanet. »
E se'n vau sus aquò ne beure (u)n pintonet.

(Plors e consolacions.)

Una ora a pena après l'afar de la cabòrna,
Laurençon de Rosièrs, triste coma una bòrna,
se gratava lo cap ufle coma un melon.
E la paura mamà tolhorèt son drollon,
l'uèlh molhat, e li dièt per tota sermonada :
« Plores pas, Laurençon, ta falta es perdonada ;
mas, veses, mon enfant, tot çò que ne depend ;
la leiçon te suffís, pauron! sovenga-te'n. »

(Totjorn pecador ; las pintas copadas.)

Ara vos dirai pas — la vertat es sacrada —
qu'aquel jorn esclarèt sa darrièira (e)scapada.
Lo perdonat encar(a) a besonh de perdon :
lo melhor convertit es totjorn pecador.
Sus la fin, Laurençon paguèt de sas aurelhas :
coma (u)n jorn, se vos plai, qu'en portant doas botelhas
als dalhaires, aval, al prat de Vei-lo-Drap,
ne pren una a braç naut, quilha l'autra sul cap,
puèi fa clacar los dets de son outra maneta.

« È, Laurençon, fa Pau, siás pas una mazeta! »
El, tot fièr, vòl fa(r) (u)n torn, regde coma un estòc...
Pataflau!... un besal lo trompèt ; lo reclòc
de las doas mariannons esclafata la pança
e lo paure menut a finida sa dança.
Ò vida, aquò's ton trin : ièr e uèi e deman,
l'èstrument del plaser nos craca dins la man.

(La jòia tòrna ; lo niu de cardin.)

Mas la pena, a dètz ans, es de corta durada,
lo rire se'n va lèu e tòrna a la volada.
Dins un niu de cardins tornèt a Laurençon.
Los mainats son mainats e van plan coma son,
e i a mai de bonur per eles - urós atge! -
dins un niu d'aucelons que dins un eretatge.
Un amarèl d'escuts, una montanha d'aur,
aurián pas al menut arrapat son tesaur.
Qu'ambe jòia, drollon, l'amagas e lo fintas!
Bevètz lo vi(n) (e)scampat e petaçatz las pintas!
Per el, los cardinons son l'univèrs entièr.
De seguida comandèt una gàbia al batièr,
e i cal trabalhar sul pic, malgrat la prèssa.

(La tatà Mannon e los cardinons.)

Mas la tatà Mannon se presenta e s'adreça
per biais e per potons al còr del fantonèl :
li pròva que lo cat es fripon e ganèl,
fin volur, assassin, que, tanplan, fariá fèsta
dels cardinons abans que la gàbia siès prèsta.
« Ça que la, com(a) a tu quand èras dins lo brèç,
a aquel bestialon cal quicòm tot exprès :
granons, vermatonèls que la mamà lor pòrta ; ...
La paureta! es aval que plora, mièja mòrta!
Tòrna-los-li, pecaire! aumens un jorn o dos.
Dimenge, que seràn un pauc pus forniadors,
los emprisonarem dins la gabieta blanca.
Puèi, veiràs, los metrem aquí sus una branca
del prunieiron que trai son ombra dins l'ostal,
e los vièlhs los vendràn becadar. » Per aital
e per d'autres rasons que n'ai pas sovenença,
lo niu tornèt aval ambe la Providéncia,
e la tatà Mannon desliurèt los aucèls.

Lo chagrin al menut molhèt un pauc los uèlhs,
mas pus tard comprenguèt que cardins e busquetas,
mèrlhes e rossinhòls, mesengas, alausetas,
auriòls, papach-rossèls, linòtas e pinçons,
an drech en libertat d'estuflar lors cançons.
Engabiatz, se podètz, totes los tartanasses,
totes los busaracs, los falcons, las agaças,
e mai lo cocudàs, qu'es un escandalós,
mas laissatz per amont cantar los aucelons.

(Gorpàlhon e Laurençon.)

Nòstra rota es pertot de croses semenada.
Lo chagrin lo pus fòrt qu'agèt, aquela annada,
lo drollet, aquò sièt, ailàs, la trista mòrt
del paure Gorpalhon, qu'èran d'acòrdi fòrt.
Nasquèt a Talaspias, a cò de la Peiròta.
Res de pus panador qu'aquela bestiolòta
qu'aquel minion fripon, lo ser que, pel pradèl,
Laurençon lo vegèt sautar, far l'escabèl,
s'escautar, crombimbar, dançar la perinqueta,
tornejat coma un fus en se gropant la coeta,
assobta(r) (u)n sautaboc, un tòu, un parpalhòl,
e se lo buòu Marèl, lo Pi(g)at o lo Calhòl
li passavan tròp prèp, la bestiòla menuda,
lo pel tot eriçat e l'esquina torçada,
se quilhar, s'embufar d'un ton de tignonèl,
e los uèlhs regassats coma lo duganèl,
ela qu'auriá passat per un trauc de palastre,
pretendre far la lei als buòus emai al pastre!
Aital fasiá (a)quel gus tot plen de vesadum.
Puèi saupretz que d'al nas duscas al copafum
d'al pus fons de la coeta al cap de la barbissa,
èra negre pertot coma la regaliça,
negre coma (u)n pecat, negre coma (u)n demon,
negre, enfin, coma (u)n gòrb : d'aquí venguèt son nom.
Après tot, un caton n'es qu'una piètra causa,
mas, pasmens, Laurençon n'agèt pas fin ni pausa
davant qu'aquel d'aquí siès en sa possession.
L'anèt far demandar, d'abòrd, per comission.

(La Peiròta.)

La Peiròta èra ruda, el n'aviá (u)n bocin crenta.
Li envièt lo batièr, lo pastre, la serventa,
puèi el se decidèt e lai anèt, un jorn,
per plaijar son afar : dièt qu'avián plan besonh
a l'ostal d'un caton negre d'aquela raça,
que lo lor èra vièlh, d'alhurs bèstia molassa
que jamai per caçar n'èra pas (es)tat vilèn,
e puèi, èra tot blanc, e los rats, d'al pus l(u)ènh,
li vesián cap o coeta e prenián la desfila ;
tant i a que lai n'aviá mai de cent, mai de mila
que rosegavan tot e roïnavan l'ostal.

Peiròta respondèt d'un ton un pauc brutal
qu'ela tanben n'aviá, de rats e mai de ratas
e voliá pas donar sos cats ni mai sas catas.
« E quant ne voletz donc ? demandèt Laurençon.
- Pas res, laissem estar los afars coma son, »
ço fèt ela ; e sos uelhs monstravan la cadaula.
Lo mainat s'en tornèt sens cap pus de paraula.
Mas tot lo jorn sièt triste, e per lo consolar
Qualqu'un di(gu)èt que Peiròta aviá tòrt çaquelà,
perque cad(a) an Rosièrs a la particulieira
va portar los crosels e plonjar la garbièira,
e que n'es pas aital que s'en pròva lo grat
d'anar refusa(r) al dròlle (a)quel bocin de cat,
suban qu'a pas balhada al paire una centima.

Probable, Laurençon pesèt dins son estima
que lo valum del cat, se lo podíá trapar,
compensariá pas tròp las plonjas del papà ;
tant i a que l'endeman, qu'èra fièira a la vila,
filèt a Talaspiás... filèt coma (u)n(a) enguila.
Tot lo monde es partit, tot lo monde, a bel talh
es en fièira. Peiròta aviá clavat l'ostal.
Mon Laurençon se corba, e per la catonhèira
vos espia lo minion, tot plen de friponhèira,
qu'ambe sos dos arpons fasiá dansar (u)n capèl.
« Minon! minion! » Lo gus respond pas a l'apèl.
Quand vejèt qu'i perdiá son temps e sa fatiga,
lo drollet al garbièr s'en va querre un(a) espiga,
l'engulha pel trauquet e la fa bolegar,
e veiretz : lo fripon comença a s'amagar,
puèi tòrna d'apasset..., s'amolona..., se lansa ;

l'espiga e lo minion se fan un torn de dansa.
Laurençon fa lo mòrt, puèi, al cap d'un moment,
retira devas el la palha doçament.
Lo caton laissa (a)nar l'espiga prisonièira,
d'un aire de *vai-t'en* se vira vas l'aguieira ;
Mas, tiratz! lo pendar la finta de coa d'uelh,
e quand vei que li va (e)scapar pel trauconel,
d'un saut lai es... l'aurà... la ten... la sèc defòra...
« Escusatz plan, minion, cal cambiar de demòra ;
n'aurem d'explicacions ensemble totes dos.
Mas reneguetz pas tant e siàtz pus amistós...
Anatz èsser sonhat, cosinat en ribòta...
Seretz cent còps melhor qu'amb aquela Peiròta. »
Al minion prisonièr dins son blanc camiasson
aital en galaupant parlava Laurençon.
La Peiròta, lo ser, quand tornèt d'a la fièira,
sapièt tot... e cerquèt guirguilhs a la Rosièira.
Ròsa pialhèt son dròlle, e puèi, finalament,
l'afar s'acomodèt, e pro facilament :
una clocada d'uòus e la blanca galina
anèron de son cat consolar la vesina.

(Sièis meses de bonaür.)

Dins tres jorns lo drollet ambe son prisonièr
sièron (u)n parelh d'amics. De la cava al granièr
per totes los cantons Gorpalthon vialhava ;
la nuèch, com(a) un lugar son uèlh calelhejava.
Los rats, sustot los vièlhs, solfinèron d'abòrd
qu'aquel negre tigron lor fariá guèrr(a) a mòrt,
e se trompèron pas ; la bestiòla cruèla
fèt dançar diablament tota la ribambèla,
e, tres meses après, lo rat lo pus dispèrs
èra tanlèu trincat coma dich dins mon vèrs.
Que de rats lo borrèl engulhèt dins sa pança!
Laurençon pretendiá que dins tota la França
se seriá pas trobat un cat coma lo sieu,
bèl, ronfut, estirat, linge, lo pel tant viu
qu'auriàtz dich que portava (u)n miralh sus l'esquina
bèstia fetibòment supèrba e pus coquina
que totes los rainals d'al nòstre puèg d'Aumont.
E dire qu'aquel cat, missant coma (u)n demon,
lo cap dels galapians, lo rei dels escogrifas,
èra per Laurençon sens dents emai sens grifas.

Laurençon n'èra fièr, n'èra fat, n'èra fòl...
Li nosèt un riban de seda al torn del còl,
e se broilhèron pas jamai. Quand li sonava :
« Gorpalthon! », d'ont que siès Gorpalthon li miaunava,
e d'un saut èra (a)quí suls genolhs del drollon,
e ronron, e totjorn pateta de veló(s),
e totes dos aital pendent d'oras entièiras
fasián quin podiá mai en fèt de coquinièiras.
Ieu auriá pas sabut a quin donar lo prètz.

(Las tubas e la nèu ; Brunet e lo rainal.)

Aquel bon temps durèt siès meses a pus près.
Èrem en plen ivèrn, a la fin de velhada.
D'un pa(l)m e mièg de nèu la tèrr(a) èra apalhada
e la tuba pertot semblava li far dòl,
mantèl negre expandit sus aquel blanc lençòl.
Aquela nuèch, Brunet, que totjorn escotava,
Brunet, un fièr mastin que lo lop redobtava,
solfinèt dins lo claus, al torn del polalhièr,
la pista del rainal, un vièlh particulier
que per èsser escorgat no'n aviá fachas prossas.
Brunet sòna l'alarma e se met a sas troças :
d'un trin de Lucifèr que vos imaginatz,
lo volur e lo can traversèron lo mas.

(Lo potz dubèt.)

Per quin azard, ailàs! dins los carrairons basses
lo paure Gorpalthon se trobèt sus lors passes ?
Mistèri de malur! Sufís que s'i trobèt,
e tan crane que siès, la paur lo destorbèt.
Brunet e lo rainal fan de sauts de doas canas :
lo cat tant que groupès, èra dins las escanas ;
vei al fons de la cort un portanèl dubèt...
Pecaire! aquò's lo potz! aquò's çò que lo pèrd!...

(Mòrt de Gorpalthon.)

Baptista, l'endeman, quand lai va tirar d'aiga
e vei aquel còrs negre ambe la blanca raia
que fasiá lo riban al còl del paure cat.
crei qu'aquò's un anhel aval que s'es negat,
e sòna los vesins per aquela novèla.
Vite, davant lo potz tot lo mas s'atropèla...

Quand la vertat montèt ambe lo posador,
Laurençon, que pensèt tombar pel carrairon,
ne sièt desconsolat tota la matinada ;
plorèt de Gorpalthon la trista destinada,
e coma n'aviá (u)n pauc de crença, ça que la,
dins lo trauc del palhièr s'anèt acotolar
e ronflèt son sadol sens temoins ni truffaires.

La mamà nos pialhèt totes, sòrres e fraires,
e puèi, coma totjorn consolèt Laurençon...
Las mamàs son mamàs... e van plan coma son.

CANT QUATREN

**(Rasonaments de la mamà Ròsa a Laurençon. —
Promessa de Matinas.)**

Lo còr de las mamàs es lo sol que comprena
que dolor es dolor, de quin branle que venga ;
mas, tanben, las mamàs an de rasonaments
per grir d'un virat d'uèlh totes los pessaments.
« Te plores pas, fanton, disiá la mamà Ròsa:
quand ton biais jovenet aurà doblat de dòsa,
comprendràs que los cats meritan pas de plors ;
Los cats ?... i a pas de còrs pus vilans que los lors,
e lo teu Gorpalthon, s'èras mòrt a sa plaça,
degun de son chagrin auriam pas vista traça.
Puèi, veses, ça que la, cal pas èsser estonat
qu'aja finit aital..., perque l'aviás panat :
ieu n'agèri d'abòrd la trista presentida ;
una bèstia panada es pas res benesida :
la guinha la persèc dusca (a)l darrièr badal.
Ane! plorem pas pus! Dimècres es Nadal ;
se vòls que te prenguem, coma (a)ntan, a Matinas,
siágas òme... o sinon, i anariás tot d'esquinas. »
Matinas! aquel mot fèt miracles de pic ;
Laurençon se boissèt los uèlhs e dièt : « Saumic!...»

(Nadal! Nadal!)

Nadal! devèrs pertot los mases i pensavan.
Nadal! despuèi nòu jorns los cloquièrs l'anonciavan.
Nadal!... e cada ser, a l'ora del perdon,
començàvem d'ausir tindar Sant Sauvadador,
e puèi, d'als environs, pendent d'oras entièiras,
los cloquièrs respondián : Lescura, Las Masièiras,
Sanvensà, Los Pesquièrs, Morlhon, Vabre, Marmont,
Teulièiras, Arcanhac, Tizac..., d'aval, d'amont,
d'amont, d'aval, aital, dusca mièja velhada,
d'a Cabanas a Vòrs, d'a Bleis a La Folhada,
d'a Betelha a Cadour, d'a Combrosa a Laval,
totjorn d'aval d'amont, totjorn d'amont d'aval,
las campanas fasián montar dins l'espandida
lors cants paradisencs, lor musica rabida
per sonar d'al pus naut lo Sauvur pietadós
que tornès davalar pels paures pecadors!

(La soca de Nadal.)

I sèm ; aquela nuèch de joià es arribada.
La nèu cobrís los camps de sa blanca flaçada ;
mas la luna fa manca e i se vei plan pau.
M'es avís qu'aquò's uèi. Tot l'ostal es en gau ;
al pè del fuòc fasèm lo rond, tota la banda.
La soca de Nadal arda, lusís e branda ;
sarrats, joials, risents, lo còrs e lo còr cauds,
aquò('s es u)n plaser d'ausir rotlar mila prepaus :
mençonam los volurs, que n'i a de tant de sòrtas ;
parlam dels lopgarons que van grata(r) (a) las pòrtas
quand ausisson, la nuèch, plorar (u)n paure drollon,
e rescondon lor pèl jol rocàs d'Aucalhon.

(Revenents, fachilhièiras, drac, trèvas, (bèstia de) Gavaudan.)

La menin nos contèt que, quand èra pichona,
disián qu'a mièjanuèch, pels camps d'a la Boissona
la votz d'un revenent cridava: «Aquò's aici!»,
suban que, per panar doas regas al vesin,
cambièt, abans sa mòrt, las bolas del partatge.
Puèi lo prepaus tombèt sul terrible fracatge
que fèron, tot un an, las trèvas a Mudon,
al Rial, a Pecanèl, e mai a L'Orador.

Se parlèt d'assassins, de sorcièrs, de sorcièiras,
e del grand Garranhau e de las fachilhièiras
que corcachan lo mond a las quèrbas del còl ;
del famós Givaudan qu'o metèt tot en dòl,
tot a sang, tot a mòrt dins tota la Lauzèra
e que los pus ancians se'n sovenián enquèra ;
d'aquel coquin de drac qu'a Braç, a Talaspias
e dins los environs fasiá tant de las sias :
trenava, per la nuèch, las coetas de las ègas,
lor sautava dessús, lor fasiá far tres lègas
als quatre pès, d'a Viaur dusca Mejalanon.
Un altra nuèch, vos pren l'ase de Romanon,
la sauma del Combet, lo muòl de La Garriga,
e los fa crombimbar totes tres dins un(a) iga,
lo trinquet vas la gleva e las bingas val cèl...
Quinas coquinariás fèt pas aquel aucèl ?
Se'n parlarà longtemps d'a Cabrièrs a Jonquièiras.

(Lo Diable Grifet.)

Aquel prepaus auriá durat d'oras entièiras ;
mas lo papà Laurenç nos di(gu)èt: « Ieu soi d'avís
que n'es pas arribat lo quart coma se'n ditz.
L'Evangèli mençona e la doctrina pòrta
que i a d'esprits missants e de mai d'una sòrta ;
cadun detèsta l'òme e tròba son escòt
a li far tot lo deisse e tot lo mal que pòt.
Sabèm pro que Grifet, l'òrra bèstia maudida,
se masca de tot biais per jogar sa partida:
s'apèla trèva, drac, Garranhau, Givaudan
e despuèi lo forbí que fèt al paure Adam
quita pas de romiar de gusièiras novèlas.
N'a fachas de tot temps e ne farà de bèlas
davant qu'ajam sus tèrra acabat de patir ;
e de tant de sabents qu'an après lo latin,
tal crei pas a Grifet que Grifet lo vos guida
coma lo pelharèt son ase per la brida.
Tant i a, se pòt ben pro que, d'amont o d'aval,
vos aja (e)nquiquinat o cavala o caval,
donat lo tòu als braus o taridas las vacas ;
mas sus una vertat se fargan mila cracas
que farián pèdre l'èime e lo carabiròl.
Enfants, mesfisatz-vos d'un volur, d'un can fòl,
d'un assassin... e puèi, per dessús tot lo rèsta,

fugissètz lo pecat mortal coma la pèsta :
tant qu'auretz Nòstre Sénher amb vautres, anatz!
Poiretz a Ramonet far quatre palms de nas. »
Aital parla Laurenç, e la mamà rapèla
que sèm, d'alhurs, al ser de la granda novèla,
e que jamai, la nuèch qu'un Sauvur es nascut,
sus tèrra ni sus mar res a pas nosegut.

(Nadalets.)

La tatà, qu'aviá pro cantiques en resèrva,
entonèt, sus aquí, son aubada supèrba
de nadalets ancians, e, tan plan que sabiàm,
totes, pichons o bèls, al refrin respondiàm.

UN NADALET DE LA TATÀ MANNON

Plan luènh, amont, sus la montanha
decont lo solelh espelís,
dins lo sòm que lo ganha
un pastorèl ausís
cantar per la campanha
l'àngel del Paradís.

Repic :

Consí se fa, Dieu adorable,
que per salvar l'òme perdut,
dins aquel paure estable
Vos, tan Grand, siàtz vengut,
pichonèl tant aimable,
com(a) un novèl nascut ?

E la votz cantava, joiala :
« Revelhatz-vos, pigres que sètz!
Per far sa cort reiala
al Rei que çai avètz,
tot lo Cèl çai davala...
e vautres dormissètz!...»

Enfin, Baptista se revelha,
sòna Joanet e Peiroton,

aluca la calelha,
dubrís lo placardon,
e vite s'aparelha
per ana(r) (a)l Sauvalor.

E dins lor capeta de lana
totes los pastres amagats,
sòrton de lor cabana,
los brandons alucats,
e van en caravana
cercar lo Rei de patz.

Jos la clujada que neveja,
entre lo buòu e lo bardon,
dins una grépia freja
tròban lo mainadon,
pecaire!... e quina enveja
de li pana(r) (u)n poton!

« Vòstre enfanton nos rabís l'a(r)ma,
ò bèla Verge , laissatz-nos
- nòstre amor o reclama,
vo'n pregam de genolhs -
ò, laissatz-nos, Madama,
li baisar los penons! »

La Vergeta, blanca e risenta
coma l'estela al firmament,
son nenin lor presenta
tant amistosament,
que cadun se contenta
de tot son compliment.

Coma los pastres s'entornavan,
al mièg de lums paradisencs
tres reis çai arribavan
cargats de lors presents ;
pel Rei-Dieu-òme estavan
l'aur, la mirra e l'encens.

Tant i a que totes devèm saure
que lo Filh de Dieu es nascut
pel ric e mai pel paure...

E tanlèu qu'es vengut,
consí s'es anat claire
Lucifèr-Belzebut!...

(Matinas caudas e matinas frejas.)

Totes aplaudissèm Manneta e sa musica ;
mas lo temps a volat e la pendula pica
dètz oras ; los trenhons son la votz dels angèls.
Vit(e)! aparelhem-nos coma los pastorèls!
Los òmes i son lèu, las femnas son longuinas...
Enfin cadun es prèst e partèm per Matinas
una vintena al còp, tot lo mas a bèl talh.
Ne demòra pas qu'un o dos dins cada ostal,
sens comptar los menuts que d'innocentas fraudas
an, pr'aquò, decidits d'ana(r) (a) Matinas caudas :
e deman las mamàs lor diràn, al revèlh,
qu'es vengut un fanton, d'Amont, polit e bèl,
que los a benesits dins lor somelh, pecaire!
e puèi se n'es tornat lulent coma l'esclaire,
après aver remplits, fintatz! lors esclopons
dels presents de Nadal : pastilhas e bonbons!

(Calada per la nèu.)

Es negre e i a de nèu pertot, una solada ;
mas los tancs ressolats an facha la calada,
d'als mases los pus luènhs dusca Sant Salvador.
E darrièr lo batièr que pòrta lo brandon,
coma una procession filam totes de renga.

(Brandons e estelas.)

Per ieu, dins mon passat, n'ai res que me'n sovenga
ambe mai d'agrement que fau d'aquela nuèch.
D'a La Brossa al Cassanh, d'a Braç al Mas del Puèg,
d'a Vesac a Lacalm, d'a Peset a Jonquièira,
de pertot, la parròquia arriba tot(a) entièira.
Del temps que lo cloquièr canta : « Nadal! Nadal! »,
los brandons alucats semblan, d'amont, d'aval,
las estelas del cèl sus tèrra davaladas
per menar (a)l Salvador totas las ostaladas.

(Plena glèisa.)

I sèm. La vièlha glèisa (e)s plena coma (u)n uòu.
Los lustres, los autars totes pimpats de nòu,
de boquets de flors d'aur, de ramèls, de candelas,
fan dançar jos la volta una pluèja d'estelas :
tot flamba, tot lusís, tot es paradisenc.

(Cantaires.)

Los cantaires : Bolòc, Lacassanha, Masenc,
Vialèlas, Tabornèl, lo Pancet e Pradinas
butan, pic e repic, los psaumes de Matinas,
e s'estropian (u)n verset tustan pas que pus dur.
Sus lors selons, amont, los quatre enfants de cur,
voses de paradís, nautas, finas, escletas,
cantan de dos en dos, l'aubada dels profetas
qu'an vist e qu'an sonat lo Sauvur de tan luènh.
Que los devètz aimar, fanton de Betleèm,
aqueles mainadons a l'arma pura e franca
que cantan, per Nadal, dins lor raubeta blanca,
vòstra santa venguda ambe los angelons!
Laurençon! Laurençon! qu'èras meravilhós
quand ta votz dins la nuèch esclatava rabida!...

(Cantairas).

Mas çò de pus polit qu'ai ausit de ma vida,
çò pus paradisenc, que o creguetz o non,
son los vièlhs nadalets de la tatà Mannon.
Cantaira, marguilhièira, un pilièr de la glèisa,
Manneta aviá, n'a (u)n brieu, format a son idèia
un còr de bèl renom de cantairas ; tan plan
que las filhas, despuèi, lai cantan sens sisclar.
E lor aviá (e)nsenhats tant e tant de cantiques,
de cantiques ancians, simples e magnifiques,
qu'èra, fetibament, plaser de los ausir.
Sovent, pels festenals, sabían pas quin causir.
Mas lo ser de Nadal i aviá pas de contèsta :
lo francés traduis pas lo sens d'aquela fèsta :
viva lo vièlh patés e los vièlhs nadalets!
Doas cantairas, pas mai, cantavan los coblets,
doas voses de causida e tan plan maridadas
que totes ausissiàm las paraulas cantadas
sens que l'aire i perdès lo branle musical.

Mas al refrin, ardit! La parròquia (a) bèl talh,
filhas, femnas, enfants, òmes, tot s'i mesclava.
L'aire retronissiá, la volta ne tremblava,
e res de pus tocant, de pus grand, de pus bèl,
qu'aqueles nadalets que montavan val cèl.

(Nadalet de mièjanuèch.)

Vos sovenètz d'aquel que, vesins e vesinas,
aviàm cantat, lo ser, abans d'anar (a) Matinas ?
Lo segond es ben (u)n pauc dins lo mème sicut ;
l'avètz aici tan plan que me'n soi sovengut :

CANTATZ, CLOQUIÈRS!

Cantatz, cloquièrs, e trenhonatz, campanas,
fasètz tindar per amont, per aval,
dins los pradals, las combas e las planas,
fasètz tindar las jòias de Nadal :

Repic

Es donc veritable
qu'un Dieu pietadós
nais dins un estable
pels paures pecadors! (bis)

Tomba d'amont, miraclosa rosada,
plovètz, nivols, lo Juste d'Israèl,
e tu, d'aval, tèrra reviscolada,
fai espelir la semença del Cèl!

Que n'aviá (u)n brieu que tot vos desirava,
Senhor!... lo mond aviá rotlat plan bas ;
l'infèrn risiá quand la tèrra plorava...
Tot vos cridava... e jamai veniàtz pas!

Nuèch de Nadal, mila còps benesida,
malgrat l'ivèrn, la cisampa e la nèu,
seràs totjorn d'estelas enlusida :
sus tu del Cèl s'es dubèrt lo ridèu!

Es mièjanuèch. Cadun dins sa cabana,
Pèire e Joanet disián, totes en sòm :
« Qu'es aquel cant que sòna dins la plana ?
Qu'es aquel cant, amont, que li respònd ? »

E dins la nuèch tota plena de jòia
los angelons disián als pastorèls :
« Aquò('s u)n Sauvur que lo Cèl vos envòia! »
E los pastrons respondián als angèls :

Es donc veritable
qu'un Dieu pietadós
nais dins un estable
pels paures pecadors! (bis)

Dels pastorèls la fola s'atropèla,
d'amont, d'aval, se cridan del pus luènh :
« Venètz! anem veir(e) aquela novèla
d'aquel grand Rei nascut a Betleèm. »

S'èra pas vist jamai res de variable :
lo Filh de Dieu que s'es fach mainadon!
Dins una grèpia, al fons d'un paure estable,
pastres e reis tròban lor Salvador!

Qu'es amarmit dins son liechon de palha!
Qu'es amistós, aquel novèl nascut!
Dins sos uelhons tot lo Cèl se miralha,
que tot lo Cèl amb el çai es vengut.

Verge-Mamà que sant Josèp assista,
consí fasètz amb vòstre fantonèl!...
Risètz!... ploratz!... tan joiosa!... tan trista!
Es tan polit... mas es tan pichonèl!...

Fa tant de freg que tremòla, pecaire!...
L'ase e lo buòu vòlon ben li bufar,
mas lor alen lo vos caufa pas gaire...
Se nòstra amor lo podiá rescaufar!...

Sos dos uelhons semblan doas esteletas
per nos far lum davaladas del Cèl ;

sos dos penons e mai sas doas manetas
semblan las flors de l'alinquièr rossèl.

Penons glaçats, manetas agrepidas,
membres sacrats d'un Dieu, permetètz-nos
de vos culhir, floretas espelidas,
de vos baisar, manetas e penons!

Cantatz, cloquièrs, e trenhonatz, campanas,
fasètz tindar per amont, per aval,
dins los pradals, las combas e las planas,
fasètz tindar las jòias de Nadal :

Es donc veritable
qu'un Dieu pietadós
nais dins un estable
pels paures pecadors! (bis)

(Pèire de La Planca amb l'oncle Ipolit.)

Lo pepin d'a La Planca ambe l'oncle Polita
s'èran meses aquí, totes dos, a posita,
darrièr lo cantussièr que, dins lor joventum,
guidavan cranament tan plan coma pas un,
e s'an cedat lo pas, n'es que defaut de vista.
Mas la nuèch qu'un Sauvur es nascut, qual resista ?
Qual poiriá se calar quand la fola a grand trin,
se pinta del plaser de butar (a)quel refrin ?...
Cantatz, vièlhs! cantatz plan, crestians de fòrta branca!
Cantatz, l'oncle Polita e Pèire d'a La Planca!
Cantatz de plen pitral e de plen gargalhòl,
coma fèt Pèire, un ser, a Peiron mon filhòl,
que totjorn parlaràn d'aquela cançoneta ;
cantatz los nadalets de la tatà Manneta!...

.....

(Sovenir dels paures mòrts.)

O mos ancians, n'a (u)n briu que çai cantatz pas pus!
L'erba del camp dels mòrts vos a possat dessus!
Mas totes me risètz, d'amont, per una estèla,
quand parli del vielh temps a la raça novèla,
e, tanlèu vos sonar, de pels astres duberts
vòstra ama çai dabala e canta dins mos vers.

CANT CINQUEN

(De detz a dotze ans.)

Se me fasiá l'onor de legir mon libron,
mai d'un sabent diriá, probable, que n'i a pro
d'aqueles detalhons, menudas bagatèlas.
Mas tu, Cianon d'a Braç, que tan plan te rapèlas
coma ieu del bon temps que tròp lèu es passat,
benlèu de m'escotar te siás pas alassat,
e benlèu, mai d'un còp, l'ivèrn, dins tas velhadas,
sentiràs coma ieu las pelonas molhadas
d'ausir cantar lo long de nòstres vièlhs camins
aqueles aucelons qu'apelam sovenirs.

(Dos ans a la Doctrina).

Te'n sovenes, Cianon, d'aqueles doas annadas
que, malgrat freg e nèu, gibres e gibornadas,
a primalba partiàm per la Doctrina ? E tu
qu'estuflavas tan plan coma (u)n turlututú,
lançavas ton apèl d'al camin de La Landa ;
e dins un res, amont, i èrem tota la banda,
e trica-tran, esclòps ferrats pel camin grand
coma (u)n tarrabalí batián lo trica-tran.
Doctrinièrs de pertot ; aquò sembla (u)na fièira :
doctrinièrs d'al Cassanh e d'a La Mercadièira,
d'a Talaspias, d'al Fau, d'a Braç, d'a Fornaguet,
d'a Vesac, d'a Lacalm, d'a Soic e d'a Peset,
e d'aval e d'amont... la parròquia (e)s tan bèla.
Venètz! avètz aici tota la ribambèla ;
venètz, brave Mossú lo Curat Cabanhòl.
Laurençon, qu'a (u)na votz coma lo rossinhòl
entona lo cantic, e pendent cinc minutas
dròlles a plen pitral, dròllas coma de flutas,
mai de cent doctrinièrs sonam lo Sant Esprit.
Puèi d'un a l'autre camp comença lo recit!

(Enfants e filhas.)

Qual n'aurà ? Qual serà lo pus fòrt ? D'a vegadas,
elas, pic e repic, atacant, atacadas,

sul drapèu dels enfants quilhèron lor drapèu :
mas nautres nos picam d'onor per far rampèu,
tan plan que l'endeman, Laurençon, tu, requilhas
lo drapèu dels enfants sul drapèu de las filhas.
Se totes n'èrem fièrs!... E Mossú lo Curat,
Laurençon, te donava un image daurat,
coma la crotz d'onor après una batalha.

(Lo curat Cabanhòl.)

Ara figuratz-vos un òme cort de talha,
trapudòt, rebombèl, ventre repetenat,
negre coma (u)n clavèl e tan mal penchenat
que son pel rebelut semblava, sus la suca,
un babís espintat en guisa de perruca :
avètz aquí Mossú lo Curat Cabanhòl.
E cantava!... auriàtz dich que dins son gargalhòl,
pecaire! aviá (u)n rasclet de granolha o de gabre.
Puèi tròp sovent renós, tròp sovent issalabre...
E quines nèrs! quin sang e quin temperament!...
Pim! pam! timplals, soflets, liuçavan a tot moment.
Vos disi la vertat, vos conti pas de fròllas :
tot aquel tropelon de dròlles e de dròllas
trapèt qualque aurelhal e qualque esplomissal.
Lacassanha, Mondet, Bordoncle, Panissal,
Mentura, Montrosat, Bordet, Martin, Delèris,
Simon e Romanhac vos dirián sens mistèris
que n'agèron sovent las aurelhas en fuòc.
È ben! aquel omenon regde coma un estòc,
aqueu Auvernasson totjorn armat en guèrra,
totjorn pata levada, o la drecha o l'esquèrra
aqueu rector qu'aviá de blugas dins lo sang,
i a pas d'òme melhor, pus leial e pus franc,
e dins Sant Salvador, pendent tota la vida,
sa memòria serà sacrada e benesida.
Malautes, ignorants, paures e pecadors
jamai trobaràn pas un còr pus pietadós.
Cranta ans, dins los trabalhs d'una frécia supèrba,
tot entièr s'es donat a totes sens resèrva,
coma fèt Nòstre Sénher e coma fan los sents.

(Vocacions.)

Sèm, de Sant Salvador, environ dotze cents,
e d'aquí son sortits, despuèi trenta ans a pena(s)
catòrze capelans, de surs una crantena,
e de frèras autant : aquò's el, après Dieus,
qu'a fachas espelir tantas de vocacions.
Per ieu, me fau onor de cantar dins mos vèrses
que sens el gardariá las fedas pels travèrses,
menariá la carruga o laurariá los camps.

(Mas quand èrem mainats...)

Mas alara, mainats d'unes dètz o onze ans,
aqueles doctinièrs, aquelas doctinièiras,
lo cap plen de fadum, l'esprit de coquinièiras,
podiam pas digerir qu'aquel digne pastor
nos morregès aital, un pauc cadun son torn,
per de besucariás : o guinhadas o nicas,
sisclals, espofinals, o per chicas o micas.
Tant i a que mai d'un còp nos triguèt de sortir.

(Jòcs de dròlles.)

Mas defòra, petit!... Arriba aici, Martin!
Arribatz, Panissal, Bordoncle, Lacassanha!
Venètzs totes! venètz, la plana e la montanha!
Viva los cavalons que l'òm vola d'un saut!
Viva la resconduda e lo cuta-barbau!
Viva lo rascalet, lo quilhon, las boletas,
lo rebeliu que fa crosar tant de navetas!
Viva la pata-cauda e sos pics e repics
qu'an tan lèu escaufats los detons agrepits!
Viva, quand i a de nèu, de rotlar de molonas
que son dins quatre torns gròssas coma de tonas,
puèi de i anar bastir dessus un omenàs
e de far quin pus lèu li (e)sclafarà lo nas
a vint passes de luènh, a còps de pomas blancas!
Viva d'anar culhir, pendolat a las brancas,
lo gibre que lai fa de ramèls de cristal!
E quand l'ivèrn aviá (e)spandit son davantal
sus totes los pesquièrs, los estanhs e las sèrvas ;
quand pertot lusissian de lisòras supèrbas,
pus amics de l'ivèrn d'ont mai èra missant,
totes los doctinièrs, aval, coma (u)n eissam,

sul Rial tot acaptat d'un coberton de glaça,
lisa que lisaràs, fasiàm passa-repassa.

(Desavenis.)

D'a vegadas, qualqu'un d'aqueles citoièns
trobèt dins son plaser de braves desavièns ;
los mainats son falords, las lisòras coquinas :
mai d'un s'esparraquèt e lisèt tot d'esquinas,
e mai d'un, quand apuèi, arribèt a l'ostal,
sabèt ?... È! que servís que vos conte en detalh
de nòstre vesadum las tristas consequéncias ?...
Perdonatz-nos, Senhor, totas nòstras ofensas!
E tornatz-nos, tiratz! als paures repentents,
l'innocéncia, la jòia, e lo vam d'aquel temps.

(Una velhada a l'ostal de Rosièrs.)

A l'ostal de Rosièrs, la banda revelhada
venguèt de tot lo mas per passar la velhada,
lo dètz janvièr, mila uèch cents cinquanta sièis :
èra fetibament lo dimenge dels Rèis.
Laurenç nos di(gu)èt : « Enfants, n'aviá (u)n brieu qu'esperavi
l'ora de vos contar la pus bèla que sabi.
Quatre, d'aqueste mas, devètz, al mes de mai,
fa lo grand pas que l'òme oblida pas jamai ;
escotatz mon istòria, e quand l'auretz ausida,
benlèu vo'n sovendretz, enfants, tota la vida. »
Totes, fintam Rosièrs, sens polsar, l'uèlh rabi,
e, seriós, lo papà comença son recit :

(Istòria de Napoleon contada per un païsan.)

Un còp i aviá a París un grand soldat de guèrra
que jamai son pariu s'es pas vist sus la tèrra,
e vautres, fantonèls, sabi qu'auretz pas sòm
en m'escotant parlar del grand Napoleòn.
Nasquèt prèp de la mar, dins las illas de França.
I agèt de tremblaments de tèrra per avança,
e dison que la nuèch, dins l'aire, s'entendián
de bruch de batalhons, amont, que se batián ;
mèmes lo marinièr de mar, dins lo cèl roge,
vegèt un cavalièr sus un caval ferotge
quilha(r) (u)n sabre de fuòc e comandar : « A l'avant! »
Puèi liucèt e tronèt e grelet tant de vam
que per tot lo païs, quand nasquèt Bonaparta

la grèla se seriá posada amb una quarta.
Bonaparta, fantons, èra lo nom d'ostal
del dròlle miraclos que nasquèt per aval.
Un astronòma di(gu)èt, vesent tan de maravilhas :
«Lo qu'es nascut farà de guèrras sens parellhas,
los reis devèrs pertot fugiràn davant el. »
Devèrs pertot, los reis ne tenguèron conselh ;
puèi aquò s'oblidèt, suban que tot s'oblida.

A vòstre atge environ, familhòta amarvida,
Napoleon fèt sa primièira comunion,
e dels drollons d'aquela granda reünion,
Aquel que nos invita a sa taula celèsta
ne trobèt pas cap pus qu'agès l'arma pus prèsta.
Dins tota la doctrina èra tan plond dintrat
que ne sabíá tant mai que Mossú lo Curat.
Mas tan sabent que siès, son còr plen d'innocéncia
de recebre son Dieu se fèt rejoïssença
e li s'anèt ofrir simplon coma (u)n angèl.

Los pobles e los reis se batián quand sièt bèl :
l'estrangièr çai veníá per governar la França.
Napoleon prenguèt son sabre ambe sa lança,
montèt son caval blanc, galaupèt a París
e di(gu)èt als generals : « Se la França perís,
totes nos cal morir per ela ; anem-nos batre!
Laissez-me comandar pendent tres jorns o quatre,
e l'estrangièr sauprà consí nos apelam ;
puèi, se sètz pas contents, me passaretz davant ;
aquò's Dieu que m'envòia, e la França m'apèla.»
Probable sus son front lusissiá son estèla —
que l'estela, fantons, del grand Napoleòn
totes sos granadièrs la li an vista (e)ndacòm.
Tant i a, tanlèu l'ausir, dins la vila alarmada,
trompetas e tambors sònàn la granda armada,
e l'armada nommèt Bonaparta amperur.
Parlatz-me, l'endeman, se trabalhèron dur!
E se canons, fusils, sabres, bolets e bombas
fèron liuces e tròns pels camps e per las combas!
Pertot los batalhons grèpon suls batalhons...
Se batèron nòu ans, aval, coma leons...
E totjorn l'Amperur ganhava la batalha...

E lo nòstre pepin, qu'aviá sèt palms de talha,
dins aquel regiment famós dels granadièrs
s'anèt batre per el nòu ans totes entièrs.
Un Rosièrs es estat granadièr de la garda,
fantons ; avèm, amont, son sabre e sa cocarda,
sos galons de sergent e sa croseta d'aur ;
sa crotz, tot son orgulh e son pus bèl tesaur ;
sa crotz que l'Amperur, un ser, a la rebuga,
li pausèt sus son còr tan caud coma beluga
en li disent : « Sergent Rosièrs Laurenç-Andrieu
te bates coma cal, te coneissi n'a (u)n brieu :
aquela crotz, anuèch lo prètz de ton coratge,
serà de tos enfants lo pus bèl eretatge. »

Aicí, totes al còp arrestam lo papà ;
pas moièn de fugir, pas moièn d'escapar ;
calguèt montar (a) la cambra e nos dubrir l'armari
ont èra aquel tesaur tant extraordinari :
sabre, cocarda, crotz e galons de serjant.
Quina jòia! vesèm, fintam e patejam,
patejam e fintam!... e pensatz se nos tarda
d'èsser bèls per portar lo sabre e la cocarda
e la croseta d'aur que dona l'Amperur!...
Per èsser granadièrs, o serem, pel segur,
e nos batrem pertot, dins totes las armadas!
Las mamàs se risián ; mas, un pauc alarmadas
d'ausir parlar de guèrra e que lèu seriàm bèls,
pecaire! en se risent se boissavan los uèlhs.
Laurenç, un darrièr còp, nos fa veire l'estèla
e nos ditz : « Se jamai la França vos apèla,
del pepin de Rosièrs, enfants sovengatz-vos,
de son sabre, de sos galons e de sa crotz.
Ara, venètz ausir la fin d'aquelas guèrras. »

Lo grand Napoleon ganhèt pobles e tèrras,
vilas, departiments, reialmes e tresòrs ;
corsèt los enemics coma un tropèl de gòrbs
dins los bòsques de Prússia e de California ;
prenguèt Moscó, Berlin, l'Espanha, la Turquia,
e per far respectar son drapèu e sas leis
nommèt sos generals a la plaça dels reis.
En tornant a París, dison que, d'a vegadas,

ambe son caval blanc quitava sas armadas
e seguia de camins perduts al mièg dels camps
per anar visitar los mases dels paisans.
Un ser, al fons d'un bosc, lo long d'una ribièira,
la nuèch l'aviá susprés, arrendut de lassièira,
quand, dins un ostalet de genèst acaptat,
vegèt pel fenestron lusi(r) (u)n(a) esclairetat,
e tustèt a la pòrta... Una femna, pecaire!
ambe tres enfants esperavan lo paire
qu'èra anat a la guèrra, e, la paura! al segur,
aviá la tica-taca e la frécia de cur
quand tirèt lo verroilh e levèt la cadaula...

L'Amperur saludèt : son aire e sa paraula
denòtan (u)n grand senhor ; la paisanta, plan bas,
li tòrna lo salut e s'espauruga pas :
« Sètz aici plan de tard, senhor ; vòstra arribada
nos suspren un bocin ; mas s'aquò vos agrada
de venir vos caufar, nos faretz tròp d'onor ;
avèm un piètre ostal per recebre un senhor :
lo bon còr nos farà perdonar la paurièira ;
estacatz lo caval, senhor a la clavièira,
e dintratz, se vos plai. Avètz talent, benlèu :
ai quatre uòus al guirbon que seràn cuèches lèu...»

L'Amperur, sens faiçons, lascia far la paisanta
se sèi sus un bancon qu'un tanoquet estanta,
careça los drollons, aquí, coma un papà
e se vira devèrs la taula per sopar.
La femna, ambe los uòus, li servís una pinta
de vinòt de prunèls ; se ten drecha, lo finta
e ditz : « Se los aimatz, amens, acabatz-los. »
Li pòrta lo dessèrt : pomas e rascalons :
« Senhor, lo pauc qu'avèm es a vòstre servici. »
Bonaparta respond : « Tot es a mon delici. »
Puèi li demanda ont es lo mèstre de l'ostal.
Ailàs! lo paure paire èra tombat, aval,
en gropent los Prussians dins las planas d'Egipta.

L'Amperur, que sabia son nom e sa conduita,
se lèva tristament, pausa cent lobidòrs
sus la taula — benlèu agèt qualque remòrs —

e sens dire un sol mot de la trista novèla
s'enfonsa dins la nuèch qu'esclaira son estèla.

Quand la veusa aprenguèt qual aviá fach sopar,
dison que la rason li cugèt escapar.
Podiá (a)nar dins París e far la granda dama :
volguèt demorar aval e gardar dins son arma
sovenir de son òme e de Napoleon ;
e dendespuèi, qual que l'in parle, li respond
totjorn pel mème gèst e la mèma paraula :
« Aquí, sus aquel banc e còsta (a)quela taula
aquí s'es assetat! »... E ne tiran pas mai.

Se voliàm tot contar, finiriàm pas jamai.
Al nom de l'Amperur, grand rei de las poissenças,
los pòbles de pertot fèron rejoissenças :
« Viva Napoleon! » cridèt tot lo país.
Lo papa lo venguèt coronar dins París
coma grand comandant de la França e del monde.
Fèstas, glòrias, tesours li plovián en abonde :
basti(gu)èron (u)na torre al cap d'un grand castèl,
pus nauta que lo fau d'al nòstre Genestèl
e que lo bèl pibol del randal d'a La Prada ;
puèi quilhèron dessús l'estatua daurada
del grand Napoleon, amont, dins las nivols!

Mas los trònes dels reis son pus aboquivols
que las pèiras dels camps ont se sèson los pastres.
Fantons, lo Rei dels reis que fa lusir los astres,
quand vòl, los escantís ; d'a vegadas, d'amont,
una estela trabuca e tomba sai pas ont...
Napoleon tombèt... Degun de sus la tèrra
l'auriá pas desquilhat en batalha de guèrra,
se l'Anglès l'aviá pas traït coma (u)n Judàs,
un ser que l'Amperur se'n mesfisava pas.

Orribla traïson! Quin crim e quina onta!
Vos raconterai pas tot çò que se'n raconta,
aquò crema lo sang, aquò bresa lo cur...
Napoleon sièt estacat coma un volur.

El qu'auriàm adorat, aici, dins las campanhas,
aval, darrièr la mar, sus las nautas montanhas
de l'estrang país que lai fa (u)n temps d'infèrn,
l'anèron encadenar dins un grellhat de fèr.

Lo general Bertrand, guerrièr de grand coratge,
anèt de l'Amperur consolar l'esclavatge
e — lo ne vantaràn sus tèrra per totjorn —
li demorèt fidèl duscas al darrièr jorn.
Sovent lo prisonièr, docil e sens ronçança,
parlava longament, pecaire! de la França...

Un ser que n'aviá (a)ital caquetat tot un brieu,
Napoleon, davant la pòrta de sa prieu,
finta val firmament... Ailàs! dins l'espandida
cèrca, mas vei pas pus son estela (e)scantida,
e ditz coma en revent : « Ont es lo vièlh bonur ? »

Bertrand que l'entendiá, questionèt l'Amperur
per a fin de saber lo fons de sa pensada
quand lo vesia soscar de la vida passada :
« Sira, li di(gu)èt d'un ton de respèct(e) amistós,
jamai s'èra pas vist òme pus grand que vos.
e jamai, siá sul tròn o suls camps de batalha,
se'n veirà pas cap pus, Sira, de vòstra talha.
Las traïsons, sul tard, vos an fach un afront ;
mas, pasmens, tant de glòria enlusís vòstre front,
avètz tan plondament marcada vòstra pista,
que dins mila ans, s'encara aqueste mond exista,
tant que i aurà d'ostals e d'òmes endacòm,
parlaràn coma uèi del grand Napoleòn
coma del sens pariu, del pus crane dels cranes,
de l'Agla que gropèt tan luènh gòrbs e tartanes,
del Lion que se levèt en França, al temps mauvès,
per far claure lo tigre e l'ors dins la forèt,
de l'Amperur, enfin, que tanlèu que s'armava,
fasiá tremblar lo mond e que la França aimava
coma son salvador. Sira, vòstre renom
aquò's lo bèl lugar que flamba per amont,
flamba (e) mai flambarà per la vida vidanta.
L'esclai de vòstre front me rabís e m'encanta...

Parlavetz del bonur, Sira : tot mon bonur
es de me sovenir qu' ai servit l' Amperur,
e me repasimar d' una pariva glòria.

Mas vos, quand lai tornatz, aital, per la memòria
al temps ensolehat d' aquelas esplendors ;
quand vos vesètz montar per totes las grandors
coma un solelh gigant que d' estapa en estapa,
supèrbe, sens pariu, s' expandís jos la capa
del cèl que sus son front fa (u)n cubricèl d' azur :
comandant, coronèl, general, Amperur!
d' aquel temps miraclós, se vos plai, di(g)atz-me, Sira,
quin es lo sovenir que lo mai vos atira,
quin es de vòstres jorns lo pus grand, lo pus bèl ?...»

L' Amperur respondèt a son amic fidèl :
« Bertrand, aquesta vida es pas que bagatèla.
Lo renom ? qu' es aquò per una arma immortalèla!
Val mai viure dins l' ombra e dormir de bon sòm
que far tot aquel bruch qu' a fach Napoleòn...
Quand rèvi, dins ma prieu, a ma vida passada,
decont tu pensas pas se complai ma pensada.
Bertrand, lo melhor temps que sus tèrra ai viscut
es aquel qu' abriguèt l' ostal que soi nascut,
quand dos cents doctrinièrs, regiments de mainatge
fasiàm prèp de la mar guèrras de badinatges,
e qu' anàvem ensemble escotar cada jorn
la doctrina d' Aquel que govèrna totjorn,
e que Napoleon ambe sa granda armada
a pesat davant El un plenponh de fumada...»

E l' Amperur tornèt fintar val firmament :
son front adolorit s' esclairèt un moment
coma s' aviá (e)ntendut dins l' expandi dels astres
lo grand Consolador de totes los desastres,
un apèl d' esperança al ton paradisenc
que cantèssen per el las estelas en renc :
aubada d' angelons, amont, que fan la ronda,
votz que tomba d' al Cèl, monta de la mar plonda
votz del grand sovenir de l' Amperur tombat!
Napoleon, los uèlhs emplitz d' eternitat
dins l' expandi se pèrd, i nada, i s' enfonsa...

Puèi, ausètz lo grand mot, fantons, de sa responsa :

« Bertrand, amic Bertrand, lo pus bèl jorn per ieu
aquò's lo jorn de ma primièira comunion! »

Aital parlèt Laurenç, tota aquela velhada.
Nautres, l'uèlh alucat, la pelona molhada,
badats, embaboquits, sens plan comprene tot
escotàvem encara e cap disiàm pas mot,
sonca que la pregària, apuèi, sièt entonada
d' un ton pus pietadós que dins l'acostumada ;
e puèi cadun somièt Napoleon lo Grand
e çò que respondèt a son fidèl Bertrand.

CANT SEISEN

(Quatre meses après.)

Quatre meses après, las campanas rabidas
lançavan longament lors nòtas benesidas
per tota la parròquia, a l'ora del perdon,
suban que, l'endemàn, nòstre Sant Salvador
fasiá solemnitat de doas fèstas plan bèlas.

(Languina de la velha.)

E ieu, val firmament tot blu, tot plen d'estèlas,
fintèri tot un brieu, aquel ser : m'èra avís
que seriá lo moment de monta(r) (a)l Paradís.
Vos sovenètz, Senhor, que vo'n fèri reclama :
vos disiá : « Perqué tant fasètz languir mon ama ?
Ò mon Sauvur! s'aviá d' alas coma (u)n aucèl,
consí vendriá sul pic vos cercar dins lo Cèl! »

(Lo gand jorn espelís ; solelh del Còrs de Dieu.)

Pr' aquò la nuèch se'n va, lo grand jorn s'aparelha ;
los puèges son daurats, la plana s'ensolelha...
Que te lèvas polit, solelh del Còrs de Dieu!
Solelh sacrat de ma primièira comunion!
Siás lo rei dels solelhs de tota aquela annada!

(Las esplendors del vint-e-dos de mai.)

D'una meisson de flors la tèrra es embaumada :
los arbres an vestits lors mantèls verds e blancs,
un vent de prima polsa, e, per totes los camps,
los froments, los segals que se plecan de raïas
se brècan longament coma de grandas ai(g)as.
La calha e la perditz i baton lo rapèl,
e d'amont, dins l'azur, coma (u)n imne d'angèl,
tinda, paradisenc, lo cant de l'alauseta.
La prima amb l'estiu pertot se fan riseta.
Los rius d'a Talaspias, d'al Suc, d'a Ginestèls,
dins l'ombra del matin cantan d'aires novèls
tot lo long dels randals bordats de pimparèlas ;
mèrlhes, grivas, auriòls, favards e tortorèlas
se respondan d'a castanhals a boscalhons ;
las abelhas se'n van rossir lors arpalhons
pel bois, pels alinquièrs, per la bruga florida :
tos es plen de cançons, de perfums e de vida ;
la tèrra amb lo cèl semblan far quin pòt mai
per getar d'esplendors sul vint-e-dos de mai
de l'an mila uèch cents cinquanta sièis. E, cèrtas,
vos que vos miralhatz dins las armas dubèrtas
del primièrs comunians, Vos, sabèt看 plan, Senhor
se la tèrra e lo cèl nos fèron tròp d'onor,
e se nòstra innocéncia èra pas la parura
la pus bèla, cent còps, de tota la natura.

(Al cap del comunal ; pastor e tropelon.)

Sièis oras! Lo cloquièr s'òna lo festenal...
Lo bon pastor va quèrre al cap del comunal,
ambe la capa d'aur, la crotz e la banièira,
son tropelon causit que languís e l'espèra.
Fintatz! papàs, mamàs... fintatz totes, parents,
aqueles angelons s'avançar suls dos rengs!
Blancas coma la nèu, las filhas reculhidas
semblan, fetibament, de floretas culhidas
per compausa(r) (u)n ramèl al Rei del Paradís.
Nautres, se lo costume es un pauc mescladís,
que siem vestits de drap, d'estòfa o de lustrina,
de veston de burata o de simpla sarguina,
sèm pasmens amarmits, revelhats, fricaudons,
plan tonduts, plan lavats, supèrbes mainadons,
los uèlhs e mai lo front enlusits d'innocéncia.

(La messa ;...; dos que fan pas qu'un.)

La pregària se ditz e la messa comença,
tocam al Cèl... aquò's la vision del Tabòr.
Lo pastor, dins sas mans, ten lo cibòri d'òr...
Sèm totes enrengats a la taula celèsta...
Mas quand òm es aquí la paraula s'arrèsta :
los mots tradurián pas çò que l'arma sentís..
L'òm se vei pichonèl e l'òm s'aneantís
davant lo Sacrament, davant lo grand mistèri.
Aital ne sièt de ieu : sabiá pas pus ont èri...
A penas s'ausissiá lo sermonet d'amor
qu'en plorant, d'a l'autar, nos fèt lo bon pastor
abans de nos donar l'ostia tres còps senta.
Sabi que del grand Dieus mon arma aviá plan crenta
e que, pr'aquò, mon còr s'escapava vas el
dins lo cibòri d'aur lulent coma un solelh ;
sabi qu'enfin venguèt jos la simpla aparéncia
d'un briconèl de pan que rescond sa preséncia ;
sabi qu'èrem ensemble e que fasiàm pas qu'un! ...

(Consí Nòstre Sénher se rescònd quand se dona.)

Tanlèu que lo solelh monta per nos far lum,
son esclaire tròp viu fa cutar las estèlas :
se vos rescondiàtz pas, Senhor, darrièr los voèlas
del Sacrament, per vos donar coma fasètz,
qual poiriá sens morir vos veire tal que sètz ?...
Nòstres uèlhs reforcats jos l'empèut de la gràcia
fintaràn dins lo Cèl l'esclai de vòstra fàcia,
solelh qu'enlusissètz tota l'eternitat!...

(Çò que fa dins nosautres la santa comunion.)

Sus la tèrra, pasmens, l'òme deseretat
joïs un don pus bèl que lo don de vos veire ;
un miracle tan grand qu'ausariàm pas i creire
s'èra pas pus certan que lo jorn que lusís :
un sacrament que Cèl e tèrra benesís
vos dona, a discrecion, a vòstra creatura,
Senhor, per son beuratge e per sa noiridura!
A totes, a cadun, vos donatz tot entièr :
lo pus umble pastron, lo pus paure crestiè
que va de pòrta (e)n pòrta e dormís per las granjas,
a la taula del Cèl manja lo pan dels anjas
e beu de tot son set a la sorça d'amor ;

li donatz vòstre còrs e vòstre sang, Senhor,
vòstra divinitat e tot çò que i abita.
E quand trobatz, aital, una arma pla(n) (a) posita,
dins ela demoratz e i vos complasètz,
l'esclairatz, l'escaufatz, l'ornatz, la florissètz,
ne fasètz un Edèn, un orton de delicis
ont espelís lo liri ambe sos blancs calicis,
lo liri, casta flor verginèla que ritz
e nos dònna sus tèrra un aire paradís.
Puèi la fortificatz ; e quand la brigandalha
de l'infèrn la torneja e li liura batalha,
ela, soldat sens paur, regda coma un garric,
rebufa lo temptaire e tan plan ric a ric
que la Bèstia se'n va vergonjosa e matada ;
e se l'anta del Cèl sus nòstra arma empeutada,
d'a vegadas sentís pel vièlh tronc magencat
repullar qualque res de flaujas del pecat,
la veta n'es pas plonda e ten pas qu'a la rusca :
d'un bon còp de podet aquò se desenclusca ;
la saba del vièlh tronc monta dusca (a) l'empèut,
l'arbre reviscolat florís e grana lèu,
e sa frucha serà per la vida eternèla!

A! cèrtas, n'a trenta ans, mon arma simplonèla
sabiá pas f(ar) ambe Vos tant de rasonaments,
mas dins ela, Senhor, trabalhàvetz pas mens...
E baste que, despuèi, tot lo long de ma vida,
la trobèssetz aital, umblòta e reculhida,
e que s'abandonès a Vos, sens pensa(r) (a) mai,
coma pel Còrs de Dieu del vint-e-dos de mai.

(Comunion del pòble ; Jòia del bon pastor.)

Après los mainadons, nòvis d'aquela fèsta,
lo poble desfilèt a la Taula celèsta :
filhas, femnas, enfants, òmes, tot lai venguèt,
ambe tant de fervor, ambe tant de respèct,
que lo pastor disiá, dins sa jòia sublima :
«Uèi tot Sant Salvador s'es revestit de prima ;
fintatz!... Reviscolat per un solelh tan bèl,
coma los anhelons lusís tot lo tropèl!»

(Messa darrièira.)

E lusissiàm pas mens a la messa darrièira.
Lo cloquièr retronís e la parròquia entièira
s'acordèla per far la granda procession.
Lo dais a franjas d'aur, lo dais del Còrs de Dieu
va quèrre dins lo còr la santa eucaristia :
l'ostensoèr mirgalhat ont blanqueja l'ostia
dins son vitron redond (e)stelat de sièis colors
çai davala al mitan d'una pluèja de flors,
d'una nivòl d'encés e d'un poble que canta
de plen còr, de plena arma e de plena garganta
los imnes immortals de sant Tomàs d'Aquin.

(Granda procession.)

Vint-e-quatre amarvits davant lo baldaquin,
blancs coma d'angelons, fan lor cort angelica
a nòstre Rei que ven per la plaça publica
passeja(r) (a)l grand solelh son mistèri d'amor.
Mas al Dieu rescondut, consí far pro d'onor ?...
Quand auriàm de miliards, quand totas las carrièras
serián d'argent e d'aur pavadas apertièiras ;
quand, per la procession, totes, d'al cap al fons,
getariàm davant El de diamants a plenponhs ;
quand totes a la fila, en guisa de candelas,
portariàm a la man de lugars e d'estelas ;
quand lo solelh vendriá li servir d'ostensoèr ;
quand tot lo firmament li fariá repausoèr,
de qué seriá per El, Majestat infinida,
de la tèrra e del Cèl la pompa reünida ?...

(Lo Tabernacle : mistèri d'amor.)

Ò Senhor, vos, sètj tot, e nautres sèm pas res!
Pasmens, çai vos avèm e çai demoraretz ;
sètj plan nòstre e fasèm de vos a nòstra idèia :
prisonièr de l'amor dins nòstra paura glèi(s)a,
i vos trobam, i vos parlam tant que volèm ;
quand l'òme vos arriba, o de prèp o de luènh,
o de nuèch o de jorn, pel riche e mai pel paure,
i sètj totjorn, urós, rabi de los resaire,
d'escotar lors afars, de lor donar conselh,
de los forficar se son dins lo pempel,
de los repasimar s'an l'arma acantelida ;

e quand tot los delaisa e que tot los oblida,
qu'an la nuèch dins l'esprit e l'ivèrn dins lo cur,
vos, sètz aquel amic leial, franc e segur
que d'òna la calor, pecaire! e la lumiera.
Aital fasètz, Senhor, per totes, de maniera
que vòstre Tabernacle aquò's la nòstra font,
lo nòstre tirador del pan de cada jorn,
la nòstra provision de santat e de jòia.
Puèi, quand la volontat del Paire nos envòia
las tristas malautiás, bailes e mai recòrs
qu'o venon tot sasir : vièlhs, joves, febles, fòrts,
cranes e bèls tan plan coma la ramassilha ;
quand l'àngel de la mòrt dintra dins la familha,
vos i sètz abans el ; d'aquel que va finir
vos fasètz companhon per son darrièr camin...
Puèi, aquò's vos, quand s'òna aquela tan trista ora,
vos sol que consolatz la familha que plora.
Que seriá lo païsan sens vos, Amic fidèl ?...
S'avèm un jorn de bon, de polit e de bèl,
qualque ora de repaus e de rejoïssença
tot aquò nos ven pas que de vòstra Presença.
Ô! siàtz donc benesit, ò Sauvur nòstre Rei!
Lo triomfe d'amor qu'aicí vos fasèm uèi
l'avètz tròp meritat... e se'n val pas la pena...

(Apèl a tota la natura.)

Cèl e tèrra, cantatz lo Dieu que se promena
al mièg de sos enfants ; flamba, flamba, solelh ;
flors, tombatz de pertot e plovètz davant El :
flors blavas dels segals, flors blancas de las pradas,
flors de las bartas d'aur ; e tu que tant li agradas,
ò liri verginèl : totes tantas que sètz,
volatz, montatz, tombatz, embaumatz, lusissètz,
estelatz lo camin d'Aquel que vos fa nàisser ;
pel pradèl mirgalhat, aval, quitatz de pàisser,
anhelons, e fintatz passar l'Anhèl de Dieu :
un istent, aucelons, oblidatz vòstre niu ;
venètz cançonejar lo Rei de nòstra fèsta ;
abelhas, triatz-li vòstra cera celèsta
que flamba, rosselòta, e perfuma en crament,
l'autar, lo tabernacle e lo Sant Sacrament ;
amadura, froment ; vinha, possa ta branca :

ambe lo gran daurat e la farina blanca,
ambe lo rasim blau, roge, blanc o rossèl,
aurem lo Pan de Vida, aurem lo Vin del Cèl,
e tant que lo solelh esclairarà lo monde,
sus tèrra, coma uèi, de pobles un abonde
segràn aquela santa e granda procession
en cantant coma uèi los cants del Còrs de Dieu.

.....

Aquel jorn, lo pus bèl de ma vida passada,
trescolèt coma un liuç e coma (u)na pensada,
e pr'aquò tot un libre auriá pena (a) sufir
se me calia contar d'al cap dusca (a) la fin
tot çò que dins mon còr ne gardi sovenença...

(Lo ser d'aquel bèl jorn)

A sièis oras del ser, Laurenç e la Laurença,
Pèire, l'oncle Polita e la tatà Mannon,
totes los d'a La Planca e d'a Mejalanon,
e sens vos oblidar, menina Margarida,
que de totes benlèu èretz la pus rabida
malgrat - coma totjorn - que parlèssetz plan pauc,
totes èrem aquí, joials e lo còr caud,
al torn d'un plat de ris qu'a rossit una pola.
La jòia dels parents se mescla, s'acomola
e s'asonda d'abòrd : careças, compliments,
potonas e potons ploián sens mai ni mens
suls reinons qu'un reflai d'innocéncia corona.
Mas lèu l'Òme pichon nos cuta la pelona :
del vint-e-dos de mai lo solelh se rescònd...
La pregària del ser s'acaba dins lo sòm.

(Darrièr poton.)

La mamà, quand m'agèt senhat sus la flaçada,
me fèt - mièg adormit - sa darrièra braçada,
e son poton, mesclat de respèct(e) e de plors,
encara l'ai aquí coma un boquet de flors!...

(Darrièr planh.)

A! se podiatz tornar, mas primièiras annadas!...
Tròp lèu avètz fugit, tròp lèu vo'n sètz anadas :
lo temps, aquel volur, es vengut vos panar.

Dins mos vèrses, amens, laissatz-vos englenar,
sovenirs del passat, estelas de ma vida...
N'a pas arma ni còr aquel que vos oblida
e que n'a pas cent còps, lo ser, al rescondut,
plorat al sovenir de l'ostal qu'es nascut.

CANT SETEN

(Confirmacion.)

Lo Batème nos fa crestiès ; la Penitèncià
als paures pecadors renòvia l'innocèncià ;
dins lo Sant Sacrament, l'òme e lo Filh de Dieu
fan pas qu'un. E, pr'aquò, per far coma se dieu,
un crane e fièr soldat dins l'armada causida,
per sègre al camp d'onor lo drapèu que nos guida,
per desquilhar Grifet e jamai racar pas
a aquel arrapiant que velha, a cada pas,
de nos tòrcer e nos far crombimbar dins las igas ;
per portar sens flaquir nòstre fais de fatigas,
penas, deisses, chagrins, tarabustas e lais,
refastis, pessaments, defècis de tot biais ;
per saure ont se virar quand la nuèch expandida
mescla tot ; per plan veire ont es l'arbre de vida,
ont es l'arbre de mòrt e causir lo que cal ;
per nos metre a posita a plan far (a)quel trabalh,
un sacrament exprès aici es pas de rèstas.

(L'òbra del Sant Esperit.)

Son de piètres sabents e de menudas tèstas,
los que comprenon pas l'òbra del Sant Esperit.
Recrompada pel sang del Sauvur Jèsus Crist,
lavada, abugadada e plan rafistolada,
nòstra arma, ni per tot, n'es pas qu'escapolada
tant que l'Esprit creaire e grand reparador
i a pas mes son signet après lo Salvador.
Mas puèi, quand i a passat sas lengas e sas flambas,
li dobla de vertut los braces e las cambas,

l'ausida e mai la vista, e li met al cervèl
un comprenòri nòu, un grun de plomb novèl
per poder degauchir las causas e lors suitas.

(L'Esperit Sant.)

Urosa mila còps l'arma que Tu visitas,
Esprit Sant, Paraclet! urosa mila còps
quand li passas aquí garlòpas e rabòts,
rasclets e tornissals! Urosa quand i dintras
per ne far ton palatz! la florisses, la pintras
tan plan que totes tres, Paire, Filh, Sant Esprit,
al mièg d'aquel Edèn plan pimpat, plan florit,
demoratz coma (a)l Cèl. Trinitat tres còps senta,
de l'arma d'un drollon fasètz vòstra bastenta
e l'emplissètz de gaug, e de lums, e d'amor!

(Sul camin de Riupeirós.)

Lo vint-e-nòu de mai, lo nòstre bon pastor
menèt a Riupeirós tota sa ribambèla.
I èrem cent tres — se n'ai la memòria fidèla —
sens comptar los parents que ne fan mai d'autant.
A cinc oras partèm : lo cloquièr fa tin tan,
e nautres, de plen còr e de plena garganta,
cantam al Sant Esprit çò melhor que se canta.
Mas avèm de camin tres lègas, pel pus mens,
e malgrat lo plaser de veire los froments,
los segals, los randals, las bartas e las pradas,
seriàm lèu arrenduts de montar las estradas,
que la calor d'amont raja coma un lessiu...

(Monturas amb veituras.)

Al Cassanh, lo pastor delis la procession...
Avançatz, tilburís, jardinièiras, veituras,
carretas e carriòls! Venètz aici, monturas
de tot pel : negre, blanc, castanhenc, gris o ros,
cavalas, mulas, muòls, saumas e chomarrons.

(Los dròlles.)

Fricon d'al Suc ambe Peirilh de la Martina
s'ajocan totes dos amont sus la bastina
del mulèt que Joanon lor mena pel bridèl ;
los dos frairons d'a Braç, Simonet e Fridèl,

lor fan rampèu ambe lor polina Rossèla ;
Calixton d'al Cassanh se ten sol sus la sèla
e vòl pas que papà li guide la Grison.
Lo rei dels cavalièrs, pasmens, es Laurençon,
que fringa, tot primièr, sa cavaleta blanca
gibelina sovent, mas per el totjorn franca,
que lo coneis despuèi qu'èra presque nenin
e tanlèu que l'ausís se met a refrenir.

(Las dròllas.)

Las filhas - la rason sens discors se'n devina -
devon pas voiatjar sus sèla ni bastina :
cavalin, per la rauba, aquò's tròp polinièr.
Ronfut e Ròcaplan, los muòls del molinièr,
pòrtan las d'a Vesac, doas plenas jardinièiras ;
La Brossa, Lo Cassanh, Braç, Costons e Jonquièiras
an cargat en veitura e ròtlan cranament.
Cabrièrs e Talaspias mòntan pus doçament,
suban que Rapaton, solet a sa carreta,
per escalar lo puèg cal que bande la coeta.

(Escarbicada de Rapaton.)

Mas l'asenon, botatz! es pas agremolit.
Lo pendar, aquel jorn, fèt un torn tan polit
que se'n parlèt un brieu dins totes los vilatges.
Ronfut e Ròcaplan ambe lors esquilatges,
las ègas de veitura e mai dels tilburís
jamai aurián cregut qu'un chomarron tot gris
que noirisson tot l'an las cruscas de la granja
lor quilhès lo ramèl sul truc de Pèira Sanja.

Lo camin s'expandís, amont, tant que l'òm vòl,
planièr de larg en long... Mon ase, fat e fòl,
coma s'aviá (e)ndacòm tot un eissam d'abelhas,
comença d'afustar l'estòc e las aurelhas,
e brama que fa frai, e gròpa d'un tal trin
que la tèrra ne trembla e dobla son refrin.

De veire aquel galaup, d'ausi(r) (a)quela musica,
diriàtz que Lucifèr passa sus la borrica.
las dròllas n'avián pas fraior ni pauc ni pro :
sabon qu'aquò's lo biais d'aquel gus chomarron,

quand lo creiriàtz rendut, de prene, d'a vegadas,
la permission de far d'aquelas espingadas ;
- d'alhurs, lo postilhon, de son as(e) es segur -
de lo veire frullar rison de tot lor cur...

«I! Ròcaplan ; a! i! Ronfut ; a! i! Rossèla...»
Qué servís ? Ni carriòl, ni veitura, ni sèla,
ni mèmes Laurençon que se piquèt al viu
e cugèt mai d'un còp sautar fòra l'estriu,
degun poguèt luchar contra Rapatonilha.
S'arrestèt a la fin, tan drech coma (u)na quilha,
al fons de la montada e polsèt sajament,
puèi demorèt darrièr, coma (a)l començament.

.....

(L'arribada a Riupeirós.)

Sièrem a Riupeirós a l'ora convenguda,
ambe Sant Salvador lai fèron la venguda
cinc cranas processions, totas dins l'esplendor :
La Bastida, Miquèls, Vabre, Bleis e Cador ;
e totas quilhan naut lor crotz e lors banièras ;
e totas tan de vam e de tant de manieras
sònnan lo Sant Esprit de la Confirmacion,
que Laurençon, rabit del grand bruch que fasián,
disiá que jamai pus, jamai pus de la vida,
lo mond ausiriá pas musica tan polida,
e que podíam partir pel Cèl sens mai ni mens.
Mas es pas a la fin de sos rabissements.

(Lo cloquièr de Riupeirós amb sa glèisa.)

Luènh de la plana bassa e dels valons domètges,
pus naut que Pèira Cinta, amont, al cap dels puèges,
suls trucs esparronats coma de grands peirons,
te quilhas gris e fièr, cloquièr de Riupeirós.
Nautres, venguts d'aval, d'al fons de la campanha,
davant tu lo respèct nos sasís e nos ganha...
Sèm d'al Suc, d'a Vesac, d'a Braç, d'a Talespiás ;
sabèm pas quitament de quin modèla siás,
ni quora t'an bastit, e n'avèm pas l'idèia
de l'epòca, del plan, del sicut d'una glèia ;
mas sabèm que sèm pas que d'a Sant Salvador,
ò gleisa, e que tu siás la reina del canton ;
e tanlèu que dintram, tota la ribambèla,

vesèm pro que siás nauta, e larga, e plonda, e bèla...
Vesèm pro tos autars ambe lors candelièrs
supèrbes, expandits, longs coma de perièrs,
florits de tres colors, que pòrtan sus las brancas
de ramèls d'alinqièrs e de candelas blancas.

(La platèla de Samson.)

Vesèm sustot, vesèm jos las voltas, amont,
pendolar coma (u)n soc l'espata de Samson
que nos trigava tant a totes de la veire...
E per mòias! es pas defecile de creire
qu'aquel Samson, amb una espata d'aquel biais,
quand li fasián volar las cruscas del repais,
lor aja desquilhat, d'un esfòrç que se venja,
los pilars del castèl a la primièra espencha.
Traites de Filistins, aquò's çò que vos cal.
Mas, alèrta! fantons, que l'Avesque es aval.

(Monsenhor Delala.)

Quand sièrem enrengats dins nòstra catedrala,
quand la garda d'onor de Monsenhor Delala
darrièr los capelans de totes los entorns
menèt en procession lo primièr dels pastors
ambe sa gaula d'aur, sa mitra mirgahada ;
quand l'Avesque fendèt la fola agenohada
en nos benessent d'un signe solemnèl,
coma (u)na (a)paricion del país eternèl,
nautres, embaboquits per de visions tan bèlas,
los caissons badalhats e los uèlhs plens d'estèlas,
beviàm nòstre bonur mesclat d'un pauc d'efrai.

(Examèn dels confirmaires.)

« Qué me demandaràn ? E consí respondrai ? »
Aquí lo pessament qu'un bocin nos chagrina,
suban que Monsenhor demanda la doctrina
a bèl talh, decont vòl, e l'òm ten a l'onor
de respondre coma se deu a Monsenhor.
Lo nòstre sièt content : pròche d'una trentena
desvolzèron lor fial sens pèdre la centena,
mas sus tantes, sabètz ?... Cresi qu'un parelhat
se trapèron d'aver l'escaut enrambolhat
- dos pastrons qu'avián pas sautat lo sillabari.
L'afar s'acomodèt ambe lo grand vicari.

(Lo grand vicari.)

Aquel òme sabent, mainadièr, pietadós,
lor parlèt lo patés tot crus d'a Rieupeirós,
los prenguèt d'a posita, e, sens lor cercar brega,
de nonent, dapasset, los metèt a la rega
de çò pus caporal que deu saure un crestiè.

(Barbança de Pintièr.)

Degun questionèt pas Barbança de Pintièr
qu'a cinquanta ans - tiratz! n'i a ben mai d'un encara -
aviá pas confirmat e se'n mainèt alara.
Èra (a)quí tot capbord coma un vièlh motonàs ;
la mostacha, aideben, li negava lo nas :
los crins de sus la tufa ambe los de la barba,
a mitat rebugats, aurián facha (u)na garba.
Quin tanardàs, pecaire! e quin espelofrit!...
De qué voliàtz que fès aquí lo Sant Esprit ?...
Mas qual sap ? La bontat de Dieu fa pas de cruscas ;
benlèu l'òli del Cèl jos las pus vièlhas ruscas
renovèla la saba, e d'un fons estadís
espelisson, benlèu, de flors de Paradís.

(Poder del Sant Esperit suls drollons en general)

Pr'aquò, se me'n cresètz, confirmatz temps per ora ;
lo Galapian se ritz, l'angèl gardian se plora
de veire s'alunhar d'aquel grand sacrament.
Lo Sant Esprit trabalha ambe mai d'agrament
un drollet amarvit, una arma bierjounèla
tendra coma (u)n rasim, blanca coma (u)n(a) anhèla,
canda coma (u)n rajòl que tomba de las fonts ;
lo Paraclet, aquí, vèrsa totes sos dons,
totes cauds, a plen bròc e d'una man rabida.

(E suls drollons de Rieupeirós.)

Pensi qu'aïtal tractèt la tropa reünida,
lo vint-e-nòu de mai, amont a Rieupeirós.
Fintatz-me ! quin polit escag de mainadons!
Sarrats, plan de nivèl, dreches coma de quilhas,
aqueles caponèls de garçons e de filhas
semblan, totes en rond sus tres o quatre rengs
de chipelets granats de fronts paradisencs.

(Lo Vèni Creador.)

L' Avesque revestís sa pompa la pus granda
e, tot drech, d'a l'autar que lusís e que branda,
al mièg dels capelans, sa corona d'onor,
supèrbe, los uèlhs plens de pregària e d'amor
e que semblan traucar las voltas esteladas,
vas nautres expandís sas doas mans consacradas,
e d'un cant solannèl, montat al pus naut ton,
sòna lo Sent Esprit que davale d'Amont...

(Lo sacrament)

Puèi lo Prelat s'avança : al pè d'el, un canonge
pòrta sus un plat d'aur l'òli sant per nos ónger ;
un autre va primièr, per li dire, al moment,
los dos o tres prenomms de cada confirment ;
enfin, un capelan, dels pus cranés, sens manca,
per sugar nòstres fronts ten una napa blanca.
Aquò's l'ora : los cants e los òrgues i fan.
En fàcia del drollon que n'a (u)n bocin de paur,
l'Avesque, en l'apelant per sos noms de baptème
li fa (u)n signe de crotz sul front amb lo sant Crème,
e lo confirma aital de l'òli del salut.
Puèi, d'un revèrs de man que n'es pas qu'un sicut
de soflet amistós, a drollons e drolletas
pausa lo Pax tecum sus las gautas mofletas...
E sèm aquí negats dins lo surnaturèl...
E mai d'un se regarda e finta de coá d'uèlh
se vei los angelons davalar per d'escalas,
e lo bèl Sent Esprit ambe sas blancas alas
d'un a l'autre fanton volar coma (u)n pijon...
.....

(Al sortent de la glèisa.)

La campana sonèt Te Deum e miègjorn,
e sabètz qual trobam, al sortent de la glèia ?
Un escag de nenins totes en liborèia
que pòrtan las mamàs per los far benesir.
Monsenhor tot risent, sembla dire : Mercí! »
Benesís un per un, a gaucha e mai a drecha,
aqueles forniadors que l'uèlh lor cigaleja...
Los unes, gibelins, promptes a s'alarmar,
amagan lo capon pel còl de la mamà,
o plecan los caissons per ne canta(r) (u)na pitra ;

d'autres, aprivadats, fan riseta a la mitra,
al rabat, a la crotz, al diamant de l'anèl
que sembla (u)na pastilha... e mai d'un fantonèl,
allòc de l'asorar, li dubrís sa boqueta...

(Vespertin.)

Mas pareis qu'en amont, la serventa Miqueta
crida que tot se chauma e que tot es perdut.
Ça que la, Monsenhor, devètz èsser arrendut ;
anatz dinnar, pecaire!... E nautres, ni per jòia,
avèm la lenga seca e la tireta cròia.
Portatz las provisions, furgarem los panièrs...
Los garrics son folhuts, e mai los castanhièrs ;
anam vespertinar sus l'èrba solombrada
e beure, de morrons, a la font de la Prada.

.....

(Laurençon e la tatà)

Lo ser, lo mème ser, Laurençon de Rosièrs,
a la tatà Mannon, tot arrendut que siès,
volguèt far lo recit d'aqueles espectacles.
E la tatà cridèt maravilhas e miracles
e mesclèt cent *holas!* a cinquanta potons.
Ròsa, qu'aviá segut son dròlle a Riupeirós,
trobava la vertat brodada, e mai de rèstas ;
mas tot sièt aprovat per ela sens contèstas,
suban que lo mainat, fetibament cresiá
de n'aver vist plan mai que çò que ne disiá.

CANT OCHEN

(Los dalhaires per la prada.)

Las meissions an florit e seràn lèu maduras ;
mas abans meissonar, cal dintrar las pasturas,
e Catin d'a La Planca, un bèl matin de junh,
se met en trin d'anar portar lo dardejun
als dalhaires, aval, qu'entamenan la prada.

Lai son tres renomats dins tota la contrada,
tres, solides de ponha e plan nosats dels rens,
qu'abraçan plond dins l'èrba e davalan de rens
d'una cana de larg. Fintatz-los : en cadaça,
lo còrs un pauc plegat tot escàs se balança
sus las cambas ; los pès lisòlan de nonent ;
e los braces que raman l'aire, vai e ven,
lançan de tot lor vam la dalha bronzissenta
que rasa a ras de tros la pastura cruissenta ;
e totes tres aital, d'un branle mesurat,
rufan d'a cima a fons un expandi de prat.
Mas cal téner sovent las dalhas asugadas,
los dalhaires, suls rens, s'arrèstan d'a vegadas :
“passim-passam-passim, asuga asugaràs,
passam-passim-passam, copa fin, copa ras.”
D'a La Planca al Maset, pels prats del vesinatge,
sus las dalhas las cots fan tindar (a)quel lengatge.

(Lo dardejun.)

Catin sauta lo riu. « Arriba, Catinon,
pòrta lo regaudin, que direm pas de non,
çò li fa Monestièr ; la prada es plan vestida :
los braces e los rens n'an la pròva solida ;
finta, femna, e di(g)a-nos s'avèm plan trabalhat. »
La Catinon se ritz d'un aire ensolelhat,
lausenja la besonha, e sus l'èrba copada
dubrís la napa blanca e servís la pascada
de cebas ambe d'uòus qu'es tant a lor agrat...

(Lo vin rufa lo prat.)

« Enfants, bevètz un pic : Lo vin rufa lo prat ;
lo provèrbi o ditz e fa pro bon l'i creire. »
Aital parla Simon ; e, sens taça ni veire,
de l'ala del capèl un se fa (u)n canalet ;
l'autre quilha la pinta e l'estufla al galet.
Baste n'aver, d'aquel que la Catinon pòrta!
A La Planca, ven pas, l'arbre a la camba tòrta ;
tot l'an se beu de citra a cò de Monestièr ;
mas suban que la sèga es un rude mestièr
e qu'aquò's lo bon vin que fa lo bon dalhaire,
n'an crompat a la vila (u)n barricon, pecaire!
E tant que durarà, Catinon, de bon cur
lo donarà tal qu'es, plan rossèl e plan pur,

e sos òmes, apuèi, d'una frécia supèrba,
faràn a cada pic dobla (e)ntalha dins l'èrba :
e joncàs, morrelon, bochingas, entrefuèlh,
picapol, pel de lop, vermanèla, creissèl,
dusca (a) la forcadèla e la seda de calha
qu'escapan tan sovent a l'entah de la dalha,
tot sera remosat, tondut e raspalhat.
Après la prada, amont, lo Claus serà dalhat,
après lo Claus, lo prat d'als Coisses e la Landa.

(La clocada.)

Mas qual arriba, aval ? Qu'es tota aquela banda ?
Tres! cinc! sèt! uèch! nòu! dètz! onze! fetibament!
Tè! finta, Monestièr, lo polit regiment
que la mamà te mena en vos portant la sopa!

(Los fenejaires.)

Compta, compta-los plan, que i as tota la tropa,
totes... dusca (a)l nenin Peironèl, mon filhòl
qu'a tres ans... que se ritz de tot son gargalhòl
de venir fenejar l'èrba que papà sèga.
Lo batalhon se met en linha e se bolèga.
Los menuts fan sabat, s'alimenan pels rengs,
gropan los sautabocs, los parpalhòls lusents,
se bridan de joncàs, s'estacan, s'acrosèlan
s'acaptan d'entrefuèlh, crombimban, rebordèlan,
e rire que riràs!... Los sièis o sèt pus bèls
manèjan coma cal e forcas e rastèls :
cadun buta son reng, e l'èrba pren volada,
se dubrís, s'expandís, s'escampilha (e)n solada,
tan plan que lo solelh, que la flamba d'amont
ne farà per tantòs de fen secat al pon(ch) :
los carris longs e largs, a ròdas esparradas,
vendràn al vespertin ne quèrre doas carradas.

(La carrada de fen amb las rastelairas.)

Òc-b(en) alara, fantons, çai nos desgordirem!
« Venètz, fraires, venètz, sòrres, que cargarem...
Balha de fen, Cabdèt ; quand ieu soi sus un carri,
d'ont mai me'n ven pel morre e d'ont mai i me carri,
ten-li prèstes, Victòr, de braves forcadèls...
Marí, Finon, fasètz rotla(r) (a)queles rastèls,

donatz-lor d'espandida e butatz apertièira
per que lo rastelum se mescle ambe la tièira,
e i'n laissez pa(s) (u)n pial : quand la còla n'a (a)nat,
fa pas plaser de veire un prat mal penchenat...
I sètz, dròllas, i sètz! avèm de rastelairas
que bolegan (u)n rastèl coma çai n'a pas gairas. »
Aital parla Josèp, l'ainat de Monestièr,
un enfant de vint ans e supèrbe eretièr
que met son mond en trin e bastís sa carrada
coma un vièlh rotinièr, plan drecha e plan carrada.

(Los moscalhaires.)

Los moscalhaires son Mancet e Frederic ;
cadun ten son folhac de vèrnhe o de garric ;
un moscalha la Guina e l'autre la Guiralha.
Las moscas e los tòus, afrosa boemiscalha,
venon devàs pertot bronzir coma un eissam.
Se qualque gondolau pus aisse e pus missant
cabussa pel faudal d'una vaca e s'espinta
per li pompar lo sang que lo confla e lo pinta,
Mancet li lascia pas acabar son regal :
l'atrapa viu, e puèi, aquí, plan decont cal,
li planta (u)na buscalha, e plonda, que i tenga.
Gondolau engulhat bronzina dins sa lenga :
« Pial long que siás plond-plond, sòrt d'aquí donc Pial long,
plond-plond lai i es totjorn ; Pial long, sòrt d'aquí donc! »
E lo tòu, lordament, amb son pial, prend volada...
E los frairons rabbits ne fan la bascalada :
«Quand l'auràs digerida, aquela, Gondolau,
torna tetar lo sang de la Guina, golau!»
Quina farsa!... Peiron la tròba tan supèrba
que lo rire lo tomba e lo ròtla sus l'èrba,
puèi comanda a Mancet, comanda a Frederic
d'atrapa(r) (u)n autre tòu per l'engulhar de pic.

(Sermonet de Maria)

Mas l'ainada ritz pas, suban que se rapèla
que la man d'un crestian deu pas èsser cruèla :
« Libres e capelans an ensenhat totjorn
que tot çò qu'es creat, sus tèrra fa besonh.
Dieu sap quinas rasons guidan sa Providensa.
Ara, sabèm ben pro que per nòstra defensa
es permés de tïar lo missant bestialum,

moscas, vèspas e tòus... e l'autre paucvalum,
mas - malgrat que siá pas pecat ni pecadilha
d'engulhar Gondolau e tota sa familha -
m'es avís que val mai d'un pic los espotir,
que de far son plaser de los veire patir.

(Andrieu, pòdes balhar la còrda!)

— Presicas coma cal, e ton sermon s'acòrda,
fa Josèp. Ara, Andrieu, pòdes balhar la còrda ;
ai pro fen per un còp... e cal cordar segur,
que lo balan es naut... ardit! e tiratz dur! »
E la còrda s'estira e cingla la carrada...
Puèi, ambe los rastèls quand l'an plan reparada,
se'n va lo long del riu bèla coma (u)n ostal...
Ne lascia mai d'un flòc als boissons del randal.

(Lo fen a la piala.)

Arriba enfin davant lo bocal de la granja.
Lo fen, dins la fenial, fa sa primièira trancha,
e, dins mens de uèch jorns, acapta los tierçons ;
aquò's ara, Simon, que i fan, tos garçons ;
molhats per la susor que pertot lor pevina,
la sentor del fen que los envaborina,
per las laissas, amont, se clauson totes plonds,
lo pompiisson, lo fan cunhar duscas al fons,
lo pinhan jols cabrons... e la granja farcida
rebofa de calor, de parfum e de vida :
las vacas, tot l'ivèrn, romiaràn a plen cais ;
Ratapon, lo mulèt, n'aurà tot son repais ;
las fedas que, pasmens, an pas drech qu'a la palha,
de la piala, tanplan, faràn sovent ripalha.

(La solenca.)

Sègas avián finit, e la nòstra Catin
vos metèt coma cal sos dalhaires en trin
lo dimenge d'après, quand lor fèt la solenca.
« Raja del barricon, jòia reviscolenca!
Los prats son plan tonduts e cresi, per ma fe!
que jamai avèm pas dintrat de melhor fen.
Trinquem totes, enfants! encara (u)n(a) esclaqueta,
papà, qu'aqueste ser vos cal metre de veta
coma s'aviàtz vint ans! n'avètz quatre vints-dos,
e pasmens, sètz fresquet coma (u)n sòu de guindols.

E vos tanben, mamà, venètz trincar (a)mbe nautres :
ane! prenètz-ne (u)n grum per far coma los autres,
ne tastam pas sovent, mas anuèch, sarnebieu!
ne vira... e i cal far totes coma se dieu! »

(La cançon dels dalhaires.)

Aital fa (a) sos ancians Monestièr d'a La Planca :
la jòia del pepin ritz dins sa barba blanca :
la marianna s'estorra e li tòrçan lo còl.
« A ça! es pas aquò : sembla que siem en dòl ;
cal cantar pel dessèrt la cançon de las sègas.
Polita, entona-la, que s'ausa de doas lègas ;
veire se d'al Maset respondràn coma (a)ntan. »
E l'onclon la comença, e totes te cantam,
complanta de Bertrand e Ramon, tan polida
que pels prats d'enaval ai tan sovent ausida
e que lai cantaràn totjorn los eretièrs
dels Bartomieus, Rosièrs, Martins e Monestièrs.

CANÇON DE LAS SÈGAS

Aval, sul pont de la Cadena
en anant dalhar lo Prat Grand,
passavan Ramon e Bertrand :
la traita votz de la Serena
d'al fons de l'ai(g)a lor cantèt
una cançon que los perdèt :

« Cranes enfants, bèla joinessa
que sètz la flor de mos valons,
los prats son grands, los jorns son longs ;
auretz ben temps, per l'èrba espessa,
de vos gofir dins las susors :
prèp de mon aiga assetatz-vos.

Repic

Qu'al bòrd del riu cante la calhe,
cante lo mèrlhe e mai l'auriòl ;
que sus las flors, lo parpalhòl
dins la rosada se miralhe ;

que la cigala e lo grelhon
buten rasclet e carilhon.

Per m'escotar, las irondèlas
laissan la torre e lo cloquièr ;
los canards venon d'al pesquièr,
d'al boscalhon las tortorelas ;
los rossinhòls e los pinçons
cantan mos cants e mas cançons.

Abans d'anar dalhar la prada,
venètz, enfants, vos refrescar,
venètz nadar, venètz pescar,
e se la truita vos agrada,
al fons del gorg cabussaretz :
tantas e mai n'atraparetz!

Mon aiga linda se promena
dins l'ombra tièda del matin.
Ò! quin plaser de s'expandir,
de se breçar dins la Serena
que reviscola e desgordís
coma la font del paradís! »

La traita votz aital cantava,
d'aval montava per amont...
Tan plan que Bertrand e Ramon
dins lo gorg plond que los temptava,
mitat velhant, mitat reivant,
fèron lo saut per prene (u)n banh.

Las fenejaires del vilatge
venián fenejar lo Prat Grand :
sonèron Ramon e Bertrand
dins lo randal, dins lo boscatge...
Bertrand, Ramon, ailàs! ailàs!
d'al fons del gorg tornèron pas.

E dendespuèi sul bòrd de l'ai(g)a
ont dòrmon los enfants perduts,
a mièjanuèch s'ausís un bruch
que la nuchola se n'efraia...

E, lo matin, totas las flors
n'an los ulhons molhats de plors.

Bèla joinessa desgordida,
quand passaretz aval sul pont,
ò! fintetz pas dins lo gorg plond...
Anatz dalhar l'èrba florida...
De la Serena e sas cançons,
paures enfants, mesfisatz-vos!

Ieu soi plan de l'avís d'aquela cançoneta.
La Serena, l'estiu, qu'es tan clara e tan neta,
pasmens quantes d'enfants cranes e desgordits,
d'a Vesac al Boscal a temptats e traïts,
qu'en lai anant, aval, per la nada o la pesca,
an trobada la mòrt dins son aiga tròp fresca!
Mesfisatz-vo'n, enfants, coma ditz la cançon...

(Las meissions).

Mas las sègas m'an fach oblidar la meisson.
Arribatz, meissonièrs, la meisson vos espèra!
Los froments d'al Maset son pas madurs enquèra.
Belfraires e cosins, que fan a tòrnatemps,
se'n van entamenar Lo Travèrs de Laurenç.
Del frisson de la mòrt la recòlta tremòla.
Dètz o onze volams pla(n) (a)sugats sus la mòla,
d'un bruch sec, bronc e cort remosan lo segòl.
Las espigas, diriàtz, corbadas sus lor còl,
que fintan tristament, quand lor copan la camba
aqueu borrèl d'acièr que bronzís e que flamba,
que flamba e que bronzís. Dins lor besonha plonds,
los meissonièrs, del braç esquèrre, a bèls plenponhs,
emponhan lo blat long, e la fauç que torneja
lo tond a plen entalh del vam de la man drecha.
Tomba, tomba, segal! Meissonatz, meissonièrs!
Lo solelh de julhet darrièr los castanhièrs
raja sos primièrs flars. Tomba, meisson tan bèla!
Tomba! Amolona-te de gavèla en gavèla!
Cèrtas, es plan polit, jols randals solombrats,
de veire s'alinhari los rengs d'èrba pels prats...
mas viva la meisson! la recòlta granada!
La recòlta del pan, tot l'esper de l'annada!

(La família a l'estolha.)

Las escalas, d'abòrd, mòntan prèskue de front ;
mas Laurenç, lo colierà, que guida l'escadron,
Laurenç, un meissonièr que se'n veson pas gaires,
pren d'avança. Après el, venon sos dos bèlfraires,
Simon e Bartomieu, que lo sègon de prèp ;
puèi los quatre cosins : Estiènes e Josèp,
Andrieu e Baptiston ; puèi Balbina e Marita ;
enfìn, aval al fons, darrièr l'oncle Polita.
Ròsa, la mamà Ròsa ambe son Laurençon
qu'a tot pèdre a volgut estrenar la meisson
e maneja pas mal, per mòias! sa falceta.
Veiretz que serà pas un meissonièr mazeta ;
mas, sabètz, la mamà li se fisa pas tròp...
Li'n lascia pas copar qu'un plenponhèl al còp,
lo guida, l'avertís, l'indica, lo susvelha...
E lo drollet, malgrat sa frécia sens pareilha,
l'escota e mai la crei, e se talharà pas.
Ela dins son selhon se'n dònà a torn de braç
e - femna de trabalh que lo trabalh regala -
tan plan coma cap pus lai mònta son escala.

(L'apetís pels camps.)

Uèch oras! La tatà Mannon e la memin
arriban totas doas aval pel vièlh camin
ambe lo marmiton, lo panièr, la vaissèla
e lo pegal tot plen de la citra rossèla.
« A la sopa! a la sopa, enfants! » Tatà Mannon
sònà los d'a La Planca e d'a Mejalanon :
Oncles, fraires, cosins, nebots... tota la còla.
La sopa de favons embauma e reviscòla.
Laurençon, qu'autres temps li rugava los pòts,
uèi ne fa compliments e i tòrna dos còps,
suban que, d'après el, sopa ni ratatolha
an pas lo mème gost a l'ostal qu'a l'estolha.

(Çò que ne ditz Bartomieu.)

« As plan rason, drollet ; soi de ton opinion,
çò li ditz en risent lo tonton Bartomieu ;
lo trabalh de pels camps es l'indica segura
per donar de sabor a nòstra noiridura.
A la vila, benlèu, i a mai d'un moussurèl
que davant son rostít de buòu o de vedèl,

canard, piòta, capon, lèbre, perditz o griva,
finta coma (u)n caluc se l'apetís arriba,
e que vos flambariá los patanons redonds
s'anava meissonar pels camps dos o tres jorns. »

(Vilandreses!)

Mossús, se lo conselh de l'oncle vos agrada,
trobaretz, per l'estiu, pro blat e pro civada,
que vos remplaçaràn l'absinta e lo vermot :
sinon, m'ajatz pas vist... e ne di(gu)èssem pas mot.

(I cal tornar!)

« Enfants, lo chuc de poma esprita o caramilha
a (u)n fumèt de vinòt rossèl qu'escarrabilha ;
quilhem aquel pegal, e tornem, sarnebieu!
a l'escala. A miègjorn lo solelh serà viu,
i cal far sul matin ; puèi, pendent la ragièira,
farem jols castanhièrs doas oras de prangièira. »
La còla de Laurenç apròva lo prepaus,
e lo blat, de pus fòrt, caqueta ambe la fauç.
Meissonatz, meissonièrs ; tomba, bèla recòlta!
Volams, talhatz, rasatz lo blat de vòlta en vòlta ;
que tantòs Lo Travèrs siaga tot en crosèls.
Deman, meissonarem La Comba e Los Clausèls ;
après deman, L'Estanh, Lo Fau e La Crotz Blanca ;
puèi totes los froments d'al Masèt a La Planca :
froments dels Casalons, dels Coisses, dels Planòls,
tombaràn a lor torn coma uèi los segòls.

(Paura perditz!)

Dins mens de quinze jorns cal que tot se raspalhe
Malur a la perditz e malur a la calhe
qu'an anisat sul tard pels segals o froments!
Aquel bestialonèl calcula, mas, pasmens,
l'almanac de l'estiu los trompa d'a vegadas.
Que de nius an perit pels blats o per las pradas!
Que de calhons, pecaire! e que de perdi(g)alhons
an tibats dins lo clòsc, per l'èrba o pels selhons!
Cad(a) an, pasmens, qualqu'un del pòble que i anisa
aurà lo triste sòrt d'una perdisse grisa
que d'aquel temps, al Puèch d'Aumont de Bartomieu,
lo volam d'Estieinon guilhotinèt sul niu.

Paura bestiòla, ailàs! Aquí, tot(a) aglenada,
pensa pas a res pus qu'a salvar son aniada :
lo vrom-vrom de la fauç que l'englaja de paur
la pòt pas decidir d'abandonar sos uòus...
L'acièr liuça... ton sang asaga la gavèla,
martira de l'amor, e ta mòrt es plan bèla!...

(Los perdigalhons.)

Mas los uòunons, pecaire, aquí, qué ne farem ?...
Balbina totes cauds los culhís e los pren,
e los met jos la cloca... E mai espeliguèron...
Al mièg dels poletons un jorn se revelhèron...
Solament que tanlèu qu'aval, al pradelon,
la cloca davalèt ambe son tropelon,
totes los perdi(g)alhons fèron lors escabèlas,
tan plan que jamai pus n'agèrem de novèlas.
Qual sap ?... Lo perdi(g)al veus, benlèu, los ausiguèt
e devinhèt son sang ?... Sai pas que n'arribèt,
mas sabi que jamai la santa Providença
a pas abandonat l'orfanèl sens defensa...
Los quinze perdi(g)alhons, aval, auràn trobat
l'abric e la pitança... ambe la libertat.

(Las còlas vesinas.)

Lo borièr d'a Mongen a (u)na còla supèrba
de trenta meissonièrs. Rigalhon de La Quèrba
es un colière famós, e tot lo monde ditz
qu'a la pus crana votz que cante del país ;
e los d'a La Brosseta, una bòria rivala,
sovent per l'escotar s'arrèstan per l'escala
quand entona d'amont la famosa cançon
d'aquel rei que venguèt se mescla(r) (a) la meisson
per l'amor de Micòla, una de l'Esclausona.

(La parabòla del Filh de Dieu.)

N'aurà lèu dos mila ans, suban que se mençona,
qu'aquel rei desguisat meissonèt dins los camps
per a fin d'esposar la filha dels paisans.
Dison ben qu'autre temps, entre Rodés e Castras,
i aviá de reipetits qu'esposavan de pastras...
Nautres (o) avèm pas vist, ni mai non o sabèm.
Mas lo prince amistós que venguèt de tan luèn
a l'ostal del borièr per esposar Micòla,

lo pepin nos disiá qu' aquò's la parabòla
del Filh de Dieu qu' agèt la granda caritat
de çai venir cercar la paura umanitat ;
amb ela trabalhèt, e de son sang, pecaire!
arrosèt las meissions de l'òme son boriaire.
Es aital que se deu comprene la cançon
que Rigalhon cantava (e)n butant la meisson :

CANÇON DELS MEISSONIÈRS

Lo filh del rei ven d'a París ;
mal de languina l'acompanha.
Totes los camps de la campanha
son plens de blat, lo blat florís ;
lo filh del rei ven d'a París.

Quand lo froment sièt pro madur,
quand las cigalas lai cantèron,
los meissonièrs s'atropelèron
e los volams piquèron dur
quand lo froment sièt pro madur.

A l'Esclausona, lo froment
daura las combas e las planas ;
Amont sul puèg de las cabanas
lai meissonavan cranament,
a l'Esclausona, lo froment.

A la font de jols aulanièrs,
lo capitani de la còla
emboièt sa filha Micòla
posar d'aiga pels meissonièrs,
a la font de jols aulanièrs.

Lo filh del rei, prèp de la font,
aval, a l'ombra del folhatge,
de la fatiga del voiatge
se deslassava sul miègjorn,
lo filh del rei, prèp de la font.

Tanlèu que vei lo bèl enfant,
l'umbla paisanta se n' efraia.
Se'n va tornar sens posar l'ai(g)a...
Mas de fugir n'a pus lo vam
tanlèu que vei lo bèl enfant.

« Ma filha, me coneissètz-vos ?
Vos pòrti (u)na granda novèla ;
se me volètz aimar, la bèla,
serem uroses totes dos...
Ma filha, me coneissètz-vos ?

- Mossú, ieu vos coneissi pas ;
sèm los borièrs de l'Esclausona ;
mon paire es amont que meissona,
me'n cal tornar d'aqueste pas...
Mossú, ieu vos coneissi pas.

- Se volètz quitar lo país
per venir dins la vila granda,
d'un bèl palatz vos fau l'ofranda ;
seretz la reina de París,
se volètz quitar lo país

- Que Dieu me'n garde, Monsenhor,
respònd la filha del boriaire,
a l'Esclausona avèm bon aire,
avèm bon aire e bèl onor...
Que Dieu me'n garde, Monsenhor. »

Lo filh del rei, tot aquel ser,
del temps que lo rossinhòl canta,
rèva de la bèla paisanta
e fa sos plans a son leser,
lo filh del rei tot aquel ser.

Ailàs! qu'es aquel paure enfant
qu'a pres lo borièr caritable ?
Un voiatjur plan miserable
que sap pas téner lo volam...
Ailàs! qu'es aquel paure enfant ?

Lo braç del paure meissonièr
de son sang molha la gavèla ;
tota la còla s'atropèla :
plega de fuèlhas d'aulanièr
lo braç del paure meissonièr.

Lo medecin que lai venguèt
per sonhar la plonda blassura,
d'après una marca segura
l'anèl del rei reconeguèt,
lo medecin que lai venguèt.

Lo filh del rei s'entorna pas,
s'entorna pas de l'Esclausona ;
per anar quèrre sa corona,
vòl prene Micòla a son braç...
Lo filh del rei s'entorna pas.

A l'Esclausona, l'an d'après,
ambe lo paire de Micòla
lo filh del rei guida la còla...
mas èran pas pus de borièrs,
a l'Esclausona, l'an d'après.

Lo filh del rei a meissonat,
a meissonat dins las contradas,
e per las bòrias qu'a crompadas
lo froment a totjorn granat...
Lo filh del rei a meissonat.

Viva lo rei dels meissonièrs!
Totas las còlas lo respèctan ;
planas, valons pertot repètan :
« Es Dieu que ramplís los granièrs ;
viva lo Rei des meissonièrs! »

CANT NOVEN

(Acò de Monestièr.)

Acò de Monestièr, son dins los pessaments.
Pr' aquò, dins lor ostal, diriàtz, sens mai ni mens,
la jòia al pus complèt : an pas que de loanjas
de cadun dels enfants, e las filhas son d' anjas.
Frederic e Mancet començan de gardar ;
l' ainada es al convent e li van sens tardar
cargar lo voèla blanc. Catinèla e Laurèia
segràn mème camin, se càmbian pas d' idèia,
Pau, lo cinquen, a cò de Mossú Cabanhòl
estúdia lo latin. Marcèl buta lo muòl
e, son foet en colar, canta coma (u)na orguina
quand va quèrre lo blat o tornar la farina.
De las mòlas, Francisco a ganhat lo gobèrt ;
lo molin per sas mans es barrat o dubèrt,
tica-taca obesís a sa boneta blanca...

(Conscrit e soldat.)

Pasmens, lo capolièr de l'ostal d'a La Planca,
la centena de tot, es Josèp l' eretièr,
e lo grand pessament d'a cò de Monestièr
es qu' al primièr de l' an sonarà l' ora trista
d' anar tirar lo sòrt... Baptiston de Baptista,
que son cosins, e mai d' acòrdi tot a fèt,
lo tirèt n'a tres ans, pecaire! e i tombèt...

(La quista del uòus — Finon amb Baptiston.)

Degun l' oblida pas dins tot lo vesinatge.
Quand quistava los uòus de vilatge en vilatge,
las mamàs li fasián festins a pus finir.
Finon de Bartomieu, quand lo vegèt venir,
de paura de se plorar davant fraires e sòrres,
pecaire! fèt semblant d' anar sarclar los pòrres
amont, per l' orton naut, al pè del polalhièr,
puèi, dins lo caminòl de darrièr lo palhièr,
los uèlhs totes negats coma (u)na trelha (e)n saba,

sens poder dire un mot a l'aimat que passaba,
dins lo panièr dels uòus pausèt cinc uòus de mai...
Lo paure Baptiston, lo còr plen que jamai,
fèt pas de longs discors, atanpauc, a la filha.
Ambe la permission de tota la familha,
prometèt de li (e)scriure amens un còp per mes...
Li (e)scriguèt pus sovent que non li aviá promés...
Cada quinze o vint jorns, Lo Maset e La Planca
recebián del soldat una letra, sens manca.
Totes avián lor torn : parents, oncles, cosins ;
e sens falta venián de pels mases vesins
per escotar legir cada letra novèla.

(La vila de Nancy.)

L'an envoiat plan luènh, dins la Marta-Mausèla ;
mas suban Baptiston, la vila de Nancy
es pus crana cent còps que la vila d'aicí.
Dins aquela Nancy lo rei de la Polonha
demorèt autre temps e fèt granda besonha.
Jamai de l'admirar Baptiston n'es pas las,
la vila qu'abitèt lo rei Estanislàs,
vila, fetibament, de las pus renomadas,
que los pus fièrs soldats de totas las armadas,
quand París a causit, per ela son triats.

(Vida de casèrne.)

La casèrna es supèrba e i son plan abri(g)ats,
sonca que, se compren, la sopa de gamèla
val pas la que fasiá la mamà Peironèla ;
Soldat coma soldat : Baptiston se plang pas.
A l'exercici, puèi, tanlèu s'es mes al pas
e del reglet tan plan s'es tengut a la rega,
que cap de caporal li a pas cercada brega,
ni mai cap de sergent, ni mai cap d'oficièr.

(Guirguilhs.)

Mas un vièlh soldatàs rebolut e grossièr,
un d'aqueles golauds, michauds e galufèrnas
que totjorn n'i a qualqu'un dins totas las casèrnas,
gulampas afrontats, sangsugas de novèls,
que cal assadolar, per fòrça, a plenas pèls ;
un rufian que tres còps lo dròlle a la cantina
pecaire! aviá asolhat, conflat coma (u)na tina,

mas enfin li aviá dich de lo lascia(r) (e)n repaus,
lo nos crellèt un ser, de propaus en propaus,
coma fèt lo lopàs a l'anhèl de la fabla.
Baptiston, tot un brieu, d'una paraula afabla,
plaigèt de son melhor per manténer la patz.
Mas quand lo gorranhàs amb un autre Artapax,
un autre galapian d'una mina qu'engèrta,
per passar Baptiston portèron la cobèrta,
aqueste, destricat, lèst e ronfut e fòrt,
dos passes en arrièr sauta coma un ressòrt,
puèi lor pica dessus : ardit! la grèla tomba,
lo conscrit maca dur, tusta, bomba, rebomba,
còps de ponhs, còps de pès, pim! pam! sul patanàs,
e dins mens d'un patèr vos esclafa lo nas
al bandit que rotlèt al mièg de la cambrada.
E totes d'aplaudir!... La bestiassa alastrada
s'amassa lordament e se boissa... Despuèi,
Baptiston sièt totjorn respectat coma (u)n rèi.

(Letras de Baptiston)

Sas letras, qualche còp, contavan de risèias
a far rire per fòrça un regiment de mèias ;
de farsas a morir de soldats a soldats,
de mots a clavacais, de torns tan plan rotlats
que fasián bascalar totes los camaradas.
Un ditz qu'al seu ostal mesclan las ensaladas
ambe d'aurelhas d'ase ; un, que se'n vòl trufar,
li demanda s'an pro rasors per las rufar ;
e lo primièr respònd : « Son rufetas... e totas
parelhas a las tiás, borrica que m'escotas.»

(Guiral lo farsejaire amb Sirement lo pauruc.)

Guiral d'a Joèls, lo pus farsur del regiment,
contèt aquesta (u)n ser : - Lo Joanon de Sirement,
mon vesin d'a Boçac, canton de Sauvatèrra,
quand arribèt son temps de partir per la guèrra,
parlèt aital en plen conselh de revision :
«Mossús, per cada (e)stat, cal una vocacion,
que Mossú lo Curat o di(gu)èt sus la cadieira,
lo dimenge dels Reis, a la messa darrièra ;
è ben, ieu vos dirai, mossús, en bon crestiè,
qu'ai pas la vocacion d'anar fa(r) (a)quel mestier ;

ai tant de paur del sabre e de la baioneta,
dels fusils, dels canons e de tot çò que peta,
que vos emblaimariá, mossús, a cada pas ;
e sabi que jamai m'acostumariá pas. »
Pecaire! aquel discors agèt pas granda sensa ;
sai pas se lo Joanon fèt rire l'assistença,
mas ne fèron un soldat, e lèu calguèt partir. -
E Guiral contunhèt : - A Naucèla, un matin
tròbi mon grand Sirement rafit coma (u)na jota ;
« Paure Victòr, me di(gu)èt, ai ma fulha de rota,
aquò's deman ; me'n vau a Mende, un país
tot plen luènh, çò pareis, amont devèrs París,
E dison qu'es tan bèl o mai que l'Anglatèrra...
Totes m'an condemnat, me cal anar (a) la guèrra!
Ièr, del temps qu'a l'ostal me fasián lo paquet,
anèri veire la tatà d'a Borniquet ;
quand lai sièri, pauròt! lo sarra-gargamèla
m'atrapèt tot d'un còp, e sus la fontanèla
del ventre, senti(gu)èri un fais de crèbacòr,
coma se i aviá (u)n ròc o (u)na torta de pò,
e sens duèbre la pòrta, al trauc de la cadaula,
li dièri pas res pus qu'una sola paraula :
« A Dieu siàtz, tatà!... Puèi me'n tornèri (e)n gropent.»
Joanon, tot inagat, se boissèt un moment
e me di(gu)èt : « Colhamand! pr'aquò, consí me tractan!
Deman nos cal quitar!... Di(g)ás! sabes ont se baton ?
... Se me tuan, apuèi me diràn pas res pus!...
Ieu me vòli pas batre, amens, ambe degús...
Coma me conselhèt, arser, l'Enric d'al Sèrra,
lor donarai ganhat e me jairai per tèrra,
m'ausarián pas sagnar, benlèu, coma (u)n cabrit!...»
E Guiral lo farsur butava son conscrit
capbord, entestesit, triste coma (u)ne lende,
d'a Boçac a Rodés e d'a Rodés a Mende,
puèi d'a Mende a Tolosa, ont pareis que Sirement,
per difrentas rasons, cambièt de regiment.
Èra pro naut, pro larg, pro gròs de son cossatge,
e dins los coiracièrs portèt son grand coratge.
Del temps que li'n fasián assajar los efèts,
di(gu)èt a son capitani, ambe fòrça respèts :
«Di(g)atz, mossú, se vos plai, es qu'aquela coiraça
qu'aquí, sus l'estomac, me cacha e m'embarrassa,
se poiriá pas tan plan metre de per darrièr ?...

Ieu, comprenètz, mossú, soi pa(s) (u)n crane guerrièr
e me soi pas batut encara de ma vida ;
quand serem en batalha, ai plan la pressentida
que fugirai ; tant i a que seriá mai mon plan
d'acaptar lo detràs, mossú, que lo davant. » -
Es aital qu'a Nancy, dins de longas seradas,
Guiral fasiá (a) plen cais badar los camaradas.

(Lo vicari mancat amb lo cant.)

Tant de vam que cap pus Baptiston se'n risiá ;
e quand venguèt son torn de lor contar la siá,
degun per l'aplaudir se mostrèt pas reguèrgue.
Baptiston comencèt : « Un curat del Roèrgue,
d'un pòste pichonet qu'èra pas vicariat,
coma se fasiá vièlh, per se repausa(r) (u)n bri(g)at,
demandèt a l'avesque un bocin d'adjutòri.
Monsenhor li envièt un vicari (u)n pauc flòri
e que - sabètz, per mai d'un punt totes pecam -
èra brolhat a mòrt, lo paure, ambe lo cant.
Brave enfanton, d'alhurs, plan de bona contenta,
totjorn al "se vos plai" de curat o serventa,
engruna capelets e patèrs a plenponhs,
mas, coma ai dich, mancat ambe totes los tons.
Consí far ?... Lo curat canta sol las prefaças,
lo vicari l'escota e ditz las messas bassas.
Al cap d'un temps, lo vièlh se tracha qu'es plan las,
vei qu'aquel agrepit li es pas d'un grand solaç,
que totjorn es son torn de junar lo dimenge :
« Mas fòrças, a la fin, i pòdon pas atènger,
çò li fèt un diluns ; vesètz, mossú l'abat,
n'a sièis meses e mièg que çai sètz arribat,
e despuèi, cada jorn me fasètz la promessa
que tanlèu que poiretz cantaretz la grand messa...
Sabi que sètz pas fòrt pel cant... o sabi ben!...
Tant pis! preparatz-vos per dimenge que ven.
I vos ajudarai ; avèm pro temps encara ;
va plan que vos lancetz per l'Avent que sèm ara :
messa sens *gloria*... cantatz las orasons
una nòta dessús una nòta dejós
sens relais ni rambalhs ; aital de la prefaça,
una nòta pus nauta, una nòta pus bassa,
aquò ròtla be(n) (u)n pauc dins lo mème sicut.

I avètz pas que lo *Crèdo* un bocin pus testut,
que se l'entonatz mal, aquelas catinòtas
de cantairas, aval, filhas espoфинòtas
qu'an lo rire totjorn prèst a se deslargar,
de lo téner, benlèu, se poirà pas vengar ;
aqueu monde, vesètz... enfin... Dieu no'n presèrve.
Lo *sièisème pichon*, ton plan simple e supèrbe,
d'après ieu es lo ton que melhor vos conven :
sèt nòtas, aquò's res... e i tombaretz ben!»
E de son tremolò, lo vièlh curat procèda,
entona lentament las sèt nòtas del *Crèdo*
cinc o sièis còps, e ditz al vicarion de far
las mèmas nòtas : fa, dò, la, si, la, sòl, fa.
Puèi lo lança tot sol... Mas alara, pecaire!
la votz del vicarion se vira (e)n fals escaire.
L'ancian, après dos jorns, n'aviá desesperat,
quand s'avisa d'un biais que crei assegurat :
«Tè! tè! mossú l'abat, sens nòtas ni musica
anatz tomba(r) (a) vòstre aire e drech coma (u)na pica.
Sabètz ben lo refrin que Tonhau del Palhòl
en davalant pel lòc canta (a) plen gargalhòl,
e passa rarament un ser que non l'entone :
Ieu me'n vau a Narbona! È ben, Dieu me perdone
- sai pas consí pus lèu me n'èri pas mainat -
aquò's l'aire del Crèdo! es el tot engrunat!
Ieu me'n vau a Narbona! Ausètz!... Nòtas parellhas!
Emplissètz-ne l'esprit, lo cap e las aurellhas
e butatz! » L'abadòt i se met d'un tal trin,
qu'a fòrça de mesclar lo Crèdo e lo refrin,
lo dissabtes a ser ten un pauc las sèt nòtas,
e tot fièr de poder morgar las catinòtas,
a l'autar, l'endeman, mònta d'un pas segur.
Mas encara aqueu Crèdo èra pas pro madur.
Al moment d'entonar, l'aire rebèl s'escampa...
Lo curat li fa signe... El bausage... se tampa...
pèrd lo carabiròl e lança tot d'un còp,
d'una votz de taupet regda coma (u)n esclòp,
lo refrin de Tonhau : **Ieu me'n vau a Narbona!**
Un rire fat e fòl sul pic se desbotona...
« Vai-te'n decont volràs, nigaud, di(gu)èt lo curat,
que tròp bèl brieu aici t'avèm apasturat...»

Despuèi, lo paure ancian, de vicari se passa,
e saique l'abadòt ditz pas que messa bassa.

(La guèrra de Crimèa.)

Aqu(ò) èra lo bon temps a Nancy, mas ailàs!
la patz durava tròp, lo monde n'èra las.
A la Russia, un jorn, la França e l'Anglatèrra,
per un afar de Turc declarèron la guèrra.
La guèrra! quin grand flèu terrible e misteriós!
filha de l'Orgulhàs, monstre abucle e furiós.

(La guèrra contra Dieu.)

La guèrra - (e)s pa(s e)stonant que la Tèrra se'n planja!
sièt coada dins lo Cèl jos las alas d'un anja.
Di(g)atz! consí se pòt far qu'un esprit tan sabent
de la sòta revòlta aja bufat lo vent
dins la jòia sens fin de la patz eternèla ?
Mistèri plan tròp naut per nòstra rasonèla.
L'Arcàngel, contra Dieu après s'èstre batut,
que l'espaultrèt aval coma (u)n aucèl patut,
dins lo fuòc roge e negre alucat per son crime
orrible, s'enairèt d'al fons de son abi(s)me
e getèt sus la tèrra (u)n tison de l'infèrn.
Dieu aviá sas rasons per lascia(r) (a) Lucifèr
aqueu triste poder de temptar l'òme liure...
Adam rambalhegèt e perdèt son quilibre,
e totes lo perdèm tan sovent que pecam :
tan fats coma bandits... a Qual nos atacam!
Mas lo fèt es aquí, brutal, que nos desòla...
Lo pecat contra Dieu sièt una guèrra fòla...
La folia passèt de cervèl en cervèl :
Caïn, l'ainat d'Adam, tuèt son fraire Abèl
que fasiá refflorir sus tèrra l'innocença,
e lo mal s'enraicèt de semença en semença.
La triason se fa dels bons e dels missants ;
los bons son quelques uns, los autres son d'eissams ;
la colèra de Dieu, coma (u)n martèl d'enclutge,
clapa dessus ; tot es negat dins lo deluge...
Nani, nani, pas tot... l'Orgulh es pas negat!
Lo Serpent, lo Dragon. aqueu vièlh Renegat
que rampa... e contra Dieu totjorn quilha lo morre,
als enfants de Noè vòl far basti(r) (u)na torre
que pòrte dusca (a)mont son blasfèmi (e)ternèl,

e Dieu qu'ausís tustar los peirièrs de Babèl,
cal que venga (e)mbrolhar l'esprit e lo lengatge
d'aquel tat de bandits que fan l'orrible obratge.
D'aquí ven que despuèi, dins aqueste univèrs,
los òmes, als tres quarts, s'entendon de travèrs,
rasonan cròi o fals, s'ensultan, se traisson ;
pòbles, per de ratalhs, contra pòbles s'unisson,
se batan, se tuan coma lions enrajats...

(Crida pel Prince de la patz.)

Davalatz! davalatz! ò Prince de la patz!...
Lo Sauvur es vengut... la guèrra (e)s pas finida ;
los òmes se batràn duscas a fin de vida :
tant que çai bufarà l'orgulh del grand Damnat,
totjorn recoltarem çò qu'aurem semenat,
e totes los pecats son semença de guèrra...

(E Baptiston partís per s'anar batre.)

Tant i a, coma avèm dich, la França e l'Anglatèrra
del Turc contra lo Rus esposèron l'intrèt ;
la mitat de l'Euròpa en campanha dintrèt
sus la fin dels mila uèch cents cinquanta quatre.
Cal partir, Baptiston, partir per s'anar batre!...
E Baptiston filèt ambe son regiment.
Pensatz al seu ostal quin sièt lo pessament...
quin sièt lo pessament de tot çò que l'aimava!
Mas el, soldat sens paur, dins sa letra (a)firmava
que partiá sens rancuna... a la bontat de Dieu...
Sabiá que tot francés a la França se dieu...

(La patria.)

Que l'òm aja (a)mperurs, o reis, o republicas,
un bon soldat va pas cercar chicas ni micas ;
la França aquò's la França e l'òm sèc son drapèl.
Patria! (a)quel sol mot lusís coma (u)n flambèl
sus l'acièr dels fusils e de las baionetas :
sòna (a)mbe los tambors, los clarons, las trompetas,
tròna (a)mbe los canons de valons en valons...
Ò França, tot Francés que pòrta tos galons,
d'al simple caporal al general d'armada,
aquò's ton pòrtavotz, patria tant aimada!

Tu siás l'arma de fuòc d'aqueles batalhons
qu'avançan d'un pas fièr e van coma leons
plantar, decont tu vòls, ton drapèl que los guida,
sens te mercandejar lor sang ni mai lor vida.

(L'Almà.)

Dins un mes, Baptiston nos escriu de l'Almà,
ribièira de Crimèa, e ditz a la mamà
que, saique, sos patèrs ambe los de Finòta
l'an sauvat ; a pasmens, dos traucs a la capòta,
las balas en volant fasián tant de caquet
qu'una, (a)mb son estiflòl li fèt paur al casquet,
e lo casquet tombèt ; del temps que l'amassava
ausiguèt lo refrin d'un(a) altra que passava
tan pròche que li n'a valgut d'èsser pas drech.
Tant i a, l'afar sièt caud... degun aviá pas freg.

La Russia perdèt ; pasmens la França plora ;
lo marsal Sant Arnaud es tombat davant ora,
al mièg de son triomf, ailàs! ensebelit ;
Canrobèrt, qu'atanpauc es pas agremolit,
comanda... e l'enemic ne veirà de pus bèlas.

(Inkerman.)

Un mes passa ; despuèi, lai èrem sens novèlas...
Mas, amont, lo portur!... totes lai caminam...
Baptiston (e)scriu : «Nos sèm batuts a l'Inkerman,
soi pas blassat, avèm ganhada la batalha.
I fasiàm tot de bon, de poncha (e) mai d'entalha.
Sufís... despuèi dos jorns soi passat caporal.
Mas, malurosament, mon paure amic Guiral,
un Rus li a (a)longat al ventre (u)n còp de lança ;
ai pas pogut anar lo veire a l'ambulança ;
m'an dich que lo majòr ne tirava pas bon.
Un autre camarada, Enric de Castelbon,
d'a Marcilhac, lo cor traucat per una bala,
a pas polsat... Sai pas quin àngel, jos son ala,
m'a gardat dusca uèi... venga que pòt venir...
se per cas un mal còp me deu endevenir,
se lai me cal filar coma los camaradas,
trembletz pas sus mon sòrt : ai las bòtas ciradas ;
l'almoinièr me'n parlèt e di(gu)èri pas de non.

Pòrti lo chipelet que m'as donat, Finon,
e Nòstre Sénhe(r), (a)mont, que sap consí siás brava,
se sovendriá de tu se quicòm m'arribava,
e per te far plaser me prendriá (a)l Paradís...»
La filha, comprenètz, aviá l'uèlh negadís...
E la mamà, pensatz!... Lo pepin d'a La Planca
lor di(gu)èt : «A! vai! lo dròll(e) a pas paur, tant se'n manca!
Totes lai mòron pas... veiretz que tornarà! »
E lo vièlh se virèt darrièr, prèst a plorar.

(Lo malparat que vos espèra, soldats.)

Bomba, bolet, obús, bala ni baioneta
fan pas paur al soldat qu'a la consciéncia neta :
morir per son país e tomba(r) (e)n se batent,
aquò's polit! Un sort pus triste vos atend
en Crimèa, soldats angleses e franceses,
que lai vos sètz tan plan batuts despuèi tres meses.

Darrièr l'ivèrn vos gaita (u)n enemic novèl
que vos farà tombar sens glòria (u)n bèl tropèl.
Quand lo lop afamat ausís belar las fedas,
se va (a)glenar darrièr lo bartàs o las cledas,
e, lo còl alongat, lo niflaire expandit,
las solfina dins l'aire, amont, aquel bandit,
puèi las vei dins lo parc, las tria, las denombra...
e sos uèlhs alucats calelhejan dins l'ombra...
tal vos finta lo monstre amb sos uèlhs plens de sang.
Dins las combas, aval, al fons d'un negre (e)stanh
que semblava l'uèlh mòrt de la tèrra negada,
lo deluge qu'aviá finida sa bugada
laissèt tot l'estorrum, lo poire e los limons.
Aquí, blandas, grapalds, tot lo bestial vormós
brumèt e forfolhèt dins la plonda pachòca,
e de tot aquel v(e)ren, quand venguèt son epòca,
orribla, s'enairèt dins las tubas, amont,
la Pèsta!... e dendespuèi, Cisampa o lo Demon
carrejan ont s'endeven l'afrosa Garramanha.

(Pèsta a l'armada.)

L'armada de Crimèa, ailàs! fasiá campanha
prèp de la mar. Cisampa èra descadenat,
lo monstre mescla (a)l vent son ale(n) (e)mponat,

e los paures soldats que respiran la pèsta
sentisson que lo sang dins lors venas s'arrèsta :
l'estomac se revòlta, un grand vòmit los pren,
lo cap s'estabornís ; mai d'un en tresparlent
crida : « Venètz, enfants, que sònan la batalha! »
E lo paure febrós s'enaira sus la palha
e i tòrna tombar per se levar pas pus...
E vite dins lo cròs, e de tèrra dessus!
La nèu acapta tot de sa flaçada blanca...
Los que n'an escapat comptan quantes ne manca,
e lo pus coratjós trembla d'un parelh sòrt.

(Baptiston n'es pas mòrt.)

Lo flèu s'es arrestat... Baptiston n'es pas mòrt.
Prèste coma davant a butar la campanha,
nos escriu : « Aviá paur d'aquela garramanha ;
se vo'n disiá pas res, me'n pensavi pas mens...
Mas l'ivèrn es partit, adieu los pessaments!
Aquel que m'a gardat me gardarà be(n) (e)nquèra,
e dins Sebastopòl anam cantar bitouèra!

(Sebastopòl. Mac Mahon amb la torre Malakòf.)

Victòria ? - Aquò's lèu dich! i cal metre lo prètz. »
Sebastopòl tombèt, mas nòu meses après ;
e n'aviá mai de tres que possavan l'ataca.
Aquel grand pòrt de mar èra pa(s) (u)na barraca :
la França e l'Anglatèrra, e pus tard lo Piemont,
de totes lors canons bombardan (a)quel demon
de torre Malakòf... Mas davant que s'amorre
d'autres s'amorraràn davant la fièra torre!
Davant tu, Malakòf, davant tu, Grand Redan,
tombèron de soldats cent mila dins un an,
e del sang que ragèt de la guèrra ferotja,
la Mar Negra gardèt un brieu la taca roja.
Tan plan dedins coma defòra los ramparts,
la glòria dels combats fa plòure sos lugars.
Pelissièr, Canrobèrt, Bosquet, coma d'estèlas
vòstres fronts lusiràn de brandas immortèlas,
e benlèu lo pus naut resplendirà ton nom,
tu qu'al fòrt de l'assaut te quilhèras amont
sus Malakòf... coma lo gigant de l'armada!
« Davalatz, Mac Mahon, que la torre es minada!

Sauvatz-vos, qu'anatz èsser engrunat sul rampart! »
La responsa que fèt aquel novèl Bayard
a mos païsans, aici tot fièr la rememòri ;
Mac Mahon respondèt : « I soi e i demòri. »

(« Francés fa çò que vòl e Rus fa çò que pòt. »)

Un propaus coma (a)quel fa nàisser los soldats
sens paur, los fa possar pels camps coma los blats,
e la França totjorn los aurà dins sas tropas.
Mas los Russes, tanpauc, son pas d'òmes d'estopas :
Kornilòv, Mentchikòv e lo prince Miquèl,
s'an pas un polit nom, an un renom pro bèl,
e l'istòria totjorn gardarà la memòria
del famós Tòlbeben que s'acaptèt de glòria
e nos tenguèt un an davant Sebastopòl.
« Russa fa çò que pòt e Francés çò que vòl »,
escriviá Baptiston quand sièt presa la vila.
Una tala paraula (a) dire es pus facil
qu'a provar : tròp sovent, ailàs! sièt pas vertat...
Aquel jorn, Baptiston, de jòia èra pintat
e lo còr li batiá tan caud coma la brasa ;
li cal ben perdonar l'orgulh d'aquela frasa,
suban que dels primièrs a volat a l'assaut.
Lo dròlle d'a Vesac, tant afable e tan suau,
que preniàm per un àng(el), a sa mina amarvida,
s'es batut coma (u)n tigre, a (e)spausada sa vida
mila còps... e pr'aquò la mòrt l'a pas volgut.
Probable, Nòstre Sénher, amont, s'es sovengut
d'aqueles qu'enaival pel soldat lo pregavan,
de la paura mamà que sos uèlhs se negavan...
de la paura Finon que dormissiá pas pus...
del papà que disiá tan plan coma cap pus,
cada ser, los patèrs de totas las novenas...

(Permission.)

Escotatz qu'envoièt Baptiston per estrenas
lo vint-e-nòu decembre : « A ça! consolatz-vos!...
sèm en patz ; soi sergent despuèi lo vint-e-dos ;
ai una permission e partirai lo dotze ;
parlarem a Vesac de tot aquel revòuge,
e veiretz que la guèrra es un rude mestier.
Soèti que mon cosin, Josèp de Monestièr,

que deu tirar lo sòrt, lo quatr(e), a Vilafranca,
pòrte lo *bon lumèr(o)* e demòr(e) a La Planca...»

(Lo bon numèro.)

O li soèta pas mai que la mamà Catin,
pecaire! que lai i es, aval dins lo chagrin ;
engruna nuèch e jorn chipelets e rosaris,
dòna pas fin ni pausa a curats e vicaris...
Se lo podiá gardar, lo paure Josepon ?...

« Las maires eissordatz Nòstre Sénher, e mai pro,
fa Monestièr ; que vòls qu'escote de pregàrias
que son forçadament una (a) l'autra contràrias ?
Tu plaijas plan pel teu... totes plaijan pels lors...
Pr' aquò cal de soldats, e ne cal dels melhors
que, coma Baptiston, defendan la patria...
D'èsse(r) (a) deman a ser ai paur, e mai me'n triga...
Auriá tant de plaser d'aquel dròll(e) al pè d(e) ieu!
Mai se li tomba, paura, a la bontat de Dieu!
Qué vòls far ? pregarem que Dieu lo nos consèrve.»

(Josèp partirà pas.)

Aquel rasonament d'un pair(e) èra supèrbe ;
lo pepin l'aprovèt, e totes l'aprovatz...

Mas la mamà totjorn, benlèu un pauc pus bas,
pregava... E sabi pas s' aquò's la Providensa
o l'azard... mas lo dròll(e) agèt la bona sensa :
tirèt de la topina (u)n numerò pro fòrt...
L'eretier d'a La Planca es pas tombat al sòrt.

CANT DESEN

(Baptista d'a Vesac.)

Baptista d'a Vesac garda (u)n pauc lo canton
Lo paure òme pòt pas sortir sens son baston,
es pas vièlh per cridar : truca la seissantena ;

solament que Vesac es prèp de la Serena ;
per la nad(a) o la pesca, ailàs! dins son jovent,
la traita, çò pareis, lo temptèt tròp sovent ;
e, sens falta, d'aquí li ven lo reumatirme
que despuèi dos ivèrns l'a corbat tot infirme,
li burgalha la plaissa e li plèga los rens.

(Baptiston sosten de família.)

Dins una reünion d'amics e de parents
que i avián convidat exprès Mossú lo Mèra
e mai lo medecin Mossú Carles Olmièra
decidèron de far parti(r) (u)na peticion,
ara que Baptiston çai èra en permission,
per poder lo gardar per sosten de família.
Mossú Carles Olmièra e Mossú Romanilha
explican clar e net qu'aquel mond an besonh
de Baptiston coma del pan de cada jorn,
tan plan que lo Ministre, a la peticion vista,
amboièt son congèt a l'ainat de Baptista.
Cèrtas, lo brave enfant o merita ben plan :
podia, fetibament, dire sens se conflar
qu'a segut en Crimèa (u)n famós exercici
e que dins sos quatre ans a fach un long servici ;
n'a las pròvas ; degun li diria pas de non...

(La jòia de Finon.)

Mas ieu, tamoen fidèl, consí dirai, Finon,
las jòias de ton còr, la fèsta de ton a(r)ma!
Siás pas que paisantòta e vas èsser Madama
Baptiston!... que Guiral, - sabètz ? aquel Guiral
qu'un Russa, de sa lança, aviá traucat, aval,
qu'escapèt a la mòrt pel pus bèl dels miracles,
qu'encara (a) la casèrna es lo rei dels oracles -
quand se tornèron veire ambe ton Baptiston,
el lo te bategèt, al mièg d'un franc poton,
d'un títol que ton còr, despuèi, a mes en nòta :
« Mossú de Malakòf, sergent de la Finòta! »
Los devem maridar lo onze de febrèr,

(Lo rasonament de Pèire de La Planca sul maridatge.)

e n'aurem dos parelhs. - A cò de Monestièr
se fan clars : lo convent de la Santa Família,
despuèi tres ans, cad(a) an, lor a presa (u)na filha,

gardan pas que Rosil. Frederic, çò pare(i)s,
per se far capelan segrà Pau a Rodés ;
lo pepin se fa vièlh, la menin se fa vièlha,
se tròban, cada ser, pus lasses que la vèlha,
e davant que la mòrt çai venga los culir,
volrián veire Josèp establìt al molin.

Simon e mai Catin lo tròban be(n) (u)n pauc jove :
pas que vint ans e mièg, mas es fòrt coma un rove,
pus seriós que son atge e plan maridador.

« Avèm de blat a l'arca e de pa(n) (a)l tirador,
fa Pèire, (e) de viscoalh dedins e mai defòra :
soi d'avís qu'al pus lèu çai venga (u)n(a) altra nòra
per mantèner lo vièlh renom dels Monestièrs ;
d'ont pus lèu çai vendrà, mai aurem d'retièrs,
e mai veirem florir los molins e la bòria...

Ieu me soi maridat plan jove e me'n fau glòria,
qu'ai vistas espelir, per la gràcia de Dieu,
dins ma raça, las flors de tres generacions.

(Lo rasonament de l'oncle Ipolit sul maridatge.)

- Tot aquò (e)s plan polit, disiá l'oncle Polita
d'al Maset, mas aquí cal un còr a posita,
un coratge que ieu encara ai pas comprés.
Sus vint de maridats, ne vesèm dos o tres
plan contents, quatre o cinc que pòrtan lor cadena
sens tròp repotegar ; mas, puèi, l'autra dotzena!...
De paur d'un sòrt pariu, ai pas fach lo grand pas,
truqui mos quatre vints e me'n penedi pas.
Los vièlhs oncles sèm pas condemnats per la Glèia...
L'òm garda al pè del fuòc son coet de chimenèia,
l'òm canta (a)ls nebodons que çai possan... Dieu sap...
e l'òm fa son salut sens trincament de cap.
Cèrtas dins lo mariage avèm d'armas plan bravas ;
mas ieu, per caminar, me caliá pas d'entravas. »

(Lo rasonament del pepin sul maridatge.)

Lo pepin respondèt : « Çò que dises aquí
es un rasonament seriós e mai coquin :
tu, mesclas la vertat ambe lo badinatge
I a d'entravas pertot ; mas se lo maridatge
èra (u)n pauc mai comprés tal que Dieu l'a volgut,
sas cadenas serián los prodèls del salut.

Tant qu'es obesissent a la man que lo guida,
un caval plan bridat s'apèva sus sa brida
e sentís pas que quand vòl far de son travèrs,
lo morrial dins lo cais e l'esperon pels cuèrs,
Aital dels maridats : se pòrtan los arneses
plan decont cal, aquí, coma Dieu los a meses,
e qu'anen totes dos, aital, d'un mème pas,
la carga pòt pesar, mas los blassarà pas :
cadun per son cadun servirà d'adjutòri.
Se faràn ben, pr'aquò, lor part d'esprecatòri
- qu'elas, pasmens, an be(n) (u)n gorgolhon dins lo cap. -
mas lo fuòc de l'infèrn ne rostirà pas cap.
Ai ben vist endacòm, aquò n'es pas un songe,
que val mai demorar desli(g)ats que de se jónger ;
cresi qu'aquò's sant Pau que no'n a fach sabents :
gardar sa blanca flor de la raspa dels vents,
del solelh de miègjorn que brutla decont tomba,
conservar son tesaur aital dusca (a) la tomba,
l'ofrir coma (u)n boquet a l'Espós tres còps sent,
aquò's bèl!... Mas n'i avètz un, dos, sus cada cent
que, fòra los convents, fòra los seminaris,
fan flori(r) (a)queles dons tant extraordinaris.
Sabi que tu, Polita, ambe tanta Mannon
- e cap de totes dos me diriàtz pas de non -
vos aimats tendrament despuèi vòstra joinessa
e dison qu'a vint ans vos fères la promessa
de parlar pas d'aquò que dins l'eternitat...
Quin bonur totes dos lai auretz meritat!...
Los àngels cantaràn vòstra santa conduita,
e la tatà Manneta ambe l'oncle Polita
ensemble volaràn naut e naut dins lo Cèl!...
Mas, tira! dins l'onclum i a mai d'un trist aucèl,
mai d'un trucabartàs qu'an la consciéncia larga
e, del mariage, an pas laissat res... que la carga.
D'aqueles galapians ne calriá pas bèlcòp...
e quand n'i agès pas qu'un, i auriá b(en) aquel de tròp!
L'estat lo pus perfiech per un cadun de nautres
aquò's lo nòstre estat, e non pas lo dels autres,
e devèm sègre aquel que nos es destinat.
Per se maridar pas, mai d'un serà damnat,
e tal se pòt damnar, benlèu, per la marida...
Nautres, çò me pareis, - qu'en dises, Margarida ?
qué ne disètz, Catin ? - ne sèm pas repentents.

E tu, Joseponèl, çai viuràs ton bon temps
amb aquela que Dieu te garda per companha. »

(Çò que ne pensa Josepon.)

Vesètz que lo pepin, per un vièlh de campanha,
raisonava pas mal : Josepon, plan segur,
se ne polsa pas mot, l'aprova dins son cur.
L'eretier d'a La Planca èra pas un rotlaire ;
se mainava dels camps, dels buòus e de l'aire
e preniá sos plasens a plan far sos trabalhs ;
jamai lo vesian pas amb aqueles paucvals
que randolan pertot de cafès en gargòtos,
esquinçan los soliers per fièiras e per vòtas,
passejan lors passions, graulhets e flambusquets,
e, cargats de pecats coma de borriquets,
sègan l'Arrapiandàs que los ten per sèt bridas.
Venètz veire! venètz! filhòtas desgordidas,
consí son revelhats aqueles sautarèls,
lo capèl sus l'aurelha e los uèlhs cocarèls ;
puèi, tròp tard, en plorant, me'n diretz de novèlas!...
Josèp laissa (e)n repaus totas las pargantèlas,
mas Nòstre Sénh(er), amont, quand l'ora sonarà,
coneis la que li cal, e la li donarà.

(Balbina de Rosièrs amb lo Josèp de Monestièr.)

Los dimenges d'estiu, quand fa longa vesprada,
sovent los Monestièrs montavan per la prada,
tot lo long del randal, dusca (a) Mejalanon.
Aquí, la mamà Ròsa o la tatà Mannon,
als aimables vesins, tanplan, quand ne virava,
pagavan (u)n vespertin que la Catin tornava
als Laurences, aval, quand n'èra l'ocasion.
Tant i a, los dos ostals plan sovent se vesiéu,
tu uèi e ieu dimenge, un pauc a torn de ròtles.
Aital, tot de nonent, s'acostuman los dròlles.
Balbina de Rosièrs, sòrre de Laurençon,
se tracha que Josèp es un polit garçon,
e Josèp, a son torn, se maina que Balbina,
tanlèu que la vei pas, li dònna la languina...
Se parlan d'un vistol, d'un sorire amistós,
e sens se dire mai, sentisson totes dos
que volrian viure ensemble, aital, tota lor vida...

Paisantons simplonèls! Dins lor arma rabida
aquò's Vos que fasiàtz plòure d'amont, Senhor,
coma (u)n rai de solelh, aquel rajòl d'amor!

(Los parents de Josèp.)

La filha de Laurenç, plan saj(a) e pla(n) (a)marmida,
agrada tant e mai a Pèire e Margarida ;
Catin contèsta pas que la tròba a son grat
e Simon es tot prèst a signar lo contrat.
Lor an ben propausat, d'a Vabre a Las Masièiras,
de pus cranès partits, de pus fòrtas verquièiras,
filhas de bèls ostals, plan bravas, çò pare(i)s.
« Quelques milas de mai, aquò gasta pas res,
di(gu)èt lo paire a l'enfant, coma per una espava ;
se la de Barnabèl, per encàs, t'agradava,
sabi de bona part que lai seriás plan vist ;
quand tot lo rèsta i es, mon enfant, m'es avist
que n'es pas un defect qu'una filha siá richa.
mas ne parlem pas mai s'aquò te desoblija...
Dieu me perdone! e mai plorariá, ça que la!
Joanet! i a pas aquí de qué t'anivolar...
Un enfant coma tu que l'aiga li pevina
pels uèlhs!... Mena-la-nos, bota, vai! ta Balbina,
e tanlèu que serà dintrada dins l'ostal,
sabes consí t'aimam ? La t'aimarem aital! »

(Josèp amb sos parents.)

L'eretièr d'a La Planca es pas una femnòta ;
aquel nivoladís tan prompte vos denòta
lo respèct sens pariu qu'aviá per sos parents.
Se t'avián pas volguda, ò filha de Laurenç,
lor volontat per el seriá (e)stada sacrada ;
mas, pasmens, dins son còr tan plond èras dintrada
que lo paure auriá pas pogut te n'arrancar!

(Finon e Balbina.)

L'afar que Dieu fasiá se deviá pas mancar.
Tot sièt reglat, un ser, sens bruch e sens contèstas ;
lo onze de febrièr farem doas bèlas fèstas.
La filha de Laurenç e la de Bartomieu
viven despuèi lo brèç dins la perfiecha union ;
cantairas totas doas, totas doas marguilhièiras,

a Mossú lo Curat nòstras particulèiras
di(gu)èron : « Maridatz-nos, se vo'n còsta pas tròp,
una (a)l costat de l'autra e totas doas al còp ;
nòstre monde, benlèu, cercaràn de nicròssas ;
lor agradariá mai de separar las nòças...
mas nautras avèm tic de nos separar pas ;
de doas aurem mai vam de sautar lo grand pas.

(Embargabica. - Lo conselh del Cònsol.)

Lor plan es plan polit, mas i a (u)n(a) embargabica ;
suban l'usatge ancian que pertot se practica,
fan lo primièr repais de nòças a l'ostal
de la nòvia. Òc-ben plan! mas se fasèm aital,
separam los cosins, partejam la familha.
«Escotatz, di(gu)èt Mossú lo Mèra Romanilha,
las dròllas vòlon far lo còp lo mème jorn :
los òmes cal cedar coma fasèm totjorn.
Aquò's pas (u)na rason per separar las còlas,
seriá trist... e n'auriàm rambalhas e bricòlas ;
Josèp e Baptiston, se compren tanlèu dich,
an de parents comuns e los mèmes amics,
que ieu ne soi ; aital de Finòta e Balbina...
Parents, vesins, amics, la rason se'n devina,
convidats per amont, per aval... fintaz-los!
son (a)quí coma lo rat entre dos rascalons...
Ba! ba! se me'n cresètz, sens cercar d'autres biaisses,
totes al mème ostal farem los tres rèpaisses ;
l'ostal de Monestièr se tròba lo pus bèl ;
a La Planca, pepin, menam tot lo tropèl...
cadun paga sa part... vos entendretz de rèstas...
A La Planca, aquò's dich, cal far totas las fèstas,
lo primièr jorn, lo ser e mai lo l'endemàn. »
Pèire a Mossú lo Mèra anèt sarrar la man
e - plaijat, replaijat, d'après tot çò que n'èra -
lo Mèra agèt rason. Viva Mossú lo Mèra!

(Las nòvias amb los novis.)

Aquel onze febrièr li caliá dos solelhs...
Quina bèla joinessa! e quines dos parelhs!...
Venètz veire passar de nòças tan polidas!
Balbina ambe Finon son doas ròsas culidas
sul rosièr d'un jardin que Dieu a benesit.

Josèp e Baptiston, qu'avètz tan plan causit,
ne podètz èsser fièrs e quilhar vòstra talha :
las nòvias que menam son pas de rafatalha,
n'a (u)n brieu qu'aviàm pas vist montar pels carrairons
quicòm de tan supèrb e de tant amistós...
Semblan pas de rampalms garnits de liborèias,
de perièrs roges-blancs brotonats de glijèias,
coma las que vesèm dins la glòria de uèi
que se pimpan, maten! coma filhas de rèi,
e sovent la verquièira es tota sus l'esquina.
Las nòras de païsans, Finòta (a)mbe Balbina,
m'agradan cent còps mai dins lor simplicitat :
rauba de Castras blava e faudal acordat,
còfa de tule blanc e dentèla flandresa
ambe riban violet a grand nos de lampesa,
bèl mocador tartana (a) franjas de pendal
que saila largament e tomba dusca aval,
escarpins de cuèr fin lusents coma d'estrenas,
al còl, plaqueta d'aur e dos torns de cadenas,
signe d'estacament de l'esposa a l'espós,
aquí tot lo noviatge : es pas res de pompós ;
mas consí tot s'acòrda amb aquela joinessa!
De nòvias coma (a)quò trompan pas lor promessa :
supèrbas de santat, d'innocéncia e d'amor,
mantendràn pels ostals la raça e mai l'onor.
Dins la gleisòta vièlha e uèi tota joiala
d'apimpar sos autars de lor pompa noviala,
dintratz, enfants! anatz, amont, al bon pastor,
menar cadun la vòstra, e dire, torn a torn :
« La vòli, qu'es la miá, que mon còr l'a causida,
e juri de l'aimar... pas qu'ela... per la vida! »

(Las bagas benesidas.)

Puèi, quand elas auràn dich l'*oui* qu'al segur
caduna lo dirà del pus fons de son cur,
als dets d'aquelas mans dins los trabalhs rossidas,
metètz, e trembletz pas, las bagas benesidas,
simbòle vertadièr de lor fidelitat ;
e lo Dieu de Canà qu'avètz tant pla(n i)nvitat,
lo Prince de la patz, lo Rei dels patriarcas,
sul gorg e sus l'estanh guidarà vòstras barcas ;
a La Planca, a Vesac, duscas al darrièr jorn,
dins la perfiècha union vos gardaràn totjorn ;

lai auretz, totes quatre, al bòrd de la Serena,
lo bonur sens nivols, la jòia tota plena
que Mossú Cabanhòl vos soèta longament.

(Creissètz, multiplicatz!)

Raça de vièlhs crestians, grana del sacrament,
creissètz, multiplicatz, enraïçatz de familhas,
mantenètz los ostals plens d'enfants e de filhas.
Aimatz-vos fòrt e ferm, aimatz-vos plan bèl brieu,
e que los musicians d'aval, lo long del riu,
lo rossinhòl, lo mèrlhe e mai la tortorèla
vos canten cada prima una cançon novèla
per breçar los nenins que tombaràn d'al Cèl!

.....

(La Planca!)

Tanlèu sortir, Cianon, Julian, Enric, Marcèl
e Laurençon qu'aviá (u)na jòia desgarada,
en davalant pel lòc tiran (u)na petarrada
de còps de pistolets, amont, a las nivols,
que fan cascalejar las polas e los pols...
E filan a La Planca ont las taulas son prèstas.

.....

(L'angèlus del ser.)

Lo lendeman a ser, après totas las fèstas,
l'oncle ambe la tatà : Polita ambe Mannon,
fasián mème camin dusca (a) Mejalanon,
quand la nèu se metèt a florir la campanha,
e l'angèlus sonèt... Polita e sa companha
preguèron totes dos... E la nèu, de nonent
los abilhèt de blanc... E dins lo firmament,
las campanas del ser tindavan, solannèlas,
e semblavan cantar de nòças eternèlas.

CANT ONZEN

(Nòças de convent.)

D'aquel an benesit, un matin de dimars,
fèsta de sant Josèp del dètz-e-nòu de març,
i aviá nòças de surs al convent d'a la vila.
N'i ai vistas, dendespuèi resaure mai de mila,
de filhas de paisans dins aquel grand convent.

(De qué lai fan, aval, aquel pargue de filhas ?)

Ai ausit atanben repotegar sovent
lo monde contra surs, voèlas, clastres e grilhas :
« De qué lai fan, aval, aquel pargue de filhas
que deurián trabalhar pels ostals e pels camps ? »
Los que parlatz aital sètz un tat de pacans
que vesètz pas pus naut que los buòus e las vacas.
Cresètz que Nòstre Sénhe(r) agès las cataractas ?
Es El que per dostar las armas al demon
inventèt los convents quand davalèt d'Amont.
Vo'n dirai la rason, se la volètz comprene :
aquesta vida es corta, e la mòrt nos va prene ;
cal pensa(r) (a) l'autre mond e far nòstre paquet.
Ai paur que davant Dieu auretzens de caquet
quand vos desplegarà la fulha de la vida.
Vautres qu'avètz agut lo tic a la marida,
qu'avètz bòria, familha e cinquanta rambalhs,
totjorn dins los afars, totjorn dins los trabalhs,
totjorn a manejar marras o palabèssas,
d'al matin dusca (a)l ser pels camps o per las pèças,
cada cinc o sièis jorns en fièiras o mercats,
de mila pessaments totes enromegats
e l'esprit brantuelhat per d'embargas contràrias,
sai pas de quin valum seràn vòstras pregàrias,
messas, vèspras, patèrs, chipelets, estacions ;
mas sabi que sètz pas claufits de devocions
e qu'auretzens plan besonh per la granda rebuga
que qualqu'un vos ajude a cargar la carruga,
autrament Lo que pesa e que desapartís,
de meritis, Amont, vos trobarà cortins.

(Que fan las sòrs ?)

Sabètz qué fan las surs ? Prègan tota lor vida
pels paures pecadors qu'an l'arma (a)cantelida,
e plaijan cada jorn, falordasses que sètz,
per ganhar decont cal vòstre darrièr procès.
Qué fan las surs ? Parlatz, cloquièrs dels vesinatges :
tanlèu sortir d'al brèç, qual pren nòstres mainatges
e gèta dins lor arm(a), orton bolegadís,
la grana de vertuts a flors de Paradís ?
Mamàs dels ostals plens, de trabalh emborniadadas,
vòstras nenas, ont van, tanlèu que son forniadas,
aprene d'èsser (u)n jorn çò que sètz dins lo mas ?

A! las surs atanben son de santas mamàs
qu'an renonciat, pecaire! a l'onor qu'avètz vautre,
per melhor elevar las filhas de las autras,
traballar per la glòria e la patz dels ostals.
Qué fan las surs ? Anatz veire pels espitals,
pertot decont lo mond a besonh d'assisténcia,
decont l'òme patís, plora, fa penitència,
tusta sa fontanèla e demanda perdon ;
decont los mainadons nascuts a l'abandon
o laissats orfelins en dintrent dins la vida,
tròban (u)n(a) outra mamà tota blanca e rabida
- coma (u)n rai de solelh que rescaufa (u)na flor -
quand li fan risoleta e la creson la lor.
Pertot, pels camps de patz e suls camps de batalha,
l'istoèra a cada fuèlh nos conta e nos detalha
e l'istoèra benlèu no'n ditz pas la mitat -
çò que deu als convents la paura umanitat.

(Popet amb Joanon.)

Aquò's çò qu'ensenhèt lo pepin d'a La Planca,
lo dètz-e-nòu de març, aval, a Vilafranca
a Popet de Bordoncle e Joanon de Bertrand,
qu'avián fach totes dos l'impossible, l'autre an,
per ne decidir doas d'aquelas bèlas plantas
d'anar pas al convent e de se far pas tantas.
Mas Roseta e Faní, flors de dètz-e-uèch ans,
sens mespresar l'amor dels dos braves enfants,
e sens los oblidar d'un brieu, i a plan parença,
a l'Espós eternal donèron preferença.

E lo paure Popet e lo paure Joanon
que de tan plond lor dòl encara aquel denon,
venguèron ni per tot veire aquel maridatge.
Cèrtas de lor chagrin fasián pas l'estalatge,
avián l'aire de rire e lo ton cavalier ;
mas aquel còr, sabètz, es un particulier
que mèmes als paisans jòga de torns plan dròlles.
« Fasiàtz los comedians, manquèretz vòstres ròtles,
paures enfants! L'amor d'antan mal escantit
vos fèt tombar de crença, aval, aquel bandit. »

(La cerimoniá a la Santa Família ; Apèl de las postulantas)

L'Avesque presidèt la granda cermonía.
Tot l'eissam del convent, tota la litanía
d'amont, debal clostral, coma (u)na (a)paricion,
d'un pas paradisenc lisèt en procession
darrièr lo grilhodon que duèrp sus la capèla.
Las nòvias son d'aval. L'Avesque las apèla
per lor nom de família e lor nom patronal...
E lo paure Joanon truquèt lo retenal
de la grilha, e Popet cugèt virar las batas
res que d'ausir nommar la Roseta de Natas
e la Faní d'a Braç. Me trovavi tot prèp
ambe lo nòstre ancian, la Laurença e Josèp ;
çò que conti, z-(o) ai vist. Los dos enfants, pecaire!
lai crombimbèron pas, mas se'n manquèt pas gaire.
Lo que se'n trufarà, li soèti, tot egal,
que li (e)sparnhe lo Cèl un mème estomagal.
Tal que se crei pro fòrt, benlèu de tròp se vanta.

(Sermon de l'Avesque.)

Quand sièt finit l'apèl de cada postulanta,
lo pontifa lor di(gu)èt : « Mas filhas, escotatz :
abans de descambiar la glòria que portatz,
contra l'arnesc del dòl e de la penitència,
vos cal, aici, davant tota (a)quela assisténcia,
davant lo tabernacle e lo Sant Sacrament,
filhas, vos cal jurar s'aquò's plan liurament
qu'anatz quitar lo mond e totas sas agradas.
I a, fòra los convents, de jòias averadas,
de plasers vertadièrs, de bèls contentaments,
de santas amistats, de plonds estacaments
que reclama lo còr e que lo Cèl apròva.

Caduna, pro sovent, n'avètz vista la pròva
las nòras dels paisans dins los mases crestiès
son del pòble francés la glòria e los sustiès,
un grand nombre ne cal per que lo monde ròtle ;
l'esposa, quand va plan, ramplís un polit ròtle :
son òme, sos enfants, sos ancians, sos vesins,
tot l'onora, tot l'aima e tot la benesís ;
a de jòias, benlèu aïtantas que dè penas ;
de meritis, enfin, sas doas mans seràn plenas ;
l'àngel del sovenir gardarà son tombèl...
Sabi que i a (u)n estat pus perfiech e pus bèl
mas aquí cal de dons, de gràcias un abonde...
Caras filhas, la Crotz qu'a recrompat lo monde,
degun sens la portar jamai serà sauvat.
Tres còps lo Salvador jos son fais es tombat
per èsser lo primièr dels aimats de son Paire :
pròva que cal patir sus sa pista, pecaire!
d'aïtant mai que pus plond l'òm dintra dins son Cur.
Filhas, dins lo convent la crotz pesarà dur ;
abans de fa(r) (a)quel pas ne sèt看 plan prevengudas,
e podètz, se vos plai, tornar d'ont sèt看 vengudas. »

(Òsca, Monsenhor! Avètz plan parlat!)

Aital! rebocatz-las, e fèrme! Monsenhor!
Nautres que las ploram demandam pas melhor ;
quand quitèron l'ostal, qual las podiá reténer ?...
Mas se vòlon tornar, las tornarem plan prene ;
coneissi tres mamàs que ne faràn festins ;
e Popet e Joanon que z-o crèban dedins,
mas, pasmens, n'an lo còr pus gròs que doas barricas,
vos regalarián ben d'un bon plat d'escarbicas
- que per las atrapar son vilens totes dos ;
vos donarián un buòu, un coble de motons,
quatre anhèls dels pus blancs que pel prat rebordèlan,
e las fedas, benlèu, que lo ser los apèlan,
puèi, ambe tot aquò, mercés a pus finir...
Se lor podiàtz tornar Roseta ambe Faní!...
I a mai qu'aquelas doas que trobarián practica :
Marí de Monestièr, Treson de Domenica,
Delfina d'al Cassanh, sa sorreta Finon,
la de Gres, la d'a Braç, s'avián pas dich de non,
dins los pus fòrts ostals menarián la cadança
Se vòlon recuolar, soi plan segur d'avança

que lors parents rabbits veirà, a bèl deman,
de cranes eretièrs las prene per la man.
O vesètz, Monsenhor, ne sèm pas brica (e)n pena ;
corsatz-las-nos, tiratz! desvolzatz la centena
d'una vida de sur ducas al darrièr fial ;
fasètz-lor-nos plan veire e cabestre e morrial,
e cutas, e gormeta, e bastina e cropièira ;
di(g)atz-lor que portaràn, lor vida tot(a) entièira,
aqueu arnesc pesuc que corcacha lo flanc ;
di(g)atz-lor que los cisèls van tondre, flica-flanc,
lors pelses longs e fins coma de conolhadas,
e de qué semblaràn lors tufas despolhadas ?
Pecaire! - lo miralh o lor dirà tot net -
semblaràn un melon plegat dins un bonet!
Ailàs! que lor teleta aital serà lèu prèsta!
Puèi, lor magencaràn lo còr coma la tèsta ;
tot çò que i a d'uman dins lor umanitat,
de tres còps de rebuc serà descapitat ;
jol pilador cruèl d'aquela règla ruda,
lor volontat serà espotida e molguda ;
una vida tan trista es una longa mòrt...
di(g)atz-o-lor, Monsenhor, di(g)atz-o-lor ferm e fòrt,
e que torne(n) (e)ncalar per far créisser lo pòble!

(Las sòrs novèlas.)

L'Avesque lor parlèt un lengatge pus nòble
que no'n veni de far, mas **tu** vòl dire **vos**,
e plan fòrt o lor di(gu)èt en o lor di(gu)ent plan dòç.
Darrièr la taula santa en cèrcles enrengadas,
las novias èran (a)quí dins la fervor negadas
e bevián lo sermon de lor primièr pastor
que, puèi, las questionèt, e, caduna (a) son torn,
fèron lo serament que volián, per lor vida,
dins lo convent, portar la crotz qu'avián causida.
Lo grilhodon se duèrp : passatz de per delà ;
dintratz dins lo clastral, filhas de Segalar,
anatz, anatz quitar la liurèia profana,
cargar lo voèla blanc sus la rauba de lana,
sus la guimpa penjar la crotz de vòstre onor.
N'a (u)n brieu qu'aviàtz soscat çò qu'a dich Monsenhor.
L'aucelon de la prima, aval, dins lo boscatge,
sovent, despuèi tres ans, vos cantèt maridatge
en breçant sa nisada a l'ombra dels aubars.

Mas la colomba d'aur que vola suls autars
vos cantava, a son torn, lo dimenge, a la messa,
de l'Espós eternal l'eternala promessa,
las nòças de l'Anhèl que devon pas finir,
e vòstra arma, d'englag prèsta a s'estavanir,
dins un reive pus bèl, pus doç qu'un clar de luna,
fintava passa(r), (a)mont, blancas, una per una,
filhas de rei, d'obrièr, de nòble e de paisan,
tota (u)na procession de santas, un eissam
de verges que seguián pel camp de las estèlas
una ronda sens fin de jòias immortèlas
al torn del Filh del Rei que las vòl al pè d'el.
Puèi, la colomba d'aur vos donèt per conselh
de sègre aquel Espós que vos aviá causidas.
Per de grandas rasons qu'alara avètz ausidas
e que lo mème Esprit vos repèta sovent,
sètz vengudas aici vos marida(r) (a)l convent,
e nautres sèm venguts assista(r) (a) vòstras nòças ;
mas avèm lo còr confle e las pelonas gròssas...
E totas las mamàs molhan lors mocadors...

(Rasonament del pepin d'a La Planca.)

A miègjorn, lo repais sièt trist e pietadós...
Tanlèu que lo convent dubrís sas pòrtas bèlas
filam als parladors veire las sòrs novèlas.
Popet ni mai Joanon volguèron pas venir :
lai trobarián pas pus Roseta ni Faní :
las filhas an cambiat de nom coma de rauba.
« An pres lo bon camin, lo bon camin que sauva,
disiá Pèire, e nos cal totes èsser contents ;
per ieu, vièlh acabat e qu'ai finit mon temps,
s'aquò's sa vocacion, coma tot o denòta,
prefèri çai laisser la nòstra Marinòta,
que de la veire richa a l'ostal d'un pagés.
Senhor, l'avètz volguda, es juste que l'agetz ;
poirem dire qu'avèm lo Filh del Rei per gendre! »

(Popet amb Joanon.)

Mas los dos delaissats li volián pas entendre :
« No'n anam, di(gu)èt Popet. - Anem-no'n! » fèt Joanon.
Popet s'es consolat amb una d'al Planon :
a d'enfants, a d'escuts, e sa maison prospèra.
L'an d'après, a Bordèu, Joanon s'anèt far frèra.

(Lo Fraire Joan Amfós.)

Sens èsser plan sabent, èra (u)n pauc escroissit
e pas brica capbord ; tant i a qu'a reüssit
a culhir son brevet après dos ans de chiffres.
Lo volián maridar... « D'estufles e de pifres!...
Nani! nani! quand siès la filha d'un marquís. »

« Aqueles còps de cap son traites e coquins,
cò li fèri pus tard quand venguèt en vacanças ;
pren garda que lo còr a fòrça maniganças,
e calriá pas qu'un jorn quilhèsses lo faubet...
Benlèu auriás plan fach de far coma Popet. »
Los uèlhs d'esper lusents, lo fraire Joan Alfonsa
tirèt una croseta, e per tota responsa
me di(gu)èt, en la sarrant a doas mans sus son cur :
« Faní la me donèt e m'a portat bonur. »
E n'a vint-e-cinc ans qu'aquel mèstre d'escòla
ten la vida d'un sant al torn de La Reòla,
fa de bons citoièns en fent de bons crestiès.

(Ne cal, de fraires, atanben.)

A! los frèras, tanben, son de cranes sostiès,
d'adjutòris sens prètz per totas las familhas :
los frèras pels enfants, e las surs per las filhas.
Gardem-los! gardem-los! per qu(e) en França jamai
Satan ni lo Prussian ajan pas lo demai.
Contra l'Aucèl Banut e sas mila escabèlas,
los paures capelans, dins las parròquias bèlas,
qué poirián, s'èran pas los frèras e las surs ?
Los que ne volòn pas son de tristes farsurs,
e s'aquí ne venián, de derota (e)n derota,
la joinessa de França escarbicariá tota
dins las igas sens fons de totas las passions :
anhèls, fedas, doblons, vacivas e vacius,
motons... tot lo tropèl seriá (a) la desbandada ;
lo lopàs a plen cais fariá sa golarlada,
puèi, dins los pasturals, als pastres sens tropèls
sabètz qué restariá ?... De cruscas e de pèls...
E mai se poiriá plan qu'après tant de desastres,
l'Arrapian, per dessèrt, volguès manjar los pastres.
Volètz que parlem clar, enfants, perqué i sèm ?
Satan, lo Renegat, e los que coneissèm

que pensan de pertot desquilhar Nòstre Sénher,
jamai perdonaràn degun que vos ensenhe
Sa Religion ; tant i a, pel còl del Galapian,
après frèras e surs, capelans passarián.
Aquò's s'es vist en França, e se pòt veire enquèra.

(La Terror Granda.)

« Me soveni del temps de la granda colèra,
nos disiá plan sovent lo pepin : mos enfants,
nos presèrve lo Cèl del règne dels missants,
e mantenga totjorn de pastors per las glèias,
qu'alara ne fasián d'ostals sens chimenèias,
de granjas, de fenials, d'escuras, de prisons!...

(Qué fan los curats ?)

D'aimar los capelans avèm tant de rasons!
Son los òmes de Dieu, son nòstra providéncia ;
dins eles Nòstre Sénh(er) abita (e)n evidéncia ;
son d'autres sauvadors que nos sauvan totjorn,
que van e qu'anaràn duscas al darrièr jorn,
ministres del grand Rei, per un monde culpable
posar la Redempcion dins son còr adorable,
la gràcia del salut que plòu per sèt canals.
N'auriàm, sens capelans, fèstas ni festenals,
ni messa, ni sermons, ni dimenges, ni brica
d'oficis e de cants, de pregària publica
que fa rajar d'Amont los sèt dons de l'Esprit ;
e lèu lo robinèt del Cèl seriá tarit,
e lo mond escanat badariá la pepida!...
Qual nos dona la sola e veritabla vida,
lo Sacrament tan grand que noirís los crestiès ?
Qual fa santa l'union que fa los eretièrs ?
Qual nos guida, fantons, tot lo long de la rota ?
Totjorn lo capelan... Pla(n a)biaissat que l'escota!
Se li escapam - ailàs! o fasèm tròp sovent -
trabucam e tombam ; mas tan plond que tombem,
el galaupa al socors de l'arma pecadona,
la tira del fangàs, la lava, li perdona,
la pialha (u)n briconèl, e l'aima pas que mai ;
e totjorn coma (a)quò, sens s'alassar jamai
de far plòure sul mond, ont lo pecat debòrda,

lo perdon del bon Dieu e sa misericòrdia,
dusca que lai te prenga, ò paur(a) umanitat,
Amont, a l'Ostal Bèl de l'immortalitat.»

(Josdiaconat amb breviari.)

E vos ai pas contat encara, tant se'n manca,
tot çò que nos disiá lo pepin d'a La Planca
dels capelans... Sabètz qu'a cò de Monestièr

avián Pau a Rodés. Lo bonur sièt entièr
quand Pau lor escriguèt, enfin, d'al seminari :
« Envoiatz-me l'argent per crompar lo breviari,
e montatz un tropèl per mon josdiaconat. »
Pensatz amb quin plaser Pèire lai seriá (a)nat...
Mas - la corsa del just, ailàs! tròp lèu s'arrèsta -
Pèire deviá partir per veire una altra fèsta.

CANT DOTZEN

(La fièira de Marmont.)

Aquel primièr de mai èra fièira (a) Marmont.
Un solelh tan polit s'enairèt per amont
que lo pepin - d'alhurs lo vesinatge invita -
anèt far (u)n torn de fièira ambe l'oncle Polita.
Laurençon lai venguèt atanben : braç e braç,
vistalhèt, tot un brieu, ambe Cianon d'a Braç,
los fieirals dels vedèls, dels buòus e de las fedas
e mai dels citoièns que son vestits de sedas.
Los dos amics prenián lors plasers de quinze ans
d'ausir lo tanarè dels mercats de paisans.
Ailàs! per tot país pendarisa e falsièira
aquò's margues d'afars e moneda de fièira.
Los pus braves, aquí, sabon totes los torns :
cercar mila rambalhs, prene mila detorns
e passar catamiau la pata sus l'esquina
per vendre o per crompar la Crombeta o la Guina,
lo Faubet, lo Rossèl, lo Pi(g)at o lo Calhòl.

(*Mercandejaires.*)

« Aqueu brau ? çò fasiá Pèire Joan a Lauriòl,
benlèu dins lo canton n'i a pas un que lo valga :
fintatz aquel copet, aquela esquina larga,
aquela coeta, aquel moscalh coma (u)n conolh ;
paupatz aquel faudal que davala al genolh...
È ben, qué ne disètz ? - Pas res, ditz lo crompaire ;
lo brau es a pus près, o se'n manca pas gaire ;
mas n'i a de pus polits, e cal pas cridar tant ;
a lo morre plan long per un borret d'antan ;
los pompilhs son tròp largs, las cambas tròp arcudas,
l'arquet es mal plegat, las banas tròp forcudas ;
lo trinquet es selat, lo pel espelofrit...

- A ça! me prenètz pas benlèu per un conscrit ?
de qué m'anatz cantar de pompilhs e de banas,
d'arquet e de trinquet ... e totas las pocanas ?
Escotatz : se pòt ben que siètz plan coneissur :
m'avètz l'aire, en tot cas d'un dròlle de farsur.»

Lauriòl fa pas semblant de l'entendre ; torneja
lo brau, davant, darrièr, lo finta, lo pateja,
li aplenponha lo cuèr, li fa plegar los rens,
li duèrp los paissadors, li vistalha las dents,
puèi se planta piquet... e sosca (u)na minuta...

« Sèm pas aici, l'amic, per nos cercar disputa :
quant volètz d'aquel brau ? - Cent escuts. » Mon Lauriòl
fa l'escandalizat, li toèsa lo Calhòl
d'un aire de *pecaire*! e li vira l'esquina ;
se'n va mercandejar qualqua bèstia vesina
fintant de coa d'uèlh que cap pus de mercant
s'anès pas envejar del brau de Pèire Joan,
un brau de bèla raça e que ferm li agrada.

« A ça! lo volètz vendre, aquel brau, camarada ?
Vo'n doni dos cents francs e pagui coma (u)n rei...
Ne volètz vint-e-doas pistòlas ? - Non, pas uèi.
- Ne volètz vint-e-tres ? - Nani. - Volètz pas vendre ;
sètz tròp regde, l'amic, jamai non prendretz gendre.
- N'ai pas plan de besonh, tenètz, qu'al nòstre ostal
las filhas possan pas. - Tan melhor, mas aital,
gardaretz lo Calhòl. » Per los metre d'acòrdi
arriba (u)n patelon, lo clergue de Sant Jòrdi :
« Anem donc! plaijaretz aquí dusca (a) deman ?
Quant disputatz ?... Venètz aici!... Prestatz la man ;

cal finir lo mercat dins dos mots, e me'n fisi ;
mas cal que m'escotetz... escotatz-me, vos disi...»
Òc-òc-ben!... Pèire Joan denegava del cap,
e de bonas rasons n'i trapèron pas cap.
Vai e vèni, Lauriòl buta sa farandòla,
ajusta cada viatge una mièja pistòla :
« Tè! tè! dètz lobidòrs! perque se cal roïnar.
Qué disètz ? es vendut ?... se me'n laissatz anar,
aquò's pel darrièr còp, me tornaretz pas veire.

- È ben! qué fa(r) (a)quí mai ? - E vos prègui de creire,
aumens, que se l'aviá montat un prètz tan naut,
aquò's que ne virava. - O vos cresi be(n) (u)n pauc.
- Adieu!... es pas de braus ni de fièiras que manca :
diluns a Riupeirós ; dimècres, Vilafranca ;
dissabte, Vilanòva ; e se cal, anarem
a Rodés per Sant Pèire, e nos arrencarem. »
E, per mòias! Lauriòl fèt la mina seriosa
de filar. Pèire Joan l'arrestèt per la blosa :
« Se nos quitam aital, benlèu no'n plangerem ;
vos, vos cal aquel brau, ieu ai besonh d'argent :
se cal entendre! - Òc-ben, s'èretz pas tan reguergue.
- Ba! nos acordarem, veiretz, e mai sens clergie,
perque sèm totes dos d'òmes leials e francs.
Vo'n aviá demandat çò que val, tres cents francs,
e los n'ai plan trobats, lo quinze, a La Bastida,
e lo tretze a Lunac. Quina bèstia vestida
sièri pas ieu!... Enfin, tant pis, aquò's mancat,
e i me cal passar per finir lo mercat...
La femna e mai la tanta, aval, ne seràn fòlas...
Ardit! marcatz lo brau per vint-e-uèch pistòlas!
Mas vo'n tirariá pas un rafe. - O faretz ben,
ieu serai de bon compte, e mai vos atanben. »
E patica-patam, paraulas un deluge.
Pèire Joan tenguèt bon, testut coma un enclutge :
emborsèt vint-e-uèch pistòlas del Calhòl...
E vai veire l'estable e los prats de Lauriòl!

(Lo fòrt de la fièira.)

Mas Marmont es encara (a)l pus fòrt de sa fièira ;
lo mond e lo bestial semblan (u)na formiguièira.
Quina fola! quin bruch de pòble e d'animals!...

Bramals de bûous, de braus... e de vacas bramals,
ornhals de chomarrons que pòrtan sus la barda
los primièrs banastals de sièias d'a La Garda...
refrins del cavalin que ronfla e refenís...
plorals dels cabridons que diriàtz de nenins...
pre(g)arietas d'anhèls e complantas de fedas...
sisclas e rondinals dels abilhats de sedas,
bruch a far venir sords la tèrra e mai lo cèl.

(Païsans amb charlatans.)

Mas ont son Laurençon, Cianon, Fric e Marcèl ?
A l'ombra dels noguièrs, aval, sus l'esplanada,
lo tambor de Farmond bat sa tamborinada ;
rataplam! rataplam! grèla, grana de ban!
Lai davalam, lai caminam, lai galaupam...
rataplam! rataplam! lo tambor nos apèla,
e d'amont e d'aval lo pòble s'atropèla...
Es Farmond, lo grand rei de las fièiras, Farmond,
medecin de pertot qu'es vengut a Marmont
per grir totes los mals dels pòbles de campanha :
rascla, ronha, e mai tu, marrana-garramanha,
mescladís de pietrum, de fèbres e de la(gu)is
que fan la vida trista e lorda coma (u)n fais,
gorgolhan la polelha e mai la parabèla,
l'arquet e lo trinquet, e dusca (a) la cervèla..
Tu tanben, missant mal, horrible, forfolhós,
que tombas los pus fòrts, fas bandar los timplons,
escarcalhar los uèlhs e brumar las salivas,
que tant valriá la mòrt, vilan! quand nos arribas,
mas, rataplam! Farmond ne presèrva o ne gris ;
son remèdi (e)s estat brevetat dins París ;
n'avèm certificats d'Ipocrata la Granda!...
Rataplam! qual ne vòl ? Farmond vo'n fa l'ofranda.
Lo dòna, lo vend pas ; ... tot l'argent de Marmont
pagariá pas lo grand remèdi de Farmond
de las illas de mar vengut en quatre etapas
e qu'a grits d'amperurs, de reis e mai de papas,
e deu tornar partir deman pel Grand Mogòl!...
Aquel Farmond presica e crida coma (u)n fòl
domina, tamborina, embaubina, ensorcèla...
Qual ne vòl ?... Rataplam! plòu dins son escarsèla...

(La penda de fugir la mòrt.)

E tu, fraire paisan, qu'as de plomb al cervèl
tu, que sens te vantar, pasmens siás pus rebèl
quand cal furgar la borsa e sortir la moneda,
totjorn te laissaràs tondre coma (u)na feda
pels Farmonds e Bancòts e mila charlatans
que van tamborinar lors paquets d'orvietan!
Ailàs! lo que patís, tot remèdi lo tempta,
i a mai que lo paisan, tiratz! qu'aja la penta
de creire als cantapols que prometon de grir

lo mal que nos entrava e que nos fa sofrir.
Nòstra raça, a la mòrt èra pas destinada ;
tot çò que li revèrta es causa abominada ;
quand cercam de fugir, quand tiram als pus fòrts,
coma lo debitor entre baile e recòrs,
pecaire! aquò's l'instint d'alongar nòstra vida
e d'escapar (a) la mòrt que nos ten per la brida.
Mas, pus lèu o pus tard, totes nos cal morir ;
lo rosièr que florís deu pas totjorn florir ;
los joves se fan vièlhs ; la saba la pus fòrta
finís per esquinçar la rusca que la pòrta.
Totes sèm condemnats, totes i passarem ;
aquel deute es lo sol que totes pagarem,
Reis e pastres... aquò's la lei... e Dieus es just.

(La votz que nos sona d'Amont.)

Lo pepin d'a La Planca èra (u)n paisan robust
coma (u)n rodet de truèlh, coma (u)n garric dels camps.
Lo temps li aviá (e)ngrunat sos quatre vints cinc ans
sens li corbar lo cap, sens li plegar l'esquina,
solament que son pas marcava la languina
pels camins... Aquel ser, en tornant d'a Marmont,
creguèt ausir la votz que nos sòna d'amont :
« Pèire, te cal venir, ton ora es arribada. »
Tant i a qu'en davalant lo randal de la prada
sas cambas, tot d'un còp, li di(gu)èron lor denon.
Josèp, l'oncle Polita e la tatà Mannon
a l'ombra dels aubars venián de lo far sèire
quand Simon arribèt : « Venètz plan, li di(gu)èt Pèire ;
portatz coma poiretz lo vièlh a son ostal,
qu'aquò serà pas long, enfants, se dura aital ;

tot me dòl de pertot ; la sorça de la vida
s'abaissa dins mon còrs e serà lèu tarida. »
Pensatz l'estomagal qu'aviàm totes! Sul pic
li fasèm un fautur de folhacs de garric
e davalam aital lo camin d'a La Planca..

(Josèp va sonar lo mètge.)

Josèp, al grand galaup de la cavala blanca
gropèt al medecin. Mossú Carles Delpuèg
èra l'amic de Pèire ; arribèt dins la nuèch
comprenguèt d'un vistal tot çò que ne virava :

un còp d'aiga tròp fresca a la font de la Grava
aviá fach tot lo mal, e Pèire èra perdut.
L'òme de la sapiença e mai de la vertut
parla coma se deu a tot l'ostal que plora...
« O sabiá ben, di(gu)èt Pèire ; enfants, aquò's mon ora ;
n'i a pas tant per cadun... çai ai be(n) (u)n pauc durat...

(Frederic va sonar lo curat.)

Frederic, vai-me dire a Mossú lo Curat
çò que n'es ; li diràs atanben qu'a son atge
a pas besonh aici de far doble voiatge,
puèi.. ; s'aviàm pas lo temps ?... Fai-li plan comission
que pòrte lo Viatic e mai l'Extremoncion,
e davale tanlèu qu'aurà dicha la messa.
E vos, tatà Mannon que me deviàtz promessa
de me delaissar pas a mos darrièrs moments,
çai sètz, remèrci Dieus! esperavi pas mens
de Nòstre Sénh(er) e de sa fidèla serventa.
Per ornar sos autars avètz la man sabenta.
Fasètz çò que poiretz, aici, per mon Sauvur...
Ieu, li vau preparar sa plaça dins mon cur...»

(Lo caminòl vièlh.)

Dins tot l'ancian Roergue ai pas vist de ma vida
de camin pus joial, de passa pus polida
que lo vièlh caminòl plond e rescondedor
que seguián, n'a trenta ans, los de Sant Sauvador
per davalat al molin. Despuèi, sus l'esplanada,
an fach un camin nòu. Al mal temps de l'annada
l'ancian èra negat, e i aviá pas mejan,

sovent, de se'n tirar. Mas ieu plangi l'ancian
que m'agradava tant!... Ailàs! quand i passavi
i me seriá oblidat tot un jorn... e s'ausavi,
vos diriá que los sants an pas, en Paradís,
un caminòl pus fresc e pus solombradís.
S'enfilava lo long dels prats jos las ramilhas
que de mila (a)ucelons amagan las familhas,
al mièg de dos randals e de dos rivatèls,
qu'un davala d'al Suc, l'autre d'a Ginestèls...
E la nuèch e lo jorn lo rossinhòl lai canta.

(Lo sacrament dels malauts.)

Aquí, lo dos de mai mila uèch cents seissanta,
a sièis oras, aquí, per aquel caminòl,
davalava Mossú lo curat Cabanhòl
ambe lo blanc surplís, ambe l'estòla blanca
quand portèt Nòstre Sénh(er) al pepin d'a La Planca.
Lo clergue, davant el, Sauvalor de Noèl,
portava la lanterna, e d'un ton solannèl
coma a l'Elevacion, sonava l'esquileta.
Lo trintrin pietadós, tinda tindareleta,
fa (a)genolhar pels camps los paisans matinièrs
pastres, trabalhadors que sièron los primièrs
dins tota la parròquia a saber la novèla.
Lo rossinhòl, lo mèrlhe e mai la tortorèla,
totes los musicians del bosc e del randal
fan musica (a)l grand Rei que passa per aval,
al Dieus que se rescond dins l'òstia consagrada.
Nautres, subre l'estanh, pel camin d'a la prada,
davant lo portanèl d'al fons dels escalièrs,
l'esperam a genolhs ambe dos candelièrs,
un que ten Monestièr, l'autre l'oncle Polita.

(Lo pepin sul pas de la mòrt.)

« Patz a-n-aqueste ostal e tot çò que i abita ;
venga, al nom del Senhor, nòstre socors fidèl,
del Senhor qu'a creat la tèrra e mai lo cèl. »
Aital parla (e)n latin, tot plen del Dieus que pòrta,
lo pastor Cabanhòl en dintrant sus la pòrta
de la maison dolenta, e s'avança val lièch
decont lo paure Pèire es enairat a mièg,
aitant que li an permés sas fòrças arrendudas.

Lo front corbat, los uèlhs baissats, las mans jongudas,
tot sasit de respèct, mas sens cap de remòrs
davant lo Jutge, aquí, dels vius e mai dels mòrts ;
robuste dins sa fe tan sincèra e tan plonda ;
plen d'esper, plen d'amor, modèle dels crestiès,
que grand m'apareguèt l'ancian dels Monestièrs
en fàcia de la mòrt qu'espèra e lo reclama!

(Lo signe de la Crotz.)

Lo pastor Cabanhòl, que respond d'aquela arma
los uèlhs tot inagats e lo còr dolorós,
fa dins l'aire, sul lièch, un long signe de crotz

ambe lo Sacrament, la Sant(a) Eucaristia ;
puèi, pausa la custòda ont es la blanca ostia
sus l'autaron florit que la tatà Mannon
li fèt ambe Catin, Balbina e mai Finon
venguda d'a Vesac davant jorn, tota (e)n prèssa.

(La confession darrièra.)

Totes nos retiram... Lo pepin se confèssa :
laissam davant lor Dieus pastor e paroissièn ;
l'ancièn dels capelans ambe lo nòstre ancian
reglar los darrièrs fuèlhs d'aquela longa vida,
far lo compte complèt d'una corsa finida...

(Lo Registre Grand.)

Paure pepin!... son libre èra tengut a jorn
lo que deviá servir, l'aviá servit totjorn ;
a pas de marca roja, amont, al grand Registre
del Mèstre, e pòt dubrir son arma a son ministre
que, tant que la burgalhe amb lo ramonador
i veirà pas l'estral del pecat damnador,
la pista de l'Arand que tantes enquiquina.
Qué volètz que i tròbe ? Aquel bri(g)at de posquina
que lo pus brave mond amassan pel camin
e brandisson, lo ser, abans d'anar dormir.

(Lo Grand Perdon.)

Atanben, vos, Senhor, tan bon, tan caritable
que sètz vengut d'Amont nàisser dins un estable,
pregar, plorar, morir pels paures pecadors ;

vos que, tan Grand que sietz, sètz tant mai pietadós
pels vièlhs empecadats qu'al lièch de l'agonia
de tantes d'amorrals nos fan la litania
e se'n van convertits en demandant perdon,
di(g)atz! mon Dieu, amb quin amistós abandon
vos donatz al crestian qu'es totjorn estat vòstre,
a-n-aqueles pepins braves coma lo nòstre!
Qué li disiàtz, aval, - mon àngel vos a (a)usit :
« Siás malaute, mon Pèire, e la Mòrt t'a causit,
mas, vai! la crentes pas ; siás l'enfant de mon Paire ;
t'ai crompat e pagat, mon amic e mon fraire ;
l'agulhon de la mòrt tua pas lo crestiè ;
tu, viuràs ambe ieu, coma ieu eretiè.
Tan sovent qu'as pogut, tu, me fasiás visita ;
totjorn aviá ton còr e ton arma a posita
a la taula dels sants... Uèi me'n soi sovengut,
paure meu! podiás pas venir, ieu soi vengut!... »
Ò paraula d'amor e d'eternala vida,
urós e mai qu'urós lo crestian que t'a (a)usida!...

(Los paures mòrts.)

Òc-ben, mas aquò's plan triste per un ostal
quand la mòrt çai arriba e que l'òm vei aital,
un per un vos quitar los qu'aimatz... A La Planca,
l'arbre de la familha, ailàs! branca per branca,
es estat magencat ; n'i ai vistes un tropèl
que respòndon pas pus quand mon còr fa l'apèl...
I a ben de remplaçants... n'i a (u)na plena ostalada...
E pr'aquò la maison me sembla desolada...
Aimi plan los qu'avèm e los que van venir,
mas aimi encara mai lo triste sovenir
dels paures mòrts ; sovent i pensi quand me lèvi,
e plan sovent lo jorn ; e plan sovent ne rèvi
e mai - perdonatz-me se me vanti de tròp -
ai la fe que mon rève es vertat mai d'un còp :
sens poder los aténger e lor far l'abraçada,
los sègui pels camins de ma jòia passada,
decont avèm viscut, decont nos sèm aimats...
Los songes, sabèm ben, son d'escauts embormats,
l'òm i se pèrd... Di(g)atz-me, pr'aquò, se, d'a vegadas,
vos sètz pas revelhatz las pelonas negadas
del bonur d'aver vist, tan clar coma lo jorn,
qualqu'un dels paures mòrts que i pensatz totjorn.

Per ieu - e sus aquí n'ai pas brica de dobtes -
un après l'autre, aital, los tòrni veire totes,
e puèi mon dòl n'es pas tan negre e tan pesuc.

(Un somi que faguèri.)

Las vacas brandan pas al nòstre prat d'al Suc :
un ser en las gardant, aval, m'endormiguèri ;
escotatz, per finir, lo rève que somièri
lo vint-e-nòu de junh, per Sant Pèire e Sant Pòl :
despuèi lo cinc de mai, del pepin fasiàm dòl ;
Pèire m'apareguèt sus son lièch d'agonia.
Totes èrem aquí, tota la litania,

mèmes Pòl lo josdiague, e Marí, Sur Lucièn,
venguts en permission veire lo paure ancièn
que voliá pas morir abans lor arribada.
La menin, la pus prèp, sul malaute corbada,
d'un uèlh trist e negat e sens fin pietadós
li disiá sens paraulas : « Anem-no'n totes dos!
Di(g)a-me consí la mòrt te pren, perquè m'esparnha ?
N'a cinquanta cinc ans que soi la tiá companha,
mon espós, mon fidèl, pren-me, me laisses pas ;
qué farai ieu, pecaire! aici, se tu te'n vas ?
E cal consolarà la paura Margarida ?... »
Pèire, val fenestron dubèrt sus l'expandida
e que lascia (e)ntreveire, amont, lo firmament,
Pèire que se sentís a son darrièr moment,
lèva los uèlhs... fa signe a sa desconsolada,
a sos onze eretièrs, a tota l'ostalada...
E puèi, pel darrièr còp, baisa lo crucific
que Mannon li presenta... E mon rève, sul pic,
que, fidèl dusca aici, m'aviá rememoriada
la mòrt del paure ancian sens cap de repapiada,
mon rève s'escampèt sai pas ont. Tot un brieu,
ausi(gu)èri caimar Pèire dins una prieu
e nos cridar al socors... puèi, bèl coma (u)n esclaire,
lo vegèri montar dins las planas de l'aire,
e mon songe rabbit montèt, montèt amb el,
pus plond que l'azur blau, pus naut que lo solelh,
dins l'esplendor sens fin de l'eternala vida.
Mas lo Cèl!... qué diriàtz se ma lenga agrepida
ne veniá beguejar ?... Sant Pau s'i trapèt cort,

e ieu, après sant Pau seriá mai que falord
de voler vos parlar decont el se calava.
Aquel songe, d'alhurs, sai pas quant s'i mesclava
de vertat a l'error... Prenètz-lo per aital.

(Lo pepin dins lo Cèl.)

Pèire dintrèt amont coma dins son ostal :
anèt far sa colada al Paire de familha
qu'a creat l'Univèrs, lo noirís e l'abilha ;
al Sauvalor nascut pel mond abandonat,
a la Verge-Mamà que Lo nos a donat ;
puèi, gropèt a sant Pèire, e sabi plan sens falta
que se fèron (u)n poton plan bèl sus cada gauta ;
èran d'acòrdi (e)nsemble (e) brica faïçonièrs.

« Disián que veiriàm pas aici de molinièrs ?
ço fèt lo grand portièr, risent coma (u)na estuèia :
té, Pèire, soi content que te'n fas pas idèia ;
vòls venir, qu'anarem fa(r) (u)n torn de Paradís ?
Me cal saure çò que nòstre monde ne ditz
quand veirà que mon vièlh molinièr de La Planca
autant que sa farina a la consciéncia blanca. »
E pels camins florits de la Tèrra dels vius,
pels palais bèls e bèls que la glòria de Dieus
a bastits sens peirièrs ambe l'aur de sos astres,
sant Pèire qu'a las claus de totes los palastres
passeja son amic Pèire de Monestièr
e li fa vialhar lo Paradís entièr.
Fan, aital, braç e braç, de lègas e de lègas.
De bodòls d'angelons, blonds coma de persègas,
cridan d'amont, d'aval, lo miracle novèl :
« Venètz veire, venètz! un molinièr fidèl! »
E de pertot, los sants, las santas, lai caminan ;
Abraam, Isaac e Jacob l'examinan,
tròban que los revèrta e li fan compliment ;
los profètas, capbords, dison tot umblament :
« De maravilhas se fan que las aviám pas vistas. »
Los Apòstols, pardine! e los evangelistas
s'estonan pas : « Lai plòu tant de gràcias, aval,
que d'un vièlh babissàs podon fa(r) (u)n canabal,
e de bons molinièrs coma de bons lauraires.

Avèm tres avocats, avèm dos procuraires
qu'an rasonat lo drech ; dos jutges atanben ;
e s'encar(a) avèm pas de bailes, se pòt ben
que qualqu'un çai arribe abans la fin del monde.
Tu, Monestièr, qu'aviás de practica (u)n abonde,
as plan provat d'exemple, aval, als peccadors,
que los mestièrs los pus arands e damnadors
se pòdon far sens fraudas e mai sens friponièiras
e mena(r) (e)n Paradís a las plaças primièras.
Sèi-te dins la maison de ton eternitat ;
as aquí lo fautur qu'as tan plan meritat.
- Mercés plan! mercés plan! lor di(gu)èt lo nòstre Pèire,
mas soi pas brica las e me vòli pas sèire ;
tròp de jòia me confla e me cal esclatar :
ai besonh de sautar, de rire, de cantar,
de nadar dins lo Cèl coma (u)na birondèla. »

(La família del Cèl.)

E s'anava lançar d'una frécia novèla,
quand vegèt montar, aval, tota una procession
d'uroses que de luènh fasián signe e risián,
coma fan al soldat sos parents de la tèrra
tanlèu lo veire, amont, que tòrna de la guèrra.
Pèire lai caminèt, e, del primièr vistal
cridèt : « Aquò's los meus! los meus! d'al meu ostal! »
E potons sus potons a totes a la fila...
a totes, dos potons! e i son mai de mila
qu'an los braces dubèrts, sus tres o quatre rengs :
los papàs, las mamàs, los parents dels parents,
la família sens fin... longas rengadas blancas
de socas e d'empèuts, e de marcs e de brancas,
e mai de ramelons, fantonèls e nenins
qu'an pas laissat, aval, de plan longs sovenirs,
e s'amusan pel Cèl a lors bagateletas,
culhisson de lugars, fan rotlar d'esteletas,
o peltiran la barba als pepins d'enamont.
« Venètz, amarvidons, ditz Pèire, venètz donc,
grana de Monestièrs, floretas espelidas
que l'àngel mainadièr dins lo brèç a culidas,
saique, per fa(r) (u)n bouquet al Rei del Paradís...»
E, rabbit, Monestièr buta son parladís
als sants, pichons e bèls, qu'al torn d'el fan la ronda,
puèi se fond dins lo Cèl coma dins la mar plonda,

e lo vesi pas pus ; mas ausissi de luènh
lo cantique sens fin de la Jerusalèm...

(La fin del sòmi.)

Mon songe n'èra aquí quand me desrevelhèri,
regassèri los uèlhs e los escarcalhèri,
fintèri tot un brieu, aval, coma (u)n caluc,
sens conéisser lo prat, lo riu, ni mai Lo Suc
ambe sos tres fornèls qu'emblanquisson la luna.
Las vacas, en romiant, lentas, una per una,
penguèron lor defila al mièg dels dos randals,
Brunet joialejava ambe de longs japals
que fasián cascalhar l'agaça sus la branca...

.....

(Los dos capelans.)

Ara, qué vos dirai ?... S'anàvetz a La Planca,
al Maset, a Vesac, al meu Mejalanon,
Margarida, Rosièrs, ni la tatà Mannon,
ni Simon, ni Catin, ni mai l'oncle Polita
lai vos respondrián pas... Quand venon far visita,
Pau ambe Laurençon, capelans totes dos,
mòntan per Ginestèls, prenon los carraïrons
d'a Largonés e van tot drech al cemetèri.

(Al cemetèri.)

Als paures mòrts, aquí, parlan dins lor mistèri.
Ploran, prègan, se fan un plaser dolorós
d'anar sus cada tomba, al pè de cada crotz,
repassar l'ancian temps, sègre totes los passes
decont, pauras mamàs, nos portàvetz suls braces,
decont nos sèm aimats, totes, lo long del riu.

(Aquò's l'anar d'aquesta vida!)

E puèi, quand an plorat e pregat tot un brieu,
se sovenon qu'un ser, a la siá Margarida
Pèire cantava : « Aquò's lo trin d'aquesta vida! »
E se'n van, totes plens dels mèmes sovenirs
escotar pels ostals la cançon dels nenins.

FIN

FIN

Tèste integrau

C.I.E.L. d'Oc

Centre International de l'Écrit en Langue d'Oc

Sèti souciau:
3, plaço Joffre - 13130 Berro.

Tóuti dre reserva - Tous droits réservés - All right reserved.

© **Centre International de l'Écrit en Langue d'Oc -2000**

© Adoubamen dóu tèste, de la meso en pajo
e de la maqueto pèr Tricìo Dupuy,
en sa qualita de Direitriço
dóu Counsèu d'Amenistracioun
dóu CIEL d'Oc.

